

CONCETTA LA MAZZA

**‘I he tafa‘aki ‘o e lanu pulū ‘o e
langí .**

Biukalafi

Na 'e fā'ele 'i 'a Concetta La Mazza 'i Novala dia 'i he 1936, ko e 'uluaki fānau 'a Domenico La Mazza mo Teresa Currenti. 'I he 1950, hili ha vaha 'ataimi mamahi 'o e "fakatahataha 'i" ki he fine 'eiki fakafa 'eé, na 'á ne a 'u ki he 'ene ongomātu 'á 'i Domodossala, 'a ia 'okú ne kei nofo fakataha ai mo hono husepāniti ko Giuseppe. 'Oku 'i ai 'ene fānau 'e toko tolu: 'Amano, Luciano mo Taniela. Kimuí ni mai 'i hono 'atamai 'a e holi lahi ke manatu 'i 'ene kei si 'i 'i Novaresé pea ko e fā'ele 'eni 'o e ngaahi fakamatala faka'ofa'ofa ko 'eni, fakafo'ituituí, ka 'oku fonu 'i he ngaahi talanoa mo e ngaahi lave ki he ātakai 'o e kuonga ko iá kuo 'osi faka'auha: ko e fonuá, 'a e ngaahi feitu'u 'o e fonuá, 'a e Kakai 'o e fonuá, ko e ngaahi tō'onga . , ngaahi tukufakaholo 'o e feitu'u ko iá 'i he ngaahi ta'u fakapo'uli 'o e Tau Lahi Hono Uá.

Ko e ivi tefito 'o e tohí .

Ko e ki 'i konisitutá 'oku tuku ia ki he ngaahi tangata 'eiki pea fakamālohi 'i ke nofo 'i Kasitenia 'i he mama 'o 'o ha pusi mei he fonuá mo e ngaahi kaungāme 'á 'i Kasitenia. Ko ia 'oku ne fononga fakafo'ituitui 'o fakafo'u 'i he Crucis 'i he nofo tokotaha 'i he ngaahi ta'u faingata'a 'o e tau 'i he vaha'a 'o e fiekaia, ta'e'ilo 'o e taimi, ngaahi tui fakalotu mo e ngaohikovi'i. Hili 'a e tau 'a e hikifonua ta 'ealakalofi mo e kamata 'angá, 'oku fakanatula pē 'ene faingata 'á, 'i he Tokelaú.

'Oku talanoa kotoa 'eni 'o fakafo'u 'i he sio 'a ha ta'ahine 'oku ne toe 'a'ahi ki he ngaahi kongá 'o e tupulaki 'a e taha 'i he manatu pea 'oku 'omi 'e he fo'ou faka'ohovale mo ha filo manifinifi 'o e irony 'a e fiefia 'o e lau - faka'osi - ko ha talanoa emblematic 'o hotau komiuniti fakafamili, 'oku malava ke fakafiefia . 'a kimautilu loloto pea 'oku 'a kimautilu takitaha.

'I he tohi nounou ko 'eni 'a Concetta La Mazza, 'oku fakafepaki 'i 'e he tohí 'a e ngaahi tu'utu'uni kotoa pē pea foki ki he ngaahi ta'u kimu'á, 'o 'atā mei ha fa'ahinga fakakaukau fakafo'ituitui, 'oku faka'ai'ai 'e ha mo'ui 'i loto 'a e arcana, 'oku hoko ia ko ha vaitafe kakato 'oku lōmekina, ko e 'uha lahi ia 'o e laumālié.

Ko e ngaahi fakatātā 'o e ngaahi tangata 'eiki, 'a Antonia mo Michele, 'oku nau fakangalongata 'a, 'o hangē pē ko e 'īmisi 'o Novaá 'oku nima-homo, 'oku nau 'ufi'ufi mo melie 'o hangē ha me'a fefeká pea 'oku kei ta 'efakangalongata 'a pē.

Faka'osí, ko e kongá faingata 'a ki he to'u tupú 'i he taimi 'oku hoko ai 'a e ki 'i fakakaukau 'oku 'ikai lava ke filí, ka 'oku 'ikai ke tukuange 'e he ki 'i fakakaukau si'isi'i 'a e iku'anga fakamamahí, 'o fakamālō ki he 'ene loto-to'á mo 'ene 'amanaki 'oku lava ke faka'ilonga 'i 'i he kaha'ú, 'o fakamālō ki hono matá 'a ia kuo nau lava 'o sio ... 'o fakalaka atu 'i he . ko e lanu pulu 'o e langi!

“Na’e kamata ‘a Kalevale ma’aku. Mahalo ko ha ‘aho torrid ia, na’e kamata ‘a e fa’ahita‘u māfana ‘o e 1938, na’á ku ta‘u ua pea na’e ha‘u ‘eku fine‘eiki ‘o ‘ave au. ‘I ha kato tupenu na’á ne ‘ai ha palausi mo ha ongo hoa ‘o e panties, pea ‘ikai ke ne ‘ilo‘i ‘a e me‘a kotoa pē na’á ku mavahe mei hoku falé. Na'a ku fu'u si'isi'i 'aupito 'o 'ikai keu 'ilo'i 'e kamata 'eku Via Crucis 'i he 'aho ko ia.

‘I he tafa‘aki ‘o e lanu pulū ‘o e langí .

Vahe Palaimo - Ko e fale 'o e tamai

Ko e taimi ni ko ha maumau motu‘a ia ‘oku ‘ikai nofo‘i, ‘oku faka‘auha ‘e he ngaahi fo‘i ‘uhiki‘i ‘akau pea ‘oku ‘i ai ha taimi ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha taimi kuo ‘osi, ‘i Novara, ko ha kolo ‘oku tokoto ‘i ha kolotau faka‘ei‘eiki ‘i he mo‘unga ‘o Messina, ‘i ha hala ‘i he vahefonua ‘o e kau ‘Ingiá na‘e ‘i ai . ko ha fale ofi ki he matavai . Na‘e ‘omi ‘e he matapā hū‘angá ha sitepu ‘i loto ‘a ia na‘e ‘alu atu ki he fungavaka ‘uluakí ‘a ia na‘e ‘i ai ha ki‘i loki ‘oku ‘i ai ha keyboard ‘akau: ko e loki mohé ia. Na‘á ke ‘alu hake ki he faliki ‘i ‘olungá pea na‘e ‘i ai ‘a e loki kuí, kapau ‘e lava ke ui ia. ‘I ha tuliki, na‘e ‘ai ai ha tā maka ‘a ia na‘e ‘ai ai ‘a e afi mo ha fo‘i ‘aione ‘a ia na‘e ngāue‘aki ke fokotu‘u ‘a e ipu ‘o e pasta. ‘I mu‘a, tautau ‘i he ‘a, ‘uli‘uli ‘uli‘uli hange ko e mala‘e, ha fo‘i ‘akau ‘akau, ua ‘o e ngaahi me‘a faka‘uli,

si'isi'i 'e taha mo e lahi 'e taha, 'a e 'umu ke tunu 'a e ma, 'i he tafa'aki ha hacks 'o e fatafata 'o e vaeua, ha tepile, ua "furrizzi" mo e . ko ha sea Rengine. Faka'osí na'e 'i ai ha loki, mo ha fungavaka 'oku sio ki he hala, 'a ia na'e 'i ai pē ha mohenga 'i ha sikuea. Ko e luo ko iá ko e pule'anga ia na'e nofo ai 'a e kui tangata 'i he to'ohemá 'i he 1934. Na'e ma'u ha latrine maka 'i he lalo vaí 'oku 'i ai ha 'ufi'ufi 'akau. Koe'uhi na'e 'ikai ha sewer, na'e pau ke ngāue 'a e me'a ki muí ke fakasi'isi'i 'a e stench na'e tukuange maí. Ko e mo'oni, na'e 'ikai ha vai 'a e falé mo e maama 'uhilá, ko ha me'a fakafiemālie ia 'i he ngaahi 'aho ko iá na'e 'ikai ke nau ma'u ha ngaahi pāloni. Na'e 'i hono tafa'akí ha matapā 'akau na'e taki atu ki he Baglio 'a ia na'e tu'u ai 'a e fanga moá 'i he 'akaú.

'I he tuliki ko 'ení, 'i tu'a 'i he māmaní, na'e nofo fakataha 'eku fa'eé mo 'ene kui tangatá, 'a ia ko ha fefine tuitui, ongo tautehina mo ha tuofefine, 'oku lahi ange 'iate ia, na'á na mali pea na'á na nofo foki 'i Novala. Na'e lanu kulokula 'eku fa'eé, manifi, fu'u vaivai 'aupito 'i he konisitūtoné, na'e fu'u ma'ama'a 'aupito pea ko e taha na'e fakatokanga'i lahi taha hono fofongá, pea pehē ki he hu'akaú, ko ha ongo mata lanu pulū lalahi, 'oku meimei ilifia mo fakaloloma ma'u pē. Mahalo ko e mate fakafokifā 'a e fa'eé, 'i he'ene ta'u uofulu mā faá, na'e hoko ia ko e tupu'anga 'o 'ene vaivai fakaesino mo faka'ulungāangá.

Hili ha ngaahi ta'u si'i mei he pekia 'a e kui fefine, ko 'eku fa'ee, fakafeta'i ki he intervention 'a e taha 'o 'ene ngaahi koma, na'a ne fetaulaki mo hono Pilinisi Charming. Na'e kau 'eku tamaí ki ha fāmili faka'ofa'ofa 'o Badiavecchia, 'a ia na'á ne pule'i ha falekai 'aki 'a e tapaká mo e me'akaí. Ko ha fāmili ia 'o e kau ngāue lalahí, pea ko 'eku tamaí ko ha tangata, 'o fakatatau ki he tokotaha kotoa pē, 'oku fu'u faka'ofa'ofa, mā'olunga, lanu engeenga, vave mo faka'ofa'ofa. Na'á ne nofo 'i ha kongá si'i mama'o mei he koló: 'i he va'é, 'o e lena lelei, 'i ha vaeua houa na'á ke ma'u. Na'e 'ave 'e he'ene tamaí ha mahoa'a 'akau. Ko e fa'ee ko e fefine malohi, 'i he pongipongi na'a ne 'alu ki Novara mo e mule ke fakatau 'a e ngaahi fa'ahinga na'a nau 'omai 'i he falekoloa: kau tapaka, masima mo e ngaahi me'akai. 'Oku ou

teunga ma'u pē 'aki ha fu'u 'uli'uli 'uli'uli 'i he kiá, na'á ku fakatau foki 'a e nusipepá ke 'ilo'i 'e he kau kasitomaá. Ko e falekoloa pē ia 'i he ki'i kolo mo e mo'ui lelei 'i he fale ko iá, neongo na'e 'i ai ha ngutu 'e valu ke kai, na'e 'ikai ha nounou.

Na'á ne tokoni faka'ofa'ofa ki he kau patrons he taimí ni - pea 'oku fakaloloa 'e he'ene kato pa'angá - 'o fakaloloa 'a e uainé 'aki ha sio lanu kehekehe. Koe'uhí 'oku 'ikai ke ma'u ma'u pē 'e he fānaú 'a e ngāue 'a e ongomātu'á, na'e ako 'e he'eku tamaí 'a e ngāue fakamea'a 'a e tokotaha ko iá. Hili ha mali na'e 'i ai ha ngaahi māhina si'i 'eku tamaí mo 'eku fa'eé, 'i ha taimi 'e taha na'á ne 'alu 'o fai 'ena 'ofa 'i he falé 'i he matavai 'i he vahefonua 'o e ENGIA. Hili pē ha māhina 'e hiva mei ai ne u a'u atu ki he māmani ko 'ení pea fakatatau ki ha tō'onga faka-tonga toputapu, na'á ku ma'u 'a e hingoa 'o e kui fefine 'i he tamaí, ko Konisi. Neongo 'a e ta'u motu'a 'oku 'ikai ke 'i ai ha me'á na'á ku ma'u ha kili 'uli'uli mo ngingila, ka na'á ku tangi ma'u pē. Na'e fakamālohi'i 'a e kui tangatá, 'i hono 'ilo'i na'e 'ikai ke ma ma'u ha fu'u 'akau 'i he 'aho mā'oni'oni kotoa 'i hono ongo nimá, na'e mohe 'a e pō 'i he Latvian mo e tamaí mo e fa'eé. Fakatatau ki he tokotaha kotoa, na'á ku fu'u kovi mo ta'e-lava ke kātaki'i. Hili ha ngaahi māhina si'i mei ai, koe'uhí he na'e si'isi'i 'a e ngāue 'i he fonuá, na'e fakakaukau 'eku tamaí ke 'alu 'o ngāue 'i Satinia. 'I he'ene mavahe ki he motu 'e tahá na'á ne tuku 'ene fa'eé mo e ta'ahiné 'oku tangi mo ha me'amo'ui 'e taha na'á ne teke'i 'i he manavá.

'I hoku ta'u uofulu mā māhina ko hoku tuofefine ko Losá na'e fā'ele'i. Ko e hingoá na'e 'o e kui fefine fakafa'eé. 'Oku 'ikai ke hange ko Concetta, Rosa - ma'u pe 'o fakatatau ki he'eku fa'ee - na'e faka'ofa'ofa, hinehina mo e lanu pingikī 'o e lanu, 'ulu lanu engeenga na'e fakafōtunga ha fofonga fe'unga 'oku fakateunga 'aki ha ongo mata lanu pulu faka'ofa'ofa: ko ha matala'i'akau, hange ko hono hingoa! Ko ia na'e 'eke ange 'e he'eku fa'eé ki he matavai 'o 'ave 'a e vaí mo hono ngaahi kaungāme'á 'i hono ongo nimá 'i hono ongo nimá pe 'oku malava fēfē ke fā'ele'i ha ongo 'ofefine kehekehe 'aupito. - CHIS CCà, Rusina, ko ia na'e 'i ai 'a Billicchia,

ka ko e Fa'u Tohi ...- Ko e me'a 'eni, Rosina, koe'uhi ke faka'ofa'ofa, ka ko e taha ... na'a nau lea'aki 'a e ngaahi kaume'a 'aki ha faka'ofa'ofa 'o e lounoutu. Lolotonga iá, 'i he tu'unga ko 'ení na'e hokohoko atu 'eku ta'efiemālié, 'o hangē na'á ku fakatokanga ki he faka'ilonga 'o hoku faingata'á, fakamālō ki he 'Otuá na'e kātaki'i, neongo 'oku 'ikai 'i he fakafisi.

Ke tala 'a e hokohoko 'o e talanoá, 'uluaki, kuo pau ke u fakafe'iloaki koe ki he'eku fine'eiki ko 'Anitoniá, 'i hono fakanounou, zì 'nuoia. Ko e tuofefine lahi ia 'o 'eku fa'eé, 'i he vaha'a 'o e ongo me'á na'e ta'u 'e hongofulu mā fitu 'a e kehekehe. Ko ha fefine ma'ulalo ia mo ha me'akai pēpē, mo hono fulufulu 'uli na'e tō ki hono matá. Na'e fakahaa'i 'e hono fofonga li'akí 'a e ngaahi ta'u lahi ange 'i he ngaahi ta'u na'á ne ma'ú pea 'i he'ene sio 'ata'atā na'e lahi pē 'a e fakamā. 'I he'ene ta'u uofulu tupú, 'i he'ene ta'u motu'a ko ha husepānití, na'á ne mali mo ha taha 'o hono 'uluaki tokouá, na'á ne toki foki mai mei he ngaahi ngāue 'i he Sempione Gallery, 'a ia na'á ne kei hoko pē ko ha tokotaha uitou pea mo ha foha ta'u tolu. Ko ia, ko 'eku tangata'eikí ko Michele, Zì Micheri, ko ha tangata ma'ulalo pea na'e hangē ko e tatau 'o e Tu'i ko Vittorio Emanuele III, na'á ne nofo 'i ha fale 'o'ona 'i ha hala 'o e fonuá 'oku fu'u 'ulungaanga 'aupito ki he ngaahi sitepu 'oku meimei mita 'e ua hono fālahí. Ko ha fale faka'ofa'ofa ia. 'I he fungavaka 'i laló na'e 'i ai 'a e falekoloa tufunga lahi mo ha lau'i'akau lahi 'oku 'i ai 'a e puke, ko ha ongo kapineti 'ā 'a ia na'á ne tauhi ai 'a e raspe, chisels, suckles, husks mo e hatch, ha lathe ke fakatakataka'i 'a e va'e 'o e ngaahi tēpile na'á ne langá, ko ha mola 'oku . fie ma'u Ke takai'i 'a e ngaahi palala mo e ngaahi mata'i 'akau, ko ha sitofu 'akau mo ha siā ke liquefy 'a e glue, ngaahi tēpile 'oku fakatoka 'i he feitu'u kotoa pē, na'e sio 'a e ni'ihi 'oku fakapipiki ki he 'ā, ha ngaahi me'a faka'ofa'ofa monū'ia 'o hangē ko e ngaahi 'ā hoosi, ngaahi me'alea kosi mo e fanga ki'i fo'i 'uhiki'i manupuna, 'i hono fakanounou, ko e taha 'o e ngaahi loki ko iá 'oku . ko 'eni ko 'eni 'Oku nau kau pē ki he māmani 'o e ngaahi manatú.

Ko ha sitepu ‘akau na‘e ‘omi ki he fungavaka ‘uluakí, ‘a ia na‘e ‘i ai ha ongo loki ‘ata‘atā ‘oku ‘i ai ha ngaahi taila ‘o e selami, ko ha me‘a faka‘ofa‘ofa ‘i he ngaahi ‘aho ko iá, ko ha tafa‘aki na‘e ngaahi ‘e he‘eku tangata‘eikí, ko ha sofa, ha tēpile mo ha ngaahi sea ‘e ni‘ihi ‘oku fehokotaki mo e raffia, ko ha maea vesitapolo ‘o e fa‘ahinga. Mei he fungavaka 'oku sio ki he hala ki he mezzagosto, 'i he taimi 'oku 'i ai 'a e fononga 'o e Assumption ki he abbey 'oku 'i mui, na'e malava ke pa ki he 'ulu fakakalauni 'o e Madonna. Mei he fungavaka ua kae lava ke ke sio kia Rocca Salvasta pea 'i mu'a, 'o fakafou 'i ha glimmer 'i he vaha'a 'o e ngaahi fale, 'e lava ke ke sai'ia 'i he 'ataakai faka'ofa'ofa 'o e ngaahi mo'unga na'e mafola 'o fakalaka atu, 'i he tafa'aki 'o e lanu pulu 'o e langi, 'o a'u ki he tahi 'a ia, tautautefito ki he . ko e ngaahi ‘aho ‘o e fa‘ahita‘u failau ‘o e tahí ‘i he taimi na‘e ‘ikai ke ‘i ai ha ‘u‘ulu, na‘á ke lava ‘o sio ‘i he uaea ‘o e ‘aho ‘o e Vulcano pea toki Lipari, Stromboli mo e ngaahi motu kehe kotoa pē: ko ha faka‘ali‘ali fakanatula, ko ha kaati lanu kehekehe ‘oku lanu kehekehe.

Na‘e toe ‘i ai ha sitepu ‘e taha ‘i he fungavaka ‘uluakí, ‘a ia na‘e ‘i ai ha loki kuki mo e loki mohe, na‘e fakanaunau‘i ‘a e ‘uluaki ‘ata‘atā ‘oku ‘i ai ha ‘ōvani ‘akau ki he mā mo ha sitofu ukamea ‘oku lī ‘e he mahoa‘á ki he kuká. Na‘e ‘ikai veiveiua ko ha fale faka‘ofa‘ofa ia, tukukehe ‘a e ta‘efiemālie ‘a e loki kuí ‘o ‘ikai ha sinki mo e tafe‘anga ‘o e ‘aá ke fakavavevave‘i ‘a e ngaahi ngāue ‘i ‘api ‘oku mahu‘inga tahá. ‘I he ngaahi ‘aho ko iá na‘e kei ta‘ealafakakaukau‘i pē ‘a e ngaahi fakafiemālie ‘e ni‘ihi. Na‘e ‘ave mo‘oni ‘a e vaí ki he matavai fakapule‘angá ‘i ha kuata ‘o e siní pea ‘omi leva ki he fungavaka ua ‘a ia na‘e lilingi ai ia ki ha ngaahi ‘uma lahi ‘o e terracotta ke fufulu ‘a e ngaahi me‘akaí. Koe‘uhí na‘e ‘ikai ha faka‘auha ‘o e sinó, na‘e fakafoki mai ‘a e vai ‘o e ‘aá ki he fungavaka ‘o e kelekelé ‘o lī ki he falemālōló. Ki ha fefine ko ha ngāue ‘oku fu‘u fakafiu. Ko e tu‘unga fakasēvolo mo fakamā, ‘i he ngata‘anga ‘o e kātaki fakaetangata kotoa pē, na‘e a‘u ia ki hono tumutumu ‘i he taimi na‘á ne faka‘auha ai ‘i he taimi na‘e pau ai ke kai ‘a ‘Auntie

‘Anitonia, koe‘uhi ko ‘ene faka‘apa‘apa ki hono husepānití, ‘i he me‘akai tataua na‘á ne ‘uluaki kai aí, pea, mahalo pē. .

Ko e Uncle Michele ko ha tangata fakapo‘uli mo ngungu ‘o hangē ha tokotaha ngāué ‘oku vale, kae ‘ikai ko e lota na‘á ne ma‘u ha maglio maka ‘one‘one. ‘I hono matá ‘oku te‘eki ai ke u sio ki ha ngingila ‘o e anga‘ofa pe manava‘ofa ki he ni‘ihi kehé. Na‘á ne fakamavahe‘i ‘ene fine‘eikí ‘i he falé ke tokanga‘i hono fohá, na‘e pau ke ne teuteu ke kai, ke tauhi kiate ia pea ‘io ma‘u pē ‘io, ‘io. Na‘e ‘ikai ke lava ‘o ‘asi mai ki he fungavaka ka ‘ikai ‘oku nau faingata‘a‘ia, lolotonga ia na‘á ne meimei ‘osi ‘i he efiāfi kotoa pē ‘a e ngāue na‘á ne ‘alu ki he falekai mo hono ngaahi kaungāme‘á ke nau inu.

Na‘á ne foki ki ‘api ‘o fakaofa, vale pea mo ha mānava namu na‘e ‘ikai ke lava ke nofo ofi kiate ia. Ka na‘e tatali ‘eku fine‘eikí, mo e maama lolo, ‘o a‘u ki he po‘ulí ‘o ‘ikai ke ne toe kai. Ko e taimi na‘e foki mai ai ‘a e ki‘i tu‘i - na‘e fa‘a ‘ikai ke ne ma‘u ‘a e malohi ke kaka ‘i he sitepu - ‘oku ne hela‘ia na‘a ne li‘aki ia ‘i he counter ngaue ‘oku fonu ‘i he efu pea ‘i ‘olunga na‘a ne kei ‘i he po kotoa pe ke ne li‘aki ‘a e hangover. Ko ‘Auntie ‘Anitoniá, neongo e me‘a kotoa pē, na‘á ne ‘ufi‘ufi ia ‘aki ha Pastrano pea tangutu ‘ofa ‘i hono tafa‘akí ke siofi ia ‘o a‘u ki he pongipongi. Ko ia na‘e fakamoleki ‘e he ngaahi ta‘ú pea, ‘i he fetongi ‘o ha mateaki lahi, na‘e ‘ikai ke ne lava ‘o ‘alu ‘o kumi hono kāingá ke faka‘ehi‘ehi mei he faka‘ali‘alí. Ko ia, meheka, petty mo overbearing, na‘á ne ‘alu ‘o fakatau ‘a e filó ke manatu‘i, ngaahi selu, ngaahi fo‘i ‘ulu mo e ngaahi me‘a kehe, ke ta‘ofi ia mei he‘ene mavahe mei he falé. ‘I hono fakaafe‘i kinaua ki ha ouau mali, ‘Uncle Michele kae ‘oua kuo ‘ikai ke foki ‘a e momeniti faka‘osí ki ‘api pea na‘e ‘ikai lava ‘a ‘Auntie ‘Anitonia ‘o ‘alu ki ai kae ‘oua kuo lava ‘e he kāingá ‘o kumi hona husepānití. ‘I he taimi kotoa pē na‘a nau lava ‘o fakaloto‘i ia, ‘i he ngaahi taimi ‘e ni‘ihi na‘á ne a‘u mai ‘i he taimí ka ‘i he taimi ko iá, ‘i he lotolotonga ‘o e paatí, na‘á ne lava ‘o faka‘ise‘isa mo faka‘ofa‘ia ha ‘auntie ‘Anitonia, na‘á ne foki ki ‘api kotoa Mogia Mogia. ‘I he ‘alu ‘a e taimí na‘á ne tānaki ‘a e lota-mamahi mo e lota-mamahi, ‘o ‘ikai ke ne lava ‘o

hū ki ha taha koe‘uhí he na‘e fakamavahe‘i ia, na‘á ne kai ‘a e mamahi ‘ulu mo e nifo fakamamahi ‘a ia na‘á ne fakamamahi‘i ia ‘i ha ngaahi uike kakato.

I he 'aho 'e taha na'e 'i ai ha kaunga'api, ko e lelei mo Pia, 'oku ui ko e Uncle Michele pea ne fakaanga'i ia 'i he ngaahi ngaue kovi kotoa pe na'a ne 'ai hono uaifi ke mamahi: - 'oku totonu ke ke ma - na'a ne kaila - ke ne 'ai ha fefine pehe ke mamahi ... 'Oku fiema'u 'e Antonia ke ne to'o 'a e 'ea, 'Oku 'ikai fiema'u ke ke fakamavahe'i ia 'i 'api, 'oku totonu ke 'alu ia ki tu'a, 'alu ki he misá, 'alu ki he kāingá, 'o hangē ko ia 'oku fai 'e he kau Kalisitiane kotoa pē. Hiliō he me'a kotoa, 'okú ne fie ma'u ke luelue, 'i he founga ko 'ení pē 'e paasi atu 'a e mamahi 'o e 'ulú ...- Na'e fai 'e he kaungā'apí ha ki'i mālōlō nounou, pea na'á ne hoko atu leva 'o pehē: - 'oku si'i hifo 'i ha houa 'e taha mei heni 'oku 'alu hifo 'i he va'é ki ha fo'i hiva 'oku tau ma'u . 'o e māmaní mo ha ki'i fale 'Oku fu'u angavaivai 'aupito mo ha loki kuki 'i lalo 'i he 'aá mo ha loki 'e taha 'oku ki'i sū 'a ia 'e lava ke hoko ko ha loki mohe 'i he fa'ahita'u māfaná. 'I he fonua ko ení 'oku 'i ai 'a e ngaahi 'akau 'o e hazelnuts, fiki, mandarins, neSpole, kālepi, siisii, 'āpele, pea, 'ōlive, 'i hono fakanounou, ko e vaitupu kotoa pē 'o e 'Otuá.

Hangē ko ia 'oku mou 'iló, hili 'a e pekia 'a hoku tokouá, kuo pau ke u tokanga'i 'eku fine'eikí pea 'oku 'ikai ke u lava 'o tokanga'i lahi ange 'a e kemipeini, ko ia na'á ku fakakaukau ke fakatau atu ia. Ko e hā 'oku 'ikai ke ke fakatau ai iá? Ko ia 'e ma'u 'e ho uaifi 'a e faingamālie ke mānava lelei 'a e 'eá ... 'i he kamata'angá 'a 'Uncle Michele 'oku toumoua ka na'á ne 'alu leva 'o 'a'ahi ki ai pea toe fakaloto'i foki ia ke fakatau ia. 'I ha ki'i taimi nounou na'e fakahoko ai 'a e aleapau pea na'e hoko 'a e koloa ko ia. Ko ia, ko e ua 'o e Vittorio Emanuele III, 'oku fakautuutu 'a e shrewd mo e perfidious, fokotu'u ki he Aunt Antonia: - Te ke ako ke tanaki 'a e ngaahi fiki pea te ke 'ai ke nau momoko. Ko e taimi kuo pau ke ke fufulu ai e ngaahi kofu te ke 'alu hifo ki he vaitafé 'o 'ave 'a e vai 'oku fie ma'u ke inu mo tunu 'aki hono keli ha ava 'i he 'one'oné ke fakama'a ia. 'E ta'efiemālie ia 'i he fa'ahita'u momokó 'i he taimi 'e ulo ai 'a e vaitafe 'oku ulo 'i he vaí ka te u laka

hake 'i he fakafe'ātungia ko 'ení. Ka, 'e lava ke ke fiefia 'i he kemipeiní. 'I he'ene sio ma'ulalo 'a Antonia, na'a ne toe fai 'a e founa na'e fekau'i ai ia: - Cuomu koe, eu fazzu.- Hange ko ia 'oku ke loto ki ai, 'Oku ou fai, na'a ne tali talangofua ki he tangata masiva.

Vahe Ua - Mei he mamani

Na'e hiki 'a e tangata masivá mo Zì Micheri 'i he konga kimu'a 'o e fa'ahita'u failau 'o e 1936 ki Kasitenia, 'i he ngaahi feitu'u 'o e fonuá, 'o ofi ki he 'aofi 'o e vaitafé. 'I he ngaahi ki'i kolo kehekehe 'o Badiavecchia, San Basilio mo Vallancazza 'a e talanoa na'á ne ma'ú na'e movete ia pea na'e ui ia 'e he kakaí ki he ngāué. 'I he ngaahi 'aho ko iá na'e 'i ai 'a e anga fakafonuá, neongo 'e ngali kehe 'i he 'ahó ni, 'i he'enau fie ma'u ha tēpile, matapā sio'ata, matapā pe loki 'o e 'aá, na'a nau ui 'a e tangata tufunga 'o talitali ia 'i honau 'apí: na'a nau faka'ai'ai 'a e peke ngāué pea na'a nau ngaohi 'a e . 'oku ma'u 'a e 'akau 'oku fie ma'ú. Na'e to'o 'e 'Uncle Michele 'a e ngaahi me'angāué 'o ne tu'u 'i he feitu'u pē ko iá kae 'oua kuo langa 'a e ngāué.

Na'á na ui ia ke ne kosi ha fu'u 'akau pea tuku ia 'i ha ta'u 'e ua ke mōmoa. Na'e fokotu'u leva 'a e fu'u 'akaú 'i ha 'ā. Na'e tauhi 'e he tufunga 'a e sio mei 'olunga mo ha tokoni 'i lalo: "Serra Serra Mastro Descio 'oku dumè Fagima 'i Cascia" (sio Sega pe 'Eiki Lahi 'oku tau ngaohi 'a e Cassapanca 'apongipongi).

Na'e fokotu'u 'a e fu'u 'akaú 'i ha 'ā. Na'a nau ma'u 'i ha fu'u sio lahi 'a e ngaahi tēpilé pea 'i he ngaahi me'á ni na'a nau langa ha ngaahi matapā sio'ata, ngaahi mohenga, ngaahi loki. Ke fai 'a e ngaue ko 'eni na'a ne tu'u hake 'i hono ta'u 4 'o lue mo hono kato mo e ngaahi ukamea. Na'e 'oange 'e he kau kasitomaá ha hu'akau

fo‘ou mo ha fo‘i mā fo‘ou mo ha fo‘i mā. ‘I he ho‘ataá na‘e ‘i ai ha peleti ‘o e pasta mo ha kongá siisi. ‘I he‘ene po‘ulí na‘á ne tuku ‘ene ngāué pea ‘oange kiate ia ha fo‘i mā na‘e ngaohi ‘i ‘api ko e ‘uluaki fakahū ia kimu‘a pea ne totongi ‘a e ‘akauní ‘i he ‘aho Sāpaté ‘i Novaá.

Na‘e ‘osi ha ngaahi ta‘u si‘i pea na‘e tupu hake hono foha ko Turirillu, ‘o mahino ki hono kilí ‘a ia na‘e ‘ikai ke ne ‘uhinga, ‘o ‘ikai ‘aupito ‘i he māmaní, ke ne fakamoleki ‘a e toenga ‘o ‘ene mo‘uí ‘oku fakamavahe‘i ‘i he ngaahi feitu‘u ‘o e fonuá. Na‘á ne ako ‘a e ngāue ‘a ‘ene tamaí ka na‘á ne fie ma‘u ke ne taukei pea hoko ko ha tokotaha ‘epanisi. Na‘á ne lava ‘o fakaloto‘i ‘ene tamaí ke ne fekau‘i ia ki ha kolo ‘oku ‘i ai ‘a e malava ke ako ‘a e ‘ātisi ko iá. Na‘á ne hiki ki Katania pea hili ha ta‘u ‘e ua ‘o ‘ene ako ngāue na‘á ne hoko ‘o fu‘u lelei ‘aupito, na‘á ne ongo‘i mateuteu ke fai ‘a e ngāue ko iá, pea koe‘uhí he na‘á ne ta‘u hongofulu mā hiva he taimí ni na‘á ne fakakaukau kuo hoko mai kiate ia ‘a e taimi ke fa‘u ai hono fāmili. Na‘á ne ‘ilo‘i ‘i ha ngaahi ta‘u ‘a e ‘ofefine ‘o ha tauhisipi pea ne fakakaukau ke mali ka na‘á ne ‘alu ‘o fakafepaki‘i ‘a e finangalo ‘o Zì Micheri ‘a ia te ne fie ma‘u ke mali hono fohá mo ha fefine ‘o ‘ene fa‘ahinga. ‘I he ngaahi ‘aho ko iá, ‘oku ‘ikai ke tui, ka na‘e hangē ko ‘ení: he na‘e mali ‘a e tangata tufunga mo ha ‘ofefine tauhi sipi ko ha ‘uhinga lahi ia ki he ta‘efaka‘apa‘apa. ‘I he vaha‘a ‘o e tamaí mo e fohá na‘á ne tukuange fakafokifā ha fepaki lahi ‘a ia na‘á ne teke‘i pau ‘a Turirillu mei he‘ene tamaí mo ‘ene fa‘ē-tangatá. Na‘á ne mavahe mo hono fāmili fo‘ou mei he fonuá ‘o hiki ki Como ‘a ia na‘á ne fai ai ha monū‘ia lahi ‘i he‘ene ngāué.

Na‘e ‘ikai ke ma‘u ‘e he ngaahi tangata‘eikí ha fānau, ko ia, ‘i he mavahe ‘a Turirillu, na‘a nau kei fakapapau‘i pē tokotaha. Ko kinautolu na‘a nau hala lahi ange ‘i he nofo mavahe ko ‘ení ko ‘Auntie ‘Anitonia na‘á ne fakamoleki ‘a e ngaahi ‘aho kakató ke talanoa mo e fanga manú, fanga langó mo e namu na‘e longoa‘a ‘i honau tafa‘akí. ‘I he me‘a ko iá na‘e ‘ikai ke ma‘u ‘e Sepana ‘i he ngaahi feitu‘u ‘o e fonuá ha faingamālie ke talanoa mo ha taha. Ko e taimi pe 'o e ngaahi 'aho malolo mahu'inga hange ko e Kilisimasi, Toetu'u pe ko e katoanga 'o e Madonna Assunta 'i

Ferragosto na'a ne ma'u 'a e faingamalie ke 'alu ki he kolo ke kumi 'eku fa'ee. Lolotonga e taha 'o e ngaahi 'a'ahi ko 'ení hili ha'aku lāunga fuoloa fekau'aki mo hono siteití, na'á ne fokotu'u ki hono tuofefiné: - 'Ofa'anga Teresa, na'á ku fakatokanga'i 'i ha ongo tamaiki fefine 'okú ke ma'u ha me'a lahi ke ke trodden, tuku au mo au koe'uhí ke ke tau'atāina ange ke fakatapui koe ki he . ko e ki'i ta'ahine. Te u 'ave ia ki he ngaahi feitu'u 'o e fonua 'oku lelei ange ai 'a e 'ea pea 'e fai lelei ia - na'e 'uluaki ta'emalu 'eku fa'ee ka 'i he taimi ko ia, 'o hange ko ia 'oku hoko ma'u pe, 'oange 'a hono 'ulungaanga faingofua 'oku fakangatangata, 'i mui 'i he faka'ai'ai 'o e vivili 'a hono tuofefine na'e lototaha ki ai.

Kiate au na'e kamata 'a e faingata'á. Mahalo ko ha 'aho torrid ia, na'e kamata 'a e fa'ahita'u māfana 'o e 1938, na'á ku ta'u ua pea na'e ha'u 'eku fine'eikí 'o 'ave au. 'I ha kato tupenu na'á ne 'ai ha palausi, ha ongo hoa 'o e panties pea 'ikai ke ne 'ilo'i 'a e me'a kotoa pē na'á ku mavahe mei hoku falé. Na'á ku fu'u si'isi'i 'aupito 'o 'ikai ke u 'ilo'i 'e kamata 'eku Via Crucis 'i he 'aho ko iá. Na'á ma fononga 'i he hala 'o e mile 'o pehē hili ha vaeua houa pe mahalo na'á ma a'u 'i he feitu'u tokotaha ko 'ení mo ha ki'i hingoa fakafiemālie 'o Casstrangia (Cassandra!) 'Oku hangē ke fakahā 'a e faingata'a'ia, 'i hono fakanounou, na'e 'osi hoko 'a e hingoá ko ha polokalama kakato, neongo kapau 'i he taimi ko iá . Na'e 'ikai ke u lava 'o fakatokanga'i ia. Na'e 'uluaki talitali lelei au 'e he husepānití, na'e fakatau mai 'e he'eku fine'eikí ha ngaahi lolé 'i he taimi 'e ni'ihí ke faka'ofa'ofa'ia 'eku kaungāongo'í pea 'i he'ene 'alu fakataha mo au ki Novaá ke ma'u 'eku fa'eé na'á ne talamai ma'u pē kiate au 'oku 'ikai fie ma'u ke u foki ki 'api ka na'e sai ange ke tupulaki mo e . ko ia na'e tokotaha pe Pea na'a ne mei ngaohi au ko e fa'ee. Na'e 'ikai ke u lava 'o ta'ofi 'eku talangofua.

Lolotonga iá, na'e foki mai 'eku tamaí mei Sardinia, na'e kei 'i ai pē ha uike pē 'e taha, 'o fe'unga ke ne feitama'i 'eku fa'eé, peá ne mavahe. Na'á ma 'i he 1939 pea 'i he ta'u hono hokó na'e fā'ele'i 'a 'Anitonieta. 'Oku ou kei manatu'i pē na'e taki au 'e he'eku fine'eikí ko 'Anitoni kia Novaá 'e he'ene fa'eé pea na'á ne fuofua sio

ki he'eku fine'eikí. Na'a ku fie nofo 'i 'api ke pampper mai 'a e ki'i Antonietta ka ko 'eku fine'eiki, lahi ange mo e lahi ange 'a e 'eiki 'o 'eku mo'ui, fefeka hange ko ha taha fakakautau, na'e pehe mai kiate au: - Na'e 'i 'api 'a e Tuzzu 'i 'api, 'oku ke fazzu eu 'na faka'ofa'ofa causitta - (tau 'alu . 'api, te u fai atu ha tamapua faka'ofa'ofa).

'I he taimi na'a mau a'u atu ai ki he catapchus na'a ne 'ai 'i hoku ongo nima ha "bausitta" 'o e pezza mo e ngaahi fakatata 'o e mata kulokula, fakailifia. Na'á ku fakailifia 'i au. Ko ha vaha'ataimi ia na'á ku tangi ma'u pē koe'uhí he na'á ku fie foki ki Novala mei he kui tangatá mo e fa'eé ka na'e 'ikai ke 'i ai ha me'a ki hono fakaloto 'i 'o Zì Antonia: na'á ne ma'u 'a e loto 'o e lotó mo e tuli ki he tangilaulau kotoa pē. 'I he 'uluaki ta'u 'e tolú na'á ma fakamoleki ha taimi lahi 'i he fale 'o e fonuá 'i Kasitenia, 'a ia na'e 'ikai ha laumālie mo'ui, 'oku 'ikai ke fa'a sio ki he mālōlō 'i he ngaahi falé 'oku movete holo 'i he ngaahi 'ātakaí.

'I he ngaahi 'aho Sāpaté na'á ma 'alu ki he koló 'o hoko atu 'o kumi 'a e fa'ē, tuofefine mo e kui tangata fakafa'eé. Ko e kui tangatá ko ha tangata anga'ofa mo ha 'ulu'ulu. Na'á ne 'omi mo ha tokotaha tapaka 'a ia na'á ne ngingila 'i ha ngaahi taimi. 'I he fa'ahita'u momoko na'a ne 'ave au 'i lalo 'i he kofu, taki au ki he sikuea ke fakatau ha ngaahi lole pea ke 'ahi'ahi'i 'a e uaine 'i he falekai mei he "Sciancaditta" 'i 'olunga 'i he falemahaki. 'I he efiāfi na'á ma foki ai ki Kasitenia.

'I ha ngaahi pō si'i na'e 'alu 'a e tangata'eikí 'o sivi'i mo e kau tāme'á, 'a ia na'e tā ai 'a e trombone, pea tu'u leva ke inu 'i he falekai 'o foki ki he feitu'u 'i 'Asililo. Na'e kamata ke ui 'a e mita 'e 500 mei Kasitangia ko e "Concettina, 'Ntoia ...". 'I 'apí, na'e teuteu'i ai 'e he fine'eikí 'i he lolotonga ko iá 'a e ulo'i 'akau 'o e kelekelé ke vela 'a e vai 'i he tafa'aki 'e tahá. 'I he vaeua'anga 'o e kuká, na'á ne ngaohi ia ko ha ladle 'o e vai 'oku vela, mahalo pē ke ne li'aki 'a e uainé. 'I ha pani ukamea na'e teuteu'i 'e he fine'eikí 'a e 'onioní mo e ngaahi temata ke faka'aonga'i 'a e pasta. Na'e 'ikai ke fu'u tunu 'a e 'onioní pea 'omi kiate au 'a e lué. "Kai, ka 'ikai 'oku ou to'o 'a e fusi pea 'oatu 'a e ngaahi sino ...".

‘I he ngaahi ‘aho ko iá ko ha fefine na‘e tupu‘anga ‘o Venisiá ko e fefine fakafanau ‘o San Basilio. ‘I he taimi ‘i he fa‘ahita‘u momokó na‘e ‘i ai ‘a e tangata‘eiki kakato na‘e ‘ave ia ‘e Michele ‘i hono umá (‘i Sainalea) ki ha fakatau ‘i he falekoloa faito‘ó ‘i Novaá. Na'a ne tu'u 'i 'api 'o ne pehe "Anitoni, mei ha shawl 'oku momoko". Ko e fine'eiki masiva, 'oku 'ikai keu 'ilo pe na'e mahino kiate ia ko e 'ofa'anga ia 'o Michele.

Na‘á ku ta‘u nima he taimí ni, ‘o nofo mavahe ‘i he ngaahi feitu‘u ‘o e fonuá, ‘o ‘ikai ke u talanoa mo ha taha kuó u hoko ‘o hangē ha monumanu ta‘e fakatokanga‘í. Na‘á ku mā ‘i he tokotaha kotoa pē. ‘I he‘emau ‘alu ki Novaá, ne u fufū ne u fufuu‘i koe‘uhí he na‘á ku manavasi‘i ki he kakaí. Na‘e fakatokanga‘i ‘e he ngaahi kaungā‘apí ‘a e liliu ko ‘ení pea ko ia na‘a nau fale‘i ai ‘a e kau tangata‘eiki ke nau fekau‘i au ki he kindergarten. Me‘amālié, na‘e fakaloto‘i kinautolu ‘e he ngaahi tangata‘eiki. Ko ia ‘i ha pongipongi ‘e taha na‘e fekau‘i mai ‘e he‘ene fine‘eiki ‘ene tangata‘eiki ko Michele ke ne fakatau mai ha‘aku pisikete pea ‘ai ia ki he kato ‘akau hinehina na‘e ‘omi ‘e he kui fefine fakatamaí. Na‘á ne ‘ai fakataha mo e pisiketí ha fo‘i fua‘imoa fo‘ou. Na‘á ne ‘alu fakataha mo au ki he kindergarten ‘oku tu‘u ofi ki he ‘āpi ‘o e koló. ‘I hono fakaava mai ‘e he nná ‘a e matapaá ke talitali au, na‘á ku kamata kaila. ‘I hono to‘o ‘e he manavaheé na‘á ku lī ‘a e kato ‘i he kelekelé, ‘o motu ‘a e fua‘imoá peá u ‘alu ‘o ‘uli‘i ‘a e falikí ‘i he feitu‘u kotoa pē. Na‘e tautea‘i au ‘e he fine‘eiki ‘aki ‘ene faka‘ai‘ai au ‘aki ha ‘uhinga lelei peá ne ‘omi au ki ‘api. Ko ia na‘e hoko foki ‘a hoku ‘uluaki ‘aho ‘o e hūfanga‘angá ko e faka‘osí ia.

Na'e hoko, talu mei he'eku ta'u fa, na'e pehe 'e he tangata'eiki: - Concettina, 'alu ki Novara ke 'ave 'a e Carmieri (ko e fakanonga) ki he mamahi 'ulu -. Na‘á ku lele ‘i he hala ‘o e mule ‘o hangē ha fo‘i ‘uhiki‘i manu, na‘á ku ‘alu mei he vahefonua Kalisí, ‘i he taimi ‘e ni‘ihi na‘á ku tu‘u ‘i he matavai ke fakanonga ‘eku fieinuá, peá u a‘u atu ki he falekoloa faito‘o "du Surcattu". Ko ia, ko e tokotaha faito‘ó, na‘á ne

ofo 'i he'ene talaange ki he ngaahi kaungāme'á na'á ku 'alu 'i ha ki'i taimi nounou peá ne foki mai mei Novala 'o hangē ha 'uhilá. 'I hono ta'u nimá ne nau 'ave au ki Paselona mei he kāinga mama'ó. Na'á ku sio mo fanongo lahi 'i ai 'i he fuofua taimí ... 'a e letioó! Na'á ma 'alu foki ki ha falekoloa ke fakatau ha kongatupenu pī. Na'e fokotu'u 'e he fefine fakatau: - fakatau 'a e pulou mo e sikafu hinehina -. 'I he faka'osinga na'a nau fakaloto'i kinautolu pea na'e 'oange 'e he fefine fakatau 'a e ongo toenga 'o e lanu pulu mo e satin ngingila fakasilesitiale. 'I he 'aho hono hokó ne mau 'omi 'a e ngaahi tupenú ki he fa'ē na'á ne fakafonu 'i ha ngaahi 'aho si'i 'a e ngaahi kofú. 'I he 'aho Sāpaté ne u ongo'i ai 'o hangē ko e ngaahi 'ofefine 'o e kau Mākisí mo Paloni 'o Novaá.

'I he fa'ahita'u momoko 'o e 1941, 'i he lotolotonga 'o e taú, na'e faka'osi 'e he'eku tamaí 'ene ngāue 'i Satiniá mo ha kaungāme'a 'o hono kaungāme'á ke kumi ha monū'ia 'i ha kolo fakatokelau pea ke ne mo'ui 'o 'ave 'ene ngāue motu'a 'o e kopi. Na'e 'i he 'eá 'a e faka'ilonga na'e fie a'u 'eku fa'eé ki he'eku tamaí pea 'i he me'á ni na'á ku hoha'a, 'o lahi 'aupito 'o 'i ai ha 'aho na'á ku hū ai ki lalo 'i hono mohengá, na'á ku vete mo siofi 'a e ongo tenga'i 'akau 'o e ngaahi nipples laise 'i he kaha'ú mo ha ni'ihi 'o e Crosticine koe'uhí ko e . na'e 'ikai 'aupito ke fufulu au 'e 'auntie. Na'e 'ave fakamālohi au 'e he fakamālohí. 'Oku ou manatu'i na'á ku sio ki ha toto koe'uhí he na'á ku ma'u ha ngaahi lavea. Na'á ku fakafoki 'a e kofukofu kanivá na'e ngāue 'i he 'aho mo e pō, ko ia 'oku 'ikai ke fakatokanga'i 'e ha taha.

Ki mu'a ke mavahé, na'e feinga 'a e fa'eé ke mavahe mei he fale 'o e kui tangatá 'i he maaú, 'a ia na'e nofo tokotaha pē 'a e tangata masivá. Na'á ne fakakaukau ke 'ai 'a e maama 'uhilá, 'i he taimi ko iá na'á ne tomu'a 'ilo'i 'a e ngaahi 'eikí. Kimu'a pea toki ngaue'aki "u lusu" 'i he lolo. Na'e liliu ia 'e 'Uncle Michele: hili ha ngaahi 'aho si'i mei ai na'á ne ui 'a e tokotaha 'uhilá 'o ne toe fokotu'u foki 'a e maama 'i hono falé, ko ia 'i he'eku 'alu ki he fonuá na'á ku toe fiefia foki 'i ha ki'i maama 'i he sitepu 'akau 'oku 'i he 'akaú. 'I he taimi na'e pau ai ke u 'alu ki he kapinetí ('i Latrea), 'i he'eku fakahoko ha ava faingofua na'e 'i he fungavaka 'i lalo

‘i hono fale fakatotoló, ‘i he tafa‘aki na‘e ‘i ai ma‘u pē ‘a e fatafata mate ‘o e ngaahi puha, ‘a ia na‘e langa ‘a e tangata‘eikí ke mateuteu ‘i ha‘ane kole.

‘I he pongipongi ‘o e ‘uluaki ‘o Mā‘asi 1942, na‘á ku teunga ‘i ha satini lanu pulū mo e ngaahi nima fakasilesitiale, fakataha mo ‘ene tangata‘eikí mo ‘ene kui tangatá na‘á ku ‘alu fakataha mo ‘ene fa‘eé mo ‘ene fine‘eikí ki he pou faka‘uli ‘i he sikuea ‘o Seni Sepesitano, ‘a ia ko e ‘io, ki he pasí . , ‘a ia te ne ‘omai kinautolu ki he tu‘u‘anga lēlue viglier. Na'e 'ikai ke fie 'alu hake 'a e tuofefine lanu pingikī ta'u 4 pea na'e lea 'a e uncle ke fakaloto'i ia kiate ia: - Kapau 'e 'ikai te ke 'alu hake kiate koe Ietto du pidti - (te u fai ho'o ongo maaka).

Ko au, ko e ‘uluaki fānau, na‘e tākiekina ‘e he fine‘eikí na‘e ‘ikai ke u mavahe ‘o nofo ‘i Novaá. Na‘e ‘ikai ke u toe ngata ‘i he tangi. Na‘á ku fekumi ki ha fakafiemālie ‘i he nima ‘o ‘ene kui tangatá. Ko ia foki na‘e tuku tokotaha pē pea ‘i he ‘aho ko iá na‘á ku nofo mo ia ke tauhi ia. Hili ha ‘aho ‘e uofulu nai na‘e a‘u atu ‘a e ‘uluaki tohi ‘a e fa‘eé ‘a ia na‘á ne talaange ‘a e ola lavame‘a ‘o e fonongá. Na‘e ‘ai ‘e Teti ke ne kumi ha fale nofo‘anga talitali lelei ‘oku ‘i ai ha vai ‘i ‘api mo ha sitofu kasa, kiate ia ko ha me‘a fo‘ou. ‘I he‘ene hoko atu ‘i he talanoá, ‘i he ‘aho hili ‘a e a‘u maí na‘á ne ui ha tokotaha teuteu ‘ulu ‘i ‘api ke ne ngaohi ia ko ha kosi ‘ulu‘ulu faka‘ofa‘ofa. ‘I he koló, na‘e meimei tui ‘e he kakai fefine kotoa ‘a e fulufulu‘i‘ulu mo e tupé. Ko hono fakanounoú, na‘e fiefia mo fiemālie ‘eku fa‘eé ‘i he‘ene mo‘uí. ‘I he ‘osi ‘a e talanoá na‘á ne fokotu‘u mai ke u fine‘eikí. Na‘e ‘ikai mo‘oni ke ne fakakaukauloto ki he‘eku faingata‘a‘iá ‘i Kasitenia.

‘I he ‘aho hili ‘a e mavahé na‘e fakafoki au ‘e ‘Auntie ‘Anitoni ki he ngaahi feitu‘u ‘o e fonuá ‘o ne talaange ki hono husepānití ke fakatau mai ‘a e tohi kalasi ‘uluakí ke ako‘i au ke u tohi mo lava ke u ‘alu ki he uá kae ‘ikai ko e kalasi ‘uluakí ‘i ‘Okatopa. Masiva au: Na‘e ‘ikai ke u toe lava ‘o va‘inga, ka na‘e pau ke u fakamoleki ha taimi ‘i he ngaahi fakatau mo e ngaahi fika. Mei Kasitenia ‘i he taimi kotoa pē na‘e pekia ai ‘a e faiakó mei Seni Basilio ‘i he feitu‘u na‘á ne ako‘í. Ko

hono hingoá ko Malia, ko e 'ofefine ia 'o ha kapiteni na'e 'ilo'i 'e he fine'eikí. Na'á ne 'oange kiate ia ha ipu vai. Lolotonga iá, na'á ku faka'ali'ali ange 'a e tohí pea na'á ne 'ofa'i au. Na'a ne to'o ha peni kulokula mei he kato 'o tohi "Brava". Ko ha fiefia lahi ē, ko e fiefia ke sio mai kiate aú, 'a ia 'oku makehe kiate au. Na'á ku hoko 'o loto-mamahi lahi ange 'i he 'aho kotoa pē, na'á ku tomu'a fakaanga'i kinautolu ke nau 'ave au mei he ngaahi tangata'eiki fakaetamaí mo e ngaahi kuí, ka na'e pehē 'e he fine'eikí 'oku 'ikai fie ma'u ia.

Na'á ne manavasi'i na'á ku lava 'o lipooti ange 'a e founa na'e fai kiate au mo fafanga'í. Ko hono mo'oní, na'e 'ikai fe'unga 'a e me'akaí ki ha ta'ahine na'e pau ke ne tupu mo fakatupulaki: 'i he pongipongí na'á na 'oange kiate au ha kongā mā fefeka mo ha siisi, 'i he ho'atā 'o ha sālāti temata mo ha 'ōlive 'e ua. 'I he efiāfi 'i he taimi na'e 'i ai ai hono husepāniti ko 'Auntie 'Anitoniá na'á ne tunu ha ki'i pasta 'aki ha sosi na'e 'ikai ke fakalelei'i 'o makatu'unga 'i he 'onioni mata. Pea kapau na'e 'ikai ke u kai ia, na'á ku fakatu'utāmaki ke to'o ha fo'i 'akau 'o e pa'angá. Ke kehekehe ha ngaahi pō si'i na'á ne tunu 'a e pasta mo e piini pe ko ha fa'ahinga 'o e pōlenta molumalu molū. Ko e Kilisimasi pe, Ta'u Fo'ou, Kaniva mo e Toetu'u na'e tamate'i ai ha moa pe lāpisi. 'I Sānuali na'a nau tāmāte'i ha puaka 'a ia na'a nau ma'u mei ai 'a e salami mo e lard spicy, ka na'e fie ma'u ke nau faka'aonga'i kinautolu 'aki 'a e dropper ka 'ikai na'e 'ikai ke nau fe'unga 'i he ta'ú kotoa. 'I he taimi kotoa pē 'i he 'aho Sāpaté na'e fakatau 'e he tangata'eikí 'a e fononga 'uli 'oku nau fakakaukau pē ki aí, na'a mo e taimí ni, 'okú ne fakatupu ke u fakalili'a, pe 'i he ngaahi guts 'oku takai 'i ha va'a 'o e pāsili, 'a e stigliole, 'a ia na'e fakapaku 'i he taimi ko iá. Na'a nau me'akai ma'ama'a kotoa pe he, 'i he'enu fakatatau kiate kinautolu, na'e 'ikai fiema'u ke maumau'i hange ko e ngaahi kui pea nau toutou fai mai kiate au: - Vakai, 'oku nau ma'u ma'u pe 'a e tegami 'oku fonu 'i he ngaahi sosisi mo e ika stocco, kai mo inu. Mei he kakai ko ia - na'a nau pehe - kuo pau ke ke nofo mama'o -. Na'e manavasi'i 'a e ngaahi tokoua 'i he ngaahi kāinga kehé ke fakaloto'i au ke u faka'ai'ai ke a'u ki he'eku fa'eé mo 'eku tamaí 'i

he konitinēnití. Na‘a nau tukupā lahi ke ‘ai kinautolu ke nau fehi‘a kiate kinautolu ‘i he taimi ‘e ni‘ihi, ‘o nau fetaulaki mo kinautolu, ‘oku ou ‘ai hoku ongo nimá ki hoku matá koe‘uhí ke ‘oua na‘a nau sio kiate kinautolu.

Na‘e hoko mai ‘a Sepitema pea na‘e pau ke u fai ‘a e sivi hū ki he kalasi uá. Na‘e tatakí au ‘e he ngaahi tangata‘eikí ki he koló, na‘a nau fokotu‘u kinautolu mo e janitor ke nau tokanga‘i au, mo e faiako na‘á ku mei ma‘u ‘i he uá pea mo e faiako ‘o e komisoni sivi. Na‘a nau ‘omi ki he tokotaha kotoa pē ki he me‘a‘ofa ‘o e fua‘imoá ke ma‘u ‘eku hiki haké. Na‘e te‘eki ai ke ‘i ai ha‘aku fetu‘utaki mo e kakai ko iá, na‘e ‘i ai ha ngaahi tangutu‘anga ‘akau ‘e ua ‘o e loki akó mo e calamai. Na‘e ‘i ai mo ha fānau fefine kehe na‘a nau poupou‘i ‘a e ngaahi sivi fakalelei‘í. Na‘a nau ‘ai au ke u fakalelei‘i ha ngaahi tānaki mo ha ngaahi to‘o ki he palakipoé. Na‘e fakatou hoko ‘a e calamai mo e palakipoé ko ha me‘a fo‘ou ‘aupito ia kiate au. Na‘á ku tetetete ‘o hangē ha lau‘i‘akaú mei he manavaheé mo e mā, na‘e ‘ikai ke u ‘ilo‘i ‘a e founa ke solova ai ‘a e ngaahi ngāué, koe‘uhí he na‘e ako‘i au ‘e ‘Auntie ‘Anitonia ke u tohi‘i pē ‘a e ngaahi fiká mei he taha ki he hongofulu. Na‘á na kole mai leva ke u hiki ha kupu‘i lea ‘i he ki‘i tohí, ki‘i fakakaukau, ka na‘e ‘ikai ke u ‘ilo‘i pe ko e hā e hala ke kamata aí. Hili ‘a e ngaahi me‘a fakatupu maveuveu ko iá, na‘e ‘alu fakataha ‘a e tokotaha janitor ‘i ‘api. Na‘e ‘eke ange ‘e he fine‘eikí pe na‘e fēfē ‘a e ‘alu ‘a e sivi pea tali ange ‘e he tokotaha janitor ‘oku ‘ikai ke ne fu‘u ‘alu lelei, ka ko e fakamaau faka‘osí ‘oku ‘i he kau faiakó.

Ko e me‘a faka‘ohovalé, na‘e lelei ‘a e olá pea na‘e fakahū au ke u ‘alu ki he kalasi uá: Na‘á ku mateuteu ke ‘alu ki he akó, ka na‘e tupu ‘a e palopalema ‘o e ‘ēpoló. Na‘e ‘osi ‘alu ‘a e Uncle Michele ‘i he ‘aho kimu‘á ki he falekoloá ‘o fakatau ha hola ‘a e tupenu ‘uli‘ulí. Na‘e ngaohi ‘e ‘Auntie ‘Anitonia ‘i ha ‘aho ‘e taha hoku teunga. Ke fakatau ‘a e folder, na‘e fiema‘u ha pa‘anga lahi ange. Na‘e ‘i ai ‘a e pa‘anga ‘a e ngaahi tangata‘eiki ka na‘a nau ma‘u ‘a e fa‘o tu‘u ma‘u ‘o e tanaki pa‘anga ko ia na‘a ne, ‘a e hood, ingest pea ‘ai au ko ha folder plywood mo ha kilipi

'o e matapa sio'ata. Na'e 'ikai foki ke nau fakatau 'a e pení. Na'e langa 'e he tangata'eikí ha taha 'aki ha kongá 'akau manifinifi 'a ia na'e fakalelei'i ha nib. Na'e 'ikai lava 'e he ongo tohi noutí mo e pení 'o fakafetongi kinaua pea na'e pau ke na fakatau fakamālohi'i kinaua. 'I he 'uluaki 'Okatopa 'o e 1942 ko iá, na'e 'alu fakataha mai 'a e fine'eikí kiate au ki he akó. Kimu'a pea ne 'alu mei he podestà 'o kole ha tohi fanau na'e fiema'u 'e he 'apiako he na'e 'ikai ke u 'i he mo'oni. Na'e fonu 'a e faiakó 'i he anga'ofá peá ne talitali lelei au 'aki 'a e kaungāongo'í, ka na'á ku manavasi'i kiate ia mahalo koe'uhí he na'e 'ikai ko e nima to'omata'ú na'á ne ma'u ha me'a fakatupu 'o e kapa koe'uhí ko ha fakatu'utāmaki na'e hoko 'i he'ene kei si'í 'i he fale ngaohi'anga 'o 'ene tamaí. Na'e vahe'i au ko ha feitu'u 'i he 'uluaki ngaahi tangutu'angá. Ko hoku ngaahi hoa fo'ou, na'e 'ikai ke nau sio mai kiate au 'i he ta'u kimu'a, 'oku nau tokanga 'i hoku 'ao, 'iate kinautolu 'oku nau ngutungutu: - ka 'oku 'i ai'a e ievi caùsa sicca -sika? - (Ko hai 'a e ta'ahine lean manifinifi ko 'eni?). Na'á ku fu'u ilifia 'aupito pea na'á ku mā, na'e 'ikai ke u lava 'o fakaava hoku ngutu'ú pea na'e 'ikai ke u tali 'a e ngaahi fehu'i na'e 'eke 'e he faiakó 'i he 'ofa kiate aú.

Ko e ta'ahine inlovatic au pea na'e 'ikai keu ma'u 'a e lototo'a ke kole ke lava 'o 'alu atu 'o pee, pea 'i he taimi pe na'a ku fai ai ia kiate au. Ko ia 'i he'eku a'u atu ki 'api na'e fakafonu au 'e he fine'eikí 'aki ha pa'ale he na'e pau ke ne fufulu hoku kofú 'a ia na'e 'ikai ke ne mei mōmoa 'i he taimi totonu ki he 'aho hono hokó. Na'e 'alu atu 'a e ngaahi 'ahó pea 'i he taimi kotoa pē 'oku a'u ai 'a e me'a tatau. Na'e ha'u 'a e faiakó ki he vaeua'anga 'o e 'ahó 'i he vaeua'angá, na'á ne fekau'i au ki he falemālōló, ka 'i he taimi 'e ni'ihí na'e ngalo ia 'iate ia pea na'á ku toe ngaohi ia kiate au. Na'e ta'etokanga'i au 'e he ngaahi kaungāme'á pea faka'ehi'ehi mei ai 'o hangē na'á ku faingata'a'ia pea na'e 'ikai ke nau feinga ke fai ha kaungāme'a mo au.

Na'á na fe'iloaki 'i hona lotolotonga koe'uhí he na'á na fetaulaki 'i he koló, lolotonga ia na'e pau ke u lue 'i ha meimei houa 'e taha ke u a'u ki he fale 'i he

ngaahi feitu‘u ‘o e fonuá pea ko ia ai na‘e ‘ikai ha‘aku faingamālie ke u hoko ko honau kaungāme‘a. Na‘e toki ha‘u pē ‘a e ngaahi tangata‘eikí ki he koló ‘i he ‘aho Sāpaté ke fe‘iloaki mo ha ngaahi kaungāme‘a mo fakamoleki ha ngaahi houa fiefia si‘isi‘i mo kinautolu ‘i mu‘a ‘i ha hina uaine. Ka ko e taimi lahi na‘e kei ‘i ‘api pē ‘a e fine‘eikí ke ma‘u ha ngaahi tu‘utu‘uni ngāue ma‘a hono husepānití. ‘I ha ta‘u ‘e ono na‘á ku lue ‘i he hala ‘o e mule ‘i ‘olungá. ‘I he vaeua‘anga ‘o e halá ne u tu‘u ke tānaki ha fu‘u ‘akau ‘o e ngaahi vaioletí ‘oku ‘ātakai‘i ‘e ha ngaahi lau‘i‘akau ke ‘oange ki he faiakó.

Na‘á ku a‘u atu ki he ako‘anga faka‘auhá. Hili e ho‘atā mālié na‘á ku foki ki he feitu‘u ‘o e fonuá ‘o ‘alu fakataha mo e ngaahi me‘a fakatu‘utāmaki ‘o e ngaahi cicadas pea ‘i ha la‘ā vela, ‘o ‘ikai ke u fetaulaki mo ha laumālie mo‘ui.

Na‘á ku vete ‘i he hovel ko iá pea na‘á ku kei tokotaha pē ke fakakaukau‘i au ‘i he ‘ātakai ta‘e-fekau‘aki ko iá mo e ‘āniti ‘oku fakautuutu ‘ene kovi kiate aú. Na‘e meimei ‘osi ma‘u pē ‘a e tangata‘eikí, ‘o ‘osi ‘a e ngāué mei he falekai ‘o foki ki ‘api ‘i he po‘ulí ‘oku konā ma‘u pē. Taimi ‘e ni‘ihi, na‘e ngingila ange ia ‘i he angamahení, na‘e mole ia pea na‘e ‘ikai ke ne foki ki ‘api. Na‘e ‘alu ‘a e fine‘eikí mo e ngaahi kaungā‘api ‘e ni‘ihi ‘o kumi ia ‘i he vaeua‘anga ‘o e po‘ulí ‘i he tafa‘aki ‘o e vaitafé mo e maama ‘o e ngaahi feitu‘u mā‘olungá. ‘I he‘enau ‘ilo‘i na‘á ne tō ‘i he kelekelé na‘a nau fakaloto‘i ia ke ne foki.

Lolotonga iá, na‘e ‘ikai ke u lava ‘o fakataha‘i ha me‘a lelei ‘i he akó. Hili ‘a e kuata ‘uluakí, na‘e tufaki ‘e he faiakó ‘a e ngaahi kaati lipōtí, pea ‘i he ngaahi faka‘ilonga ‘o e fu‘u ‘akau pea ko e me‘apango mo e ngaahi kaveinga kotoa pē ‘oku ‘ikai fe‘ungá: ko ‘eku kaati lipooti ‘a e masiva taha ‘i he kalasí. Ke fakalotolahi‘i ‘eku fine‘eikí ne u talaange ‘oku hangē ‘a e ngaahi kaati lipooti kehé ‘oku hangē ko ‘eku fine‘eikí mo e fine‘eikí. Ko ia na‘á ku loto-to‘a ‘i he ‘aho ki he ‘aho ‘iate au pē pea ‘i he kalasí ne u feinga ke kaungāme‘a mo ha ngaahi kaungāme‘a ‘e ni‘ihi. Na‘á

ku fie fakaofiofi atu kiate kinautolu, ka na‘a nau tuku ki tu‘a au mei he‘enau ngaahi leá, mahalo koe‘uhí he ‘i honau matá ko ha ta‘ahine fonua masiva au.

Tolu vahe - va'inga 'one'one

'I he ngaahi ta'u na'e fakamoleki 'i he nofo tokotaha 'i Kasitangiá na'e 'ikai 'aupito ke 'alu atu 'a e taimí koe'uhi ko e me'a pē 'e lava ke faí ko e fanongo ki he 'aho mā'oni'oni kotoa ko e chirping 'o e fanga manú pea 'i he fa'ahita'u māfaná ko e faka'ofa'ofa fakatu'utāmaki 'o e ngaahi cicadas, 'i he taimi na'e . na'e faka'auha 'i he hala Zig Zag 'o e vaitafé pea fokotu'u 'a e tele'á. Ko e fanga monumanu 'o e ngaahi feitu'u 'o e fonuá ko hoku ngaahi kaungāme'á. Ko ia na'á ku fakamoleki hoku taimí 'i he fakakaukau fakakaukau'í. Na'á ku ngaohi ha māmani 'o'oku 'o kamata mei he ngaahi fakatātā na'e hā mai kiate au 'i he tafa'aki 'o e langí pe 'i he lotolotonga 'o e ngaahi va'a 'o e 'ulu'akaú: ko e fanga monumanu vao na'e leá, naite na'á ku 'ai 'i he laine 'i he tafa'aki 'o e Rocca Salvasta pea 'i he'eku . ngaahi mālohi fakamea'a ne u 'ai ke nau tō, na'á ku fakatokanga'i 'oku faka'auha kinautolu 'e he manavaheé. Peá u liliu leva 'a e Rocca ki ha talakoni na'e fakafokifā pē 'ene mavahe mei he mo'ungá 'o lele hake 'a e fakailifia 'oku tō ki he ngaahi kemipeini kotoa pē. Na'á ku liliu 'a e ngaahi 'aó, 'a ia na'e hoko ko ha ngaahi vaka lele pea fononga 'i he langí 'o fakakaukau ke u 'alu 'o fakalaka atu 'i he tahi mama'ó, 'a ia na'e tatali mai ai 'eku fa'eé mo e tuofāfiné kiate au. Ko e ngaahi mafesi na'e ha'u mei he vai 'o e vaitafé 'o fula kae 'oua kuo nau liliu 'o hoko ko e

fanga monumanu lalahi na'e laka ki mu'a 'i he vaitafé na'a nau toe ta'aki 'a e ngaahi fu'u 'akaú.

'I he taimi 'e ni'ihi ne u manatu'i e fofonga ta'efakafiefia 'o 'eku fine'eiki ko 'Anitoniá. Na'e 'ikai ke ne 'ofa 'iate au, na'e 'ikai ke ne 'ofa 'iate au pea na'á ku fakalielia'i ia: na'e tuku au 'e he'eku fa'eé ki hono tuofefiné ka na'á ne toe palōmesi mai foki 'e 'i ai ha 'aho te ne ha'u ai 'o 'ave au: ko e 'uhinga ia na'á ku fa'a ma'u ai 'a e 'ulu'akaú . . 'I he ngaahi ki'i kolo kaungā'api 'o San Basilio mo Vallanizza na'e mavahe kotoa 'a e kau tangatá. Ko e me'a kotoa pē na'e kei hoko pē ko e kakai fefine, fānau mo e kakai matu'otu'a 'e ni'ihi. Ko e ngaahi kolo fakalongolongo kinautolu na'e toki ongo pē 'a e mo'uí. Na'e tu'u 'a e taimí pea na'e tui 'a e kakaí 'e liliu e me'a kotoa pē, 'i ha 'aho 'e taha, hili 'a e taú, na'e mei fai 'e he sivilaisé 'a 'ene hū ikuna ki he fu'u 'u'ulu ko ia 'o e ngaahi fale movetevete, mate mo e lulululu. Na'á ku mei sai'ia ke 'i ai ha'aku ngaahi kaungāme'a, 'i he'eku 'ilo'i 'oku 'ikai ke u tokotaha pē mo li'aki, 'i he'eku lava 'o malu'í, 'i he'eku 'ilo'i 'e lava ke u hūfanga 'i he 'api 'o e ngaahi me'á ni pe ko iá. Na'e 'ikai ke u ma'u 'a e totonu ke pehē na'e 'ikai ha'aku fāmili, 'oku mama'o 'eku ongomātu'á 'i he tafa'aki 'o e tahí, 'o fakalaka atu 'i he lanu pulū ta'e ngata ko iá, 'a ia 'i he vaha'a 'o'oku mo kinaua 'oku hangē ha mo'unga mā'olunga mo ta'e-lava-me'á. Ka na'e fakamālohi'i au ke u mo'ui mo 'eku fine'eikí na'á ne ngaohikovi'i au. 'I he'eku fakakaukau ki aí peá u sio ki ai 'okú ne faka'ita'i au 'aki 'a e le'o screeching mo anga-fakamamahi ko iá. Ko ha le'o na'e ngaohi ke kaila, ke kaila, fakaanga'i mo tomu'a faka'aonga'i.

Na'a mo e fanga manú na'a nau manavahē ki hono le'ó. Na'e liliu pē 'i he husepānití 'a e 'otu mo'ungá mo e lahi 'o e le'ó 'o liliu faka'aufuli ia ki he inu 'a ha sipi. Na'e fakakaukau 'eku fine'eikí 'oku 'ikai lava 'e ha ta'ahine 'o mahino'i 'a e me'a 'oku hoko 'i hono tafa'akí. Na'e 'ikai ngata pē 'i he mahino kiate au 'a e me'a kotoa pē, ka, 'i he tānaki atu ki aí, na'e 'ikai ke u liliu pe 'ikai ha me'a. Ko ha fepaki hokohoko ia. Ko ha feinga ta'efakangatangata mo fakatupu vaivai. 'I he

taimi kotoa pē na‘á ku fakakaukau ai ki he kaha‘ú: na‘á ne motu‘a mo ta‘e-malava, ‘oku ou kei talavou mo mālohi, ka neongo e me‘a kotoa pē na‘e ‘ikai ke u mei tō‘onga kovi kiate ia, na‘e ‘ikai ko ha kongā ia ‘o hoku natulá.

Taimi ‘e ni‘ihi na‘á ku fakaofi atu ki he vaitafé ‘a ia ne u ma‘u ai ‘a e kakai na‘a nau ‘alu ‘o fufulu ‘a e kofú, ke ngaohi ‘a e lima, ‘a ia, na‘a nau fufulu ‘a e ngaahi la‘ipepá mo e ngaahi ‘ufi‘ufi ‘oku nau ‘uluaki ‘ai ‘a e me‘a kotoa pē ‘aki ‘a e efuefu. Pe ‘i he hili ‘a e vaha‘a taimi ‘o e shearing, na‘a nau ha‘u ke fufulu ‘a e fulufulu‘i sipi ‘o fakamāfana‘i ia ‘i he la‘aá ke fakahinehina ia pea ngāue‘aki leva ia ke fakafonu ‘a e ngaahi me‘a-mohe ‘o e ngaahi mohengá. Na‘á ku ‘alu ‘o tānaki ‘a e ngaahi fo‘i ‘akau na‘e toe ‘i he lotolotonga ‘o e ngaahi maka ‘o e matāfangá pea na‘á ku teunga‘aki mo kinautolu ‘eku tamapua ‘oku ‘i ai ‘eku fo‘i ‘aá. ‘I he taimi na‘e ‘ikai ke u ‘ilo‘i ai ‘a e me‘a ke faí na‘á ku kamata ke hiki hake ‘a e ngaahi maká ‘i he vaitafe ‘o e riva del ‘o kumi ‘a e ngaahi prawns, ‘i he taukei na‘á ku hook kinautolu ‘aki hoku ngaahi louhi‘i nimá ‘i hoku ‘ulú, ke ta‘ofi honau ngaahi louhi‘i nimá ‘aki honau ngaahi nifo. Na‘a ku ‘omi kinautolu ki ‘api pea ‘i he efiafi ‘i he taimi na‘e tutu ai ‘e he fine‘eiki na‘e tunu ‘e he afi ‘o kai kinautolu: kiate au ko e ma‘u me‘atokoni efiafi makehe ia. Taimi ‘e ni‘ihi kae ‘ikai ko e fanga ki‘i pātí, ‘i he taimi pē na‘e hiki hake ai ‘a e maká, na‘a nau lilingi hake, ‘aki ha puna fakahangatonu, fanga ki‘i poto ilifia ‘a ia na‘á ne ‘ai au ke u puna mei he manavaheé. Na‘á ku fakakaukau ko hoku kaungā va‘ingá kinautolu pea ‘i he taimi ‘e ni‘ihi ‘oku ou fakamolemole atu ‘i he‘eku mavahe mei he‘enau tuku pē kinautolu ‘i he po‘ulí ‘i he pō kakató. ‘I he taimi na‘e pau ai ke u foki le‘olahi ki ‘api ‘i he efiafi ne u ui ‘a ‘Uncle Michele ‘o faka‘aonga‘i ‘a e ongo na‘e fa‘u ‘i he tele‘á. ‘I he taimi ‘e ni‘ihi ‘i he fa‘ahita‘u māfaná ‘i he taimi na‘e ‘i ai ai ‘a e fāmilī Sikatini na‘a nau nofo ‘i ha fale ‘oku mā‘olunga ange ‘i he tele‘á, ne u ‘alu ‘o kumi kinautolu. Na‘á ku va‘inga mo Mimma ‘a ia ko e si‘isi‘i taha ia ‘i he fanga tokouá.

Na‘e langa ‘e Pippo ha ngaahi sea mo ha ngaahi tēpile ma‘á e fanga ki‘i tamapua. Hange ko ia na‘e fakafiefia ke fakamoleki ha ngaahi houa si‘i ‘i he kautaha. ‘I he

pongipongí na‘a nau ui au ‘i he‘enau ‘alu ki he tafa‘aki ‘e taha ‘o e vaitafé ke to‘o ‘a e hu‘akaú. Na'e 'i ai 'enau pakete ke fakafonu, na'e fiemalie 'a e "fakakaukau" 'i he'enau sio ki he milk. Ko e mistress 'o e fanga pulu, 'oku 'ikai ke 'ofa 'a e Micca 'i Cappellea pea 'oatu kiate au 'a e vaeua 'o e sio'ata. Na'e sio tu'oa he ta'u 'i he fale 'o e fine'eikí 'a e hu'akaú: 'i he'ene ngaohi 'a e pisikete mo e Toetu'ú 'i he'ene teuteu'i 'a e fanga lupé 'aki 'a e fua'imoa lanu mata 'o e laine 'o e 'aá. 'I he vela 'a e hu'akaú ne u tō hake ki he faka'osí. 'I he fale 'o e fonua 'o e fonua 'o e fonua na'e 'i ai ha mohenga 'o e ngaahi tangata'eikí, kapau te ke lava 'o ui ia ko e mohenga, 'o 'i ai 'a e ngaahi toki 'oku 'ai 'i ha ongo 'umea 'oku 'i ai 'ene me'a-mohe 'akau, koe'uhi na'e tuku ia 'e Crine 'i Novara. Na'e pau ke u mohe 'i ha fo'i 'akau 'oku 'i ai pē ha palanikete fakakautau motu'a pē 'i 'olunga, 'oku lolo'i mo fe'unga. Na'á ku 'alu 'o mohe mo ha kofukofu kaniva na'á ku toe 'ave 'i he 'ahó 'o 'ikai ha'aku panties. 'Oku 'ikai ke lava ke fakamatala'i 'a e momoko 'oku pative 'i he po kotoa pe. 'I he'ene 'uhá, na'e fie ma'u ha ngaahi koniteina ke tānaki 'a e vai na'e hū ki he 'aá. Kapau 'i he po'ulí na'e fie ma'u ke u mimi, na'e pau ke u mavahe mei he falé 'o 'ai ke ofi ki he sitepú. Kapau na'e 'ikai ke u 'ilo'i, koe'uhí he na'á ku misi, pea na'á ku fai ia 'i he vaotaá, 'i he pongipongí na'á ku toe to'oa ha pa'ale 'o e pa'angá. Na'e 'alu foki 'a 'Anitoni 'Anitoni 'o mohe mo e kofukofu tatau na'á ne faka'aonga'i 'i he 'ahó, lolotonga ia 'oku tokanga'i ia 'e 'Uncle Michele na'e fai ia 'e he'ene fa'eé.

Na'e fakahoko 'a e ouau mohé 'o fakatatau ki he ouau angamahení: na'e pau ke u mohe 'uluaki, pea na'e 'i he fine'eikí, pea to'oa leva 'e he tangata'eikí hono talausese mo e ngaahi laine 'o e ngaahi lainé. 'I he 'alu 'a e kofukofu 'oku 'ikai fu'u lahi 'a ia na'e 'i ai 'i he 'ahó na'á ne 'alu ai ki he mohengá, na'á ne tāmata'e 'i 'a e lulu lolo na'e tuku 'i ha tēpile 'i he 'ā. Ko au, 'a ia na'e fakatupu 'ita, 'oku ou fakangalingali 'oku 'ikai ke u sio ki he me'a kotoa pē: 'i he'ene tuku hifo ke tāmata'e 'i 'a e ulo na'á ku sio ki ai 'oku fakafuofua 'i he 'ā, 'o hangē ha 'ata 'o Siainá, hono fōtunga mo e Din-Don 'oku tautau. - 'Oiau ko e fo'ou lelei! - ko 'ene

lea ia, he ko e uaine kotoa pe na'a ne konā na'e vela lahi ia. 'I he tafa'aki 'o honau mohengá na'e 'i ai ha ongo headphone, 'a ia, ko ha ongo kato kava lalahi 'e ua 'a ia na'á na tauhi ai 'a e ngaahi fiki kuo fakamāfana'í. Na'a nau 'ufi'ufi kinautolu 'aki ha ngaahi tupenu 'uli mo lolo pea 'i he me'a kimui ní na'e 'i ai 'a e kofu loto ma'a 'o e tangata'eikí. 'I ha fatafata ofi ki hoku mohengá na'a nau tauhi 'a e maá mo ha sikafu na'á ne 'ufi'ufi au 'i hoku 'ulú 'i he'eku 'alu ki he akó 'i he fa'ahita'u momokó, hoku kofu loto mo e ngaahi kofu loto 'o e fine'eikí. Na'á ku faka'aonga'i pē kinautolu 'i he 'aho Sāpaté 'i he'emaui 'alu ki he Misa 'i Novaá. Na'e pehē 'e he ngaahi tangata'eikí 'i he feitu'u 'o e fonuá 'oku 'ikai fie ma'u ke tuku kinautolu koe'uhí he te mau keina ta'e'aonga kinautolu.

'I Sānuali na'á na tāmata'i 'a e puaká. Na'a nau teuteu'i ha ngaahi sōsisi mo e lard māsima. 'I ha ipu telakota na'e fakauku 'i he lard na'e tauhi 'a e va'e kuo fakavela. Ko e angamahení na'a nau kai 'i Mē mo ha ngaahi fo'i piini fo'ou koe'uhí he na'e 'ikai ke nau lava 'o faka'aonga'i tukufakaholo kimu'a. 'I ha taimi 'e taha, ko 'Epeleli, na'á ku 'eke ki he fine'eikí he na'á ku fu'u fiekaia pea na'e 'ikai ke u 'ilo'i e me'a ke kai mo e maá. Na'e kamata ke kaila 'a e fine'eikí 'aki 'ene pehē 'oku ou vale. 'I ha 'aho 'e taha lolotonga 'eku foki mei he akó, ne u fetaulaki mo 'Ofelia 'i he hala 'o e milé mo hoku tuofefiné. Ko e ongo tamai mate kinaua pea na'á na foki mai mo e tamai mei Falanisē.

Na'a nau fu'u lahi ange 'i he'eku 'ofa pea na'a ku pehe kiate kinautolu: 'Oku ou hu ki he feitu'u 'oku ou nofo ai, 'i he houa ko 'eni 'oku 'i tu'a 'eku fine'eiki ke to'o 'a e vai, 'i he 'umu 'oku 'i ai ha ipu 'oku 'i ai 'a e me'akai, to'o ia, fafanga ka 'oku fai . 'ikai lea 'aki ha me'a Nobody.- Na'a nau fakafeta'i mai pea nau teke mei he fiekaia na'a nau muimui ki he'eku fale'i 'o 'ikai ha veiveiua. 'I Mē 'i he taimi na'e tunu ai 'e he ngaahi tangata'eikí 'a e ngaahi fo'i piini, na'a nau 'alu 'o ma'u 'a e va'e 'o e puaká pea 'i hono kehé na'a nau ma'u pē 'a e ipu 'oku 'i ai 'a e lard: ko e mo'oni 'i he'enaui fakakaukau na'á ku 'i ha ngaahi 'aho lahi na'a nau rage kiate au ke 'ai ia ke totongi. Ko e taimi ko iá na'á ku ongo'i pōlepole 'aupito he ko e fuofua taimi ia

na‘á ku ma‘u ai ‘a e ongo fakafiefia ‘i he‘eku ikuna‘i ha tau lahi ‘i he‘enau avarice. Koe‘uhi ko e ‘ikai ha fleas ‘o e ma‘á na‘e pule ia ‘o ‘ikai ke fakahoha‘asi ‘i he kotoa ‘o e falé. ‘I he po‘ulí na‘á na tuki hoku kiá pea na‘e lolo‘i au ‘e he fine‘eikí ‘i he efiafi kotoa pē ‘aki ha lolo ‘ōlive ke ta‘ofi ‘a e ngaahi me‘a ‘oku ‘i he‘enau tafe hoku totó. ‘I he pongipongí na‘á ku ma‘u ‘a e kia na‘e hangē na‘e vali. Hangē ko e fine‘eikí na‘á ku ma‘u foki mo ha fanga kui, ‘o ‘ikai ke u angamaheni ‘aki hono fufulu hoku ‘ulú. ‘I he tafa‘aki ‘e tahá, na‘e ngaohi ‘e he fine‘eikí ‘a e ngaahi fo‘i fulufulu‘i‘ulú pea ke tauhi kinautolu ‘i he fo‘i ‘ulú na‘e lolo‘i kinautolu ‘aki ‘a e vai mo e suka.

‘I he tafa‘aki ‘e tahá, na‘e ma‘a ma‘u pē hoku kaungākó. Na‘e ‘ikai ke ‘uli‘uli ‘a e masiva taha ‘o kinautolú ‘o hangē ko aú. Na‘e tokoni foki ‘a e faiakó ki he ngāue ‘o e faka‘ehi‘ehi mei he faka‘auhá, ‘a ia na‘á ne tautau au mei he tokotaha kotoa pē ‘i he funga tēpile faka‘osí. Na‘e ‘uli ta‘efakamaama hoku sinó. Na‘a nau fufulu au ‘i he vaitafé tu‘o taha he ta‘u, ‘i he taimi ‘o e paati Ferragosto, ‘oku mahu‘inga taha ‘i he koló. ‘I ha taimi ‘e taha lolotonga ‘eku fakakaukau ki he‘eku fa‘eé, na‘á ku ta‘u fitu nai, ‘oku ou tō ki he efuefu vela ‘o e brazier. Na‘á ku tutu hoku nima to‘omata‘ú pea na‘e ‘ikai ke ‘ave au ‘e he fine‘eikí ki he toketaá, ka ‘i he ‘aho kotoa pē na‘á ne faito‘o au ‘aki ha ngaahi ‘akau. Na‘e ‘i ai ha‘aku ongo fo‘i pulu ‘e ua ‘oku tatau mo ha ongo fo‘i lupe ‘o e luó, na‘á ku kaila mei he kovi na‘e ‘ikai ke ne teitei hiki. Na‘e hangē na‘á ku gnawed ‘e he fanga ki‘i miú.

‘Oku ‘i ai ‘eku mana na‘e fakamo‘ui hili ha māhina ‘e ua pea ‘oku ou kei tauhi pē hoku faka‘ilonga. Lolotonga e vaha‘ataimi ‘o e akó, lolotonga ‘eku ‘i he ‘aá ‘i ha Sāpate ‘e taha, na‘e ‘eke mai ‘e ha ta‘ahine na‘e ‘alu hifo pe ‘oku ou fie ‘alu mo ia ki he lēsoni ‘o e katekisima ‘a Misa Vinisēniá. Na‘e ‘ikai ke u ‘ilo‘i pe ko e hā ia koe‘uhí he na‘e taki au ‘e he fine‘eikí ke u misa pē ‘i he taimi ‘o e ngaahi ‘aho mālōlō mahu‘inga tahá, na‘e ‘ikai ke mahino kiate au ‘a e ‘uhinga ke ‘alu ki he siasí. ‘I mu‘a ‘i homau falé na‘e mo‘ui ai ha taula‘eiki, ka na‘e tu‘o si‘i ‘aupito ‘eku fetaulaki mo ia na‘á ku fetaulaki mo ia ‘o sio kiate ia. Na‘e toutou lea‘aki au ‘e he

fine'eiki ki he kafo: - kapau 'oku talaange 'e he taula'eiki ko ia te ne motuhi 'ene lea - . Ka neongo ia na'á ku kole mo ma'u ta'e'amanekina 'a e ngofua ke fai ha ngaahi lēsoni katekisima. Na'á ku 'ilo'i leva 'oku ou fiemālie 'i he 'ātakai ko iá. Na'e 'omi 'e he fine'eiki kei talavou ha ki'i tohi mo ha nusipepa. Na'á ku ongo'i ha fiefia lahi 'aupito 'i he'eku fanongo kia Sīsuú. Na'á ku talanoa ki ai 'i 'api pea nau tali mai 'oku ou kei fu'u si'isi'i pē. Na'á ku tali, loi, 'e fai ia 'e he ngaahi kulupu kotoa 'o e kulupú. Ka ko hono mo'oní na'e 'osi fa'u kinautolu, na'á ku loto ki ai mo Misa pea na'á ma nofo'i 'a e teiti mo e taula'eiki 'o Seni Nikolá: ko e 'aho 'o Corpus Domini.

Na'e 'asi hake 'a e palopalema 'o e teunga hinehina, ka na'e fakahā 'e ha taha ki he fine'eikí na'e totongi 'e he kau fine'eikí. Na'e hoko mai 'a e 'aho na'e fuoloa 'ene kei tatali ki ai: 'i he pongipongi na'á ne 'alu fakataha mo au ki he siasi 'o Digiuna. Na'á ne fakakaukau 'oku 'i ai 'a e fānau fefine kehé koe'uhí he na'e te'eki ai ke ne fetu'utaki mo e fine'eiki 'o e katekisimá. Na'a ku fakatokanga'i 'oku ou tokotaha pe, na'a ne faka'ai'ai au: - Buggy, ta'efaka'apa'apa -. Na'e 'i he Miss foki 'eku faiakó mo e kakai kehé 'i he pongipongi ko iá. 'Oku 'i ai ha kau fefine 'oku nau 'i ai 'oku nau nonga. Na'e a'u atu 'a e taula'eikí 'o puke 'aki au 'a e nimá na'á ne 'omi au ki he sacristy ki he fakamo'oní. Na'á ne talamai ha ngaahi lea faka'ofa'ofa na'e te'eki ai ke u fanongo ki ai kimu'a. Na'e hange na'a ku lele 'i palataisi pea na'a ku pehe 'i hoku vaha'a: - 'oku 'ikai mo'oni 'a e motuhi 'e he kau taula'eiki 'a e lea, mo'oni 'oku nau 'ilo'i 'a e founga ke mahino ai 'a e mamahi 'a e tamasi'i -. Kapau na'á ku mei lava 'o 'uma kiate ia mo 'uma kiate ia 'i he fiefia.

Na'a ne 'ai au keu va'inga nima Ave Maria ma'a e Penance pea na'a ku foki ki he feitu'u. Na'e 'eke mai leva 'e he'eku fine'eiki pe ko e ha e me'a na'a ku talaange ki he taula'eiki ke ne nofo lahi 'i ai, pea ko au: - na'e ako'i au 'e he finemui 'oku fakapulipuli 'a e kofesio -. - 'Io, ka ko e fuofua taimi ke ke talamai - na'e fakamamafa'i 'e he Arpia. 'Ikai ha me'a ke fai. Na'e 'i ai 'a e mass, communion pea 'i he hu ki tu'a na'a nau fakamālohi'i au ke u 'uma ki he nima 'o e tangata'eiki pea ke

lea: - Vossia tapuaki'i au -. Na'á ku kamata mei he kui tangatá, ko e sētesi tatau ma'u pē, peá u 'alu holo 'i he kāingá kotoa. Na'e 'omi 'e 'Auntie Gaetana ha ki'i tohi. Na'á ku fiekaia, ka na'e 'ikai ha taha na'á ne 'oatu ke u kai. Ko e angamahení, hili 'a e ouaú, na'e angamaheni 'aki 'a e 'alu ki he paá 'o 'ave 'a e granite mo e pisikete, ka na'e 'ave kinautolu mei he mania 'o e pa'angá: 'i he ho'ataá na'a mau kai ha peleti 'o e pasta pea 'i he ho'ataá na'a mau 'alu ki he tokotaha tā 'ataá koe'uhí ko e . na'e fokotu'u 'e he kāingá ke 'ave ha 'Ata 'e taha ki he fa'éé.

Na'á ku 'osi 'i he kalasi uá, 'i hono hiki hake 'aki ha ngaahi fili 'oku fu'u ma'ulalo 'aupito. 'I he ta'u ko iá na'e pau ke mau 'i he ngaahi feitu'u 'o e fonuá 'i he fa'ahita'u māfaná kotoa. 'Oku ou fakafepaki'i: - 'i he 'aho Tokonaki kuo pau keu 'alu ki he Misa 'o kumi 'a e kui 'oku tokotaha pe -. Ko ha tangata lelei 'aupito ia, na'á ne puke 'i he mafú. Na'e li'aki ia 'e he 'ofefine, si'isi'i ki he ta'etokanga, ki'i 'ita he 'oku nau conditioned 'e he husepaniti, 'ita ma'u pe ki he ngaahi kaunga'api, kainga mo e tamai -'i he -lao.

Na'a ku to'o 'a e lineni ke fufulu pea na'a ku 'omi ia ki he fine'eiki 'o e fufuu'i 'e Micherillo ka 'ikai na'a nau faingata'a'ia. Na'e 'ikai ke ne ongo'i 'ofa na'a mo 'ene tamaí: 'i ha 'aho 'e taha na'e ha'u ai hono tuofefiné ki Kasitenia ke fakatokanga mai

kuó ne mate. "Kapau 'oku 'ikai ke ke mavahe, 'oku ke 'ave koe ki Cauci ke fakamo'ui (kick 'i he butt) 'o pehe kiate ia.

'I he taimi na'e 'i he kolo 'a e paati, na'e 'oatu 'a e ngaahi konga 'o e kau hiva fakamūsika 'a e "konga fefeka", ko ha 'aisi kilimi na'e ui 'aupito ki hono tu'uma'u makehe. Uncle Michele, na'e 'ikai ke ne mahino'i pe na'e 'ikai ke ne sai'ia ai pe koe'uhi ko hono teke ki ha faka'ilonga ta'e angamaheni 'o e nima-homo, 'i he'ene sio mai 'oku ou paasi na'a ne ui au: "Concettina, ha'u 'o ma'u 'a e 'aisikilimi". Pea ko ia na'á ku faka'aonga 'i ai 'a e faingamālie ke 'ahi'ahi'i, 'i he ngaahi taimi tātātaha ko iá, ha me'a lelei.

'I ha taimi kimu'á na'e fakamanatu mai 'e Toketā Kosenito Ti Peisi ha fakaikiiki na'e mole 'i he'eku manatú. Lolotonga e tā 'e he kau hiva fakamūsiká 'a e fānaú 'i he ngaahi hala 'o e koló na'a nau feinga ke kau ki he faka'ali'alí. Ka koe'uhi ke fakatonuhia'i 'enau 'i ai na'e fie ma'u ke "'ilo'i" ha kongá. Ke fakamo'oni'i iá, na'á ke puke ha nima 'i he kato 'o hono koté. Na'á ku muimui 'i he'eku tangata'eikí ko Michele 'i he founga ko 'ení, lolotonga ia 'oku puke 'e Gianni Cosentino, ko e foha 'o ha faiako 'elemēniti mo ha tamaí 'o e tamaí, hono nimá 'i hono 'ulu 'o e takí.

'I he lotolotonga 'o e tau 'i Novaá, na'e kamata ke tō ai 'a e ngaahi pomu 'e ni'ihí. Na'e hola 'a e tokotaha kotoa pē pea 'i ai ha ngaahi maheni na'a nau hūfanga 'i Kasitenia mo kimautolu. Kiate au ko ha paati ia he na'e lava pē ke u 'i he kautaha. 'I he taimi kotoa pē na'á ne ongo'i ai 'a e ifi 'o e ngaahi fo'i 'akaú. Na'e a'u mai foki mo e ongoongo fakamamahi 'a e foha 'o e tokotaha 'oku 'a'ana 'a e falekoloa pastry 'o Orlando 'i ha pomu. Na'e nofo tokotaha pē 'a e fa'e 'i Domodossola, 'i ha tu'unga 'o e feitamá, mo Losa mo 'Anitoni. Na'e 'osi ui 'eku tamaí kia Sisili ke fai 'a e tāketí. Hili ha ngaahi māhina si'i mei he mavahé na'á ne 'ilo'i na'e fā'ele'i 'e

he'ene fa'eé ha ki'i ta'ahine ko 'Ema pea na'á ne ma'u ha faingamālie ke foki ki 'api he na'e 'amanaki 'a e faka'atā ko iá ki ha fānau 'e toko fā.

Me'apango, na'á ne a'u ki Domodossola na'á ne ma'u ha me'a faka'ohovale lahi: Na'e 'ikai ke toe nofo 'a 'Ema hili ha 'aho 'e 12. Hili ha 'aho 'e ua mei ai na'e pau ke ne foki ki mu'a. Hili ha ngaahi mahina si'i mei ai - ko e vaha'ataimi ia 'o e ta'epau mo e ta'e-tu'uma'u hili 'a e 'aho 8 'o Sepitema - na'a ne lava 'o hola mei he ngaue fakakautau pea foki ki Novara 'o tatali ki he tau ke iku 'o a'u ki he'ene fa'ee. Na'á ne fakaava ha ki'i falekoloa ngaohi sū. Na'á ku 'alu 'i he 'aho kotoa pē 'o sio kiate ia. Timid ka na'á ne poto 'i he ta'u motu'á na'á ku ma'u 'a e 'ilo'ilo pau na'e 'alu 'a e tamai 'o mohe mo ha fefine mali ka na'e 'i ai mo e husepāniti fakakautau. 'I ha 'aho 'e taha na'á ku hū ai ki he 'ōfisi 'o e puha 'i he kaka 'a Piazza Bertolami. Na'e talanoa 'a e tokotaha 'o e falekoloá 'i hono tafa'akí mo e tamaí. Na'á ku lele mo e index mo e me'a na'e fakataumu'a ke 'ai 'eku tamaí ke ma'u 'ene fa'eé 'a ia na'á ne liliu 'a e fa'eé. Na'e lava 'e he kaunga'api 'o 'ave au, lolotonga ia 'oku pehe mai 'e he'eku tamai mo e malimali kiate au "ngaohi ho'o pisinisi". 'I he '44 na'e fanau'i mai ha ki'i tamasi'i lanu engeenga, 'o hange ko ia ...

'I Badiavecchia na'e puke ai 'a e kui 'a e tamaí 'i he kanisa 'o e keté. Na'á ku ma'u ha ngofua mei he fine'eikí ke u 'alu 'o sio kiate ia. Na'á ku fa'a hifo mei Kasitenia pea ne u 'alu 'i he tafa'aki 'o e vaitafé 'i he tafa'aki 'o e vaitafé. 'Oku ou manatu'i ia 'i he mohengá, 'oku ou melino. Na'e kei femo'uekina pē 'a e kui fefiné 'i he falekoloá pea na'á ne lava 'o fakatapai ha ki'i taimi si'isi'i kiate ia. Na'á ne 'ai ha fo'i 'ōlive 'i hono nimá ke tuli 'a e fanga langó, ka na'á ne toe kovi ange pea 'ikai ke ne kei ma'u 'a e mālohí peá u tuli kinautolu. 'I he 'aho 2 'o Nōvema 1944 'i hono ta'u 66 na'á ne lele ai 'o palataisi. Na'e kei 'i Sisili pē 'a Teti. Na'e kau foki 'a e ngaahi tangata'eikí 'i he me'afaka'eikí.

'I he taimi kotoa pē na'á ku ma'u ai ha tohi 'a ha fa'ē. 'I he '45 na'e foki 'a Teti ki Domodossola pea na'e fanau'i hoku tokoua ko Giuseppe 'i he '46.

Ko e vahe hono fa - lolo, ngaahi fo'i 'uhiki'i pulu mo e mata kovi .

Na'e faingata'a 'a e tau' i he māmaní kotoa, na'e faingata'a 'a e ngaahi fetu'utakí pea na'e 'ikai ke mau kei ma'u 'a e fa'e 'a e fa'eé. Me'amālié, na'e toe ui 'a e tamaí kia Sisili 'i he sino 'o Pesakilií pea 'i he'ene ma'u ha ngaahi 'aho si'i 'o e tau'atāiná na'á ne ha'u ke sio mai kiate au. Koe'uhi ko e tau na'e tokolahi 'a e kakai 'i he ngaahi feitu'u 'o e fonua. Na'e fa'a tu'u 'a e kakai na'e hikifonuá 'i ha 'aho 'e hongofulu mā nima, ka 'i he koló na'e 'i ai 'a e fakatu'utāmaki 'o e ngaahi pomú pea na'a nau sai'ia ange ke nau nofo 'i he ngaahi feitu'u 'o e fonuá 'i he ta'ú kotoa.

'I he taimi kotoa pē na'á ku hūfanga ai mo e kakai ko iá. Na'e 'i ai ha fānau na'e 'i ai ha fānau 'e toko fā 'i ha tu'unga lelei ma'u pē lolotonga 'enau mood 'i he me'akaí. Na'á ku sio ki he mānumanu 'a e ngaahi tangata'eikí 'a ia na'e lahi 'enau fiki mōmoá pea na'e 'ikai ke nau 'oange ha taha: na'á ku to'o ha nima lelei mo fakapulipuli na'á ku 'omi kinautolu. Na'e 'omai 'e ha ki'i piini fava 'a e kai pongipongi na'a ku fakahaofi kinautolu ma'anautolu. Na'a mo e mā fefeka: ko ha kongana'e 'ai au 'e he'eku fine'eikí 'i hoku kató kimu'a peá u 'alu ki he akó na'á ku vahevahe ia mo e fānau ko iá pea 'i he'enau totongi na'á na 'oange ha ngaahi la'ipepa si'isi'i ke u tohi ai, na'a nau 'ai au ke u va'inga 'i he ta'alo pea langa ha taha 'o kinautolu 'a e . ngaahi me'a va'inga , ngaahi sea mo e ngaahi mohenga ma'á e fanga ki'i tamapuá 'a ia na'e fakataumu'a kiate au mo hono ki'i ta'ahiné,

lolotonga ia na'e ngaohi 'e he tuofefine lahi ke ma faka'auha 'a e fanga ki'i tamapuá.

Taimi 'e ni'ihii na'e hoko 'o u 'alu hifo ki he vaitafé, 'a ia na'e 'alu ai 'a e kau fefine 'o e ātakaí 'o fufulu 'a e kofú 'aki 'a e efu, pea na'á ku kei sio pē 'i he'eku ofo 'i he afi ke vela 'a e vai 'i ha koniteina na'e 'i ai ha fo'i maka 'oku 'ohake 'aki ha ongo maka lalahi 'e ua. Na'e 'ikai ke u teitei sio ki he ngaahi ngāue ko 'ení ke fai 'a e fine'eikí. Na'e meimei 'ikai ke ne fufulu pe 'alu ki he vaitafé 'i he taimi na'e 'ikai ke 'i ai ha taha ke 'oua na'á ne faka'ali'ali hono ngaahi kofu kuo 'osi lolo'í mo 'ulí.

Ko e ngaahi taimi kehe na'á ku fakatokanga'i ai 'a e kakai fefine 'a ia 'i ha 'aho 'e ua pe tolu 'oku nau mafola 'a e kaniva līneni 'oku lalanga 'i 'apí. Na'a nau fakamomoko ia pea 'ai ke ne mōmoa 'i lalo 'i he la'ā vela 'o a'u ki he'ene hinehina. Na'e ui ma'u pē au 'e he fine'eikí ki 'api ka na'á ku fakangalingali 'oku 'ikai ke u fanongo. 'I he tau, na'e foki mai foki 'a e 'ofefine -in -law mei Turin mo ha ta'ahine. Koe'uhí ko e faka'apa'apa ki Salvatore, ko e me'a faka'ofa'ofá, na'e fai kiate ia 'o hangē ha kuiní. 'I he taimi ko iá na'a nau kei 'i he koló pea ki he taimi na'e to'o mai ai 'e he fine'eikí 'a e sopu namu-kaú, ngaahi taueli līnení, ngaahi me'akai mōmoa, tupenu mo e ngaahi napkin ke fai ha fakakaukau lelei. Ka na'e fai kiate au 'o hangē ha sevānití, 'o fekau'i au ke u fai 'a e ngaahi komisoní pea ma'u ha vai mei he matavai, koe'uhí he ko hono 'ave 'o e fakaafé ko ha me'a faka'apa'apa.

Na'e hoko mai 'a e Kilisimasí pea fakatatau ki he tō'onga fakatokelaú, na'e ma'u 'e he fefine malí ha me'a'ofa faka'ofa'ofa mei he pēpē ko Sīsuú ki he'ene pēpē: ko ha sevesi lelei 'o e ngaahi ulo'i 'akaú mo e ngaahi sosi 'o e tamapuá. Na'á ku fiefia koe'uhí ko ia, ka 'i he taimi tatau na'á ku puna 'i he 'ita talu mei he 'ikai ke hoko 'a e ngaahi me'a ko iá. Na'á ku hoko 'o vaivai ange mo vaivai ange. Na'e 'i ai 'ae kālepi ka 'e mala'ia ke kai: na'e pau ke ke squeeze ia ki he uaine. Ko e tokotaha pē na'e kaiha'asi mei he kaungā'apí na'e lava ke kai. Na'e tānaki 'a e hazelnuts ka ke

fakatau atu kinautolu. Na‘á ku kai ha ni‘ihi ‘o kinautolu ‘o hangē ko e fanga ki‘i ‘uhiki‘i vaotaá. Na‘e fakatau pē ‘e he ngaahi tangata‘eikí ‘a e hu‘akaú ‘i he Kilisimasí mo e Toetu‘ú ke teuteu‘i ‘a e pisikete pea na‘á ku skimmed ia ‘aki ha sepuni ti lolotonga ‘eku vela. Na‘e ‘ikai fa‘a teuteu‘i ‘e he fine‘eikí ‘a e fua‘imoá ki he mata ‘o e pulú. Na'a ku fa'a 'amanaki te ne fry ia: - Tau 'ai ia ki he me'a ni ko ia 'i he taimi 'oku tau ma'u ai ha ki'i me'a pea 'oku ne paasi 'a e ovariol (ko ha talavou ia mei Messina na'a ne tafoki ki he ngaahi feitu'u 'o e fonua ke tanaki 'a e fua'imoa 'oku ne ngaohi kinautolu ke nau paasi ki he fo'ou) 'oku tau fakatau atu kinautolu . pea to'o 'a e pa'anga -. Na‘á ne tănaki ‘a e fua‘imoá ‘i ha māhina ‘e ua peá ne fakatau atu leva.

Ko e Messina na‘á ne fakatau ‘a e fua‘imoá ‘oku ngalingali na‘á ne ma‘u ha ki‘i manupuna ‘i hono nimá. Na‘e pau ke tuli ‘a e ngaahi fikí, ko ha taha pē na‘e lava ‘o kai, na‘e tuku ‘e he ni‘ihi kehé ke nau mōmoa ‘i he la‘áa ke fakatau atu kinautolu pe tauhi ia ki he fa‘ahita‘u momokó. ‘I ‘Okatopa ‘i he efiāfi na‘e ngaohi ai ‘a e ngaahi fo‘i ‘uhiki‘i manupuna faka‘ofa‘ofa faka‘ofa‘ofá. Na‘e tuku ‘e ha ni‘ihi ‘ene tangata‘eikí ke nau tuku kinautolu ‘i he tēpile ‘o e lokí (‘ikai ‘i he peletí ka ‘i he fo‘i ‘uhiki‘i pulu ‘oku lolo‘i ‘e he lolo na‘e hiki hake mei he māamá) pea ‘i he pongipongí, ‘i he‘ene tu‘u hake ‘o ‘alu ‘o ngāue na‘á ne ‘ā . au 'i 'olunga pea tuku 'a e chestnuts na'e talamai kiate au: "Ma'u ha me'atokoni pongipongi". Na‘á ku talangofua ‘o kai kinautolu ki he fiekaia, ka na‘a nau ‘ilo‘i ‘a e loló pea ‘oku ‘ikai ha veiveiua na‘á ne fakatupu ‘a e mamahi ‘i he keté. Na'e pōlepole holo 'a e tangata'eikí: - 'Oku ou 'ofa 'i hoku mokopuna fefiné, 'oku ou a'u 'o teuteu'i 'a e ngaahi me'a faka'ofa'ofa 'i he taimi 'oku kei tōmui ai 'i he po'uli -. Ko hono mo‘oní na‘e fehi‘a ‘eku tangata‘eikí ‘i hono matá. Pea na‘a nau kulokula ‘i he taimi kotoa pē, ‘o kulokula ‘ae afi ‘i he‘ene ‘alu ‘o faka‘ita: ‘o kapau na‘e si‘isi‘i, na‘e ‘ohofi ‘e he mata ko ia hono fofonga. Na‘a nau si‘isi‘i mo loloto ‘o hangē ha ngaahi ava fāsi‘i ‘oku ou fehi‘a ki ai ‘oku ‘asi hake mei ai. Lolotonga iá, na‘e ikuna ‘a e ngaahi me‘a faka‘ofa‘ofá mo e fanga ulofi. Na‘e ‘omi ‘e he fine‘eikí ‘i he taimi ‘e ni‘ihi ha

sepuni lolo. 'Oku tauhi 'e he me'a ni 'a e ulofi, 'oku ngutungutu ke fakaloto'i ia ... pea na'a ne kamata leva 'aki 'a e "IORitu": - Mazzai ha vermu gruxu quennu fakapangani, ùa u mazzu 'oku ne sugnu kotoa Kalisitiane. O Luridì Senu, pe ko Senu, 'E Mercuridì Senu, 'E Giuvidì Senu, pe Vinardì Senu, pe Sabutu Sentu, Matteia du Jurnu 'o e Toetu'u 'o Viermu Stadudu ha Tierra Casca.-

(Na'a ku tamate'i ha ulofi ngako 'i he taimi na'a ku pagan ai pea ko 'eni 'oku ou tamate'i ia 'a ia ko ha Kalisitiane au. 'I he Monite Tapu, Tusite Tapu, 'i he Pulelulu Tapu, Tusite Tapu, 'i he Falaite Tapu, Tokonaki Tapu, 'i he pongipongi 'o e Easter the Stormed Verme . 'oku tō ia ki he kelekelé).

'Oku 'ikai ke u 'ilo'i e founa na'á ku lava ai 'o mo'uí.

'Oku tau fakaava heni ha faka'ilonga.

Hili ha ngaahi ta'u lahi na'e puke au 'e he mamahi 'i he keté. Na'á ku 'alu 'o ngaohi 'a e ngaahi huelí 'aki ha ngaahi mīsini lahi 'o hangē ha lokí. Na'a nau 'omi kiate au ha me'akai hinehina 'o e pēpeé ke mahino kiate au pe 'oku 'i ai ha ulcer. Me'apango na'e 'ikai ke sio ki ha me'a. Na'e pehē 'e he toketā faka'auhá 'okú ne gastritis pea na'á ne 'omi kiate au ha ngaahi palliative ke fakasi'isi'i 'a e mamahí. Na'á ku a'u ki he tu'unga 'o e 'ikai ke u lava 'o digest ha sepuni vai. Na'á ku ta'u 'e nimangofulu nai. Na'e fokotu'u 'e Paolo, ko ha kaungāme'a 'o 'Amanoa 'i Piacenza, ke ne 'ave au ki ha mataotao. Na'á ne ha'u foki meia Toketā Mazzeo. Na'e 'ikai lava 'e he me'angāue gastroscopy 'o hū ki he kongalotó. "'Oku 'ikai ke u 'ilo'i 'a e founa ke fakahaofi ai 'a e fefine ko 'ení," ko e lau ia 'a e toketaá, "'oku tāpuni 'a e fu'u 'akaú". Na'e 'alu atu 'a e kakai kotoa na'a nau ngaohi 'a e gastroscopy mei he lokí mo honau va'é. Ko au 'i he stretcher mo e Flebo. Na'e fakahinohino'i mālohi au 'e he toketaá 'i ha māhina 'e ua. 'I he'eku fakafoki 'a e

me‘aleá na‘e ‘ikai pē ke ne paasi. Ko ha toe faito‘o ‘e taha ‘oku toe mālohi ange ‘i he māhina ‘e tolu.

Hili ha māhina ‘e nima mei ai na‘e kamata ‘a e ‘uluaki ‘a‘ahi na‘e kamata ke hū ‘a e me‘aleá ‘i he pylorus. "Mana!" Na‘e pehē ‘e Toketā Mazzeo. Na‘á ne to‘o ‘a e tiupi, na‘á ne fai mai ha ngaahi fehu‘i lahi ke mahino kiate au pe ko ha me‘a fakatupu pe ko ha me‘a fakatupu. Na'a ku kamata tangi: "Mahalo ko e lolo ia na'e 'omai 'e Zizì 'i he taimi kotoa pe ki he fanga ulofi". Na'e 'ai 'e he toketaa hono nima 'i he 'ulu: "Lai? Pea 'oku ke kei mo'ui!". Hokohoko atu ‘a e tokanga‘í ‘i he taimi kotoa pē pea toki toutou fai ‘a e gastroscopy.

Fakamālō atu kia Toketā Mazzeo na‘á ne fakahaofi ‘eku mo‘uí he taimí ni hili ha ngaahi ta‘u ‘oku ou lava ‘o fiefia ‘i he me‘akaí ‘aki ha ngaahi faito‘o faka‘ofa‘ofa pē.

‘I he taimi na‘e ui ai ia ‘e ha taha mei he fungavaka ‘o e ‘aá, na‘e puke ‘a e fine‘eikí ‘i he ‘ulu na‘á ne liliu kinautolú. Na‘a nau fale‘i leva ia ke ne ‘ave ha ipu ‘aukai ko Ferrochino. Na‘á ne fakaloto‘i hono husepānití ke fakatau ia pea ‘i he pongipongí na‘á ne ‘omi ha sio‘ata.

‘Ikai ngata aí, ‘i he fale ko iá, na‘e toe pule ‘a e tui ta‘e‘uhingá. Na‘e ma‘u ma‘u pē ‘e he tangata‘eikí ha mamahi ‘ulu koe‘uhí ko e uaine na‘á ne fekau‘i hifo, ka ‘i he‘ene fakatatau kiate iá ko e mata kovi ‘o ha taha. Na‘e pau ke faka‘aonga‘i ia ‘e he uaifí: na‘á ne to‘o ha peleti ‘aki ha vai, lilingi ‘a e māsímá mo ha fo‘i lolo pea kamata leva ia ‘aki ‘a e Pricyntu ki he mamahi ‘ulú: - ‘Okili Biridittu, ‘Okili Satissimu, fale ‘o e ngaahi me‘a faka‘ata mo e Scaccia Stud Marocchiu, ‘Okili . Birido Fatorti Fattori mo Scaccia Stim Mammucca ... (Lai Fakamonu‘ia, Lolo Ma‘oni‘oni ko e hū ki he fale ko ‘ení pea faka‘uli ‘a e mata kovi ko ‘ení, na‘e ngaohi ‘e he lolo monū‘iá ke mālohi mo tuli ‘a e tēvolo ko ‘ení ...).

Na'e to'o 'a e 'uli lolo monū'ia ko 'ení, 'o fakalahi, 'o fakatatau ki he'enau tuí, 'a e mata kovi. Hili ha taimi nounou mei he vai ko iá na'e lulululu 'aki 'a e tuliki 'e fā 'o e lokí pea na'e 'alu atu 'a e mamahi 'ulú kiate ia.

Ke faito'o 'a e ngaahi lavea 'i he loló, na'e fekau'aki 'a e ngaahi fo'i 'uhiki'i 'uhiki'i 'akaú, mo ha konga kakano'i manu ke ngaohi 'aki 'a e broth. Ko e fefiofi fakalilifu ko iá, kiate kinautolu, 'oku 'ikai ke nau hala! 'I he pongipongi na'á na 'omi ha ipu vai mo Magnesia. Hili ha taimi nounou na'e pau ke u 'alu ki tu'a ki he momokó ke fakatau'atāina'i au. 'I he'eku mo'uí na'á ku fekau'i mai au mei ha fefine na'á ne va'inga fakamea'a: mo ha filo na'á ne fua au mei he 'ulú ki he va'é pea 'oku tatau pē mo e ongo nima fakahosite. Na'e mole ha konga, na'á ne faka'auha 'ene pekiá ki he ta'u ko iá.

Neongo na'a nau tui ki he 'Otuá 'i honau halá, 'i he kau mā'oni'oní, 'i he Madonna. 'I he ta'u kotoa pē 'i he 'aho 8 'o Sepitemá, na'á na 'alu 'o lue lalo ki Tindari, 'i he feitu'u toputapu na'e fakatapui ki he feitu'u 'uli'uli 'o Madonna mei he fonuá 'oku kilomita 'e fāngofulu nai. Na'e 'osi mei hoku ta'u nimá na'e pau ke u fai 'a e peni ko iá.

'I he taimi 'o e ngaahi fononga faka-Pilikimi ki he Sanctuary 'o Tindari 'i he 'aho ki mu'á, na'e ngaohi ai 'e he fine'eikí 'a e ngaahi faka'ilonga (slippers) 'o e ngaahi kongokonga. Na'e 'alu fakalongolongo 'a e tangata'eikí 'o tulimanu 'o 'ave ki 'api ha lāpisi vao 'e taha pe ua ke tunu. Ke fai ha fakakaukau lelei, na'e teuteu'i foki 'e he fine'eikí 'a e ngaahi aubergines kuo fakafonu. Na'á ne faka'ata'atā ia mo fakama'a hono fofongá 'aki ha konga. Pea ko e hiva "'oku 'i ai 'a Zazà, ko hoku faka'ofa'ofa" na'e 'i he vogue 'a ia 'oku ou maheni mo ia 'i hono ui ia ko e "Zizi".

Na'á ma kamata ma'a Tindari 'i he taimi hongofulu mā taha 'o e efiafi ke a'u ki he mafoa 'a e atá. Fiu mo e vaivai ki he'eku fragility na'a ku 'eke tu'o lahi ha ki'i vai ma'a, ka na'e 'ikai ke nau fakatau ia 'oku tu'u 'o hange ko e kakai vaivai kehe kotoa pe: 'oku nau tailing 'a e matavai 'e taha 'oku tu'u 'i he siasi 'a ia na'e tupu mei ai 'a e

vai vela 'a ia na'e 'ikai ke Ne tokoni ki he . fakafiemālie 'i 'a e arsura. Fakatatau ki he tukufakaholó, na'e fakatau 'e he chickpeas, piini mo e canneline, pea na'e 'alu ia ki he fu'u 'akaú, 'o lotu ki he Madinuzza pea 'i he hū'anga na'á ma fetaulaki mo e kaungā koló mo hoku ngaahi kāinga fakatamaí. 'I he ho'ataá ne mau 'alu 'o kai 'i lalo 'i he ngaahi 'akau 'ōlive 'o e 'ātakaí. Fu'u kovi na'a ku fu'u hela'ia, 'i he 'aho ko ia ko hono mo'oni na'e 'i ai ma'u pe 'a e me'akai ke fai ha fakakaukau lelei 'i mu'a 'i he ngaahi kaume'a. Na'e kau 'i he ma'u me'atokoni ho'ataá ha lāpisi vao 'oku ta'o 'i he 'ōvaní, 'oku 'ikai ha veiveiua ko e tangata'eikí 'i ha efiafi 'e ua kimu'a peá ne 'alu 'o tuli, aubergine mo e ngaahi pepa fakafonu, kālepi mo e pisikete ngaohi 'i 'apí. Ke fakafoki 'a e ngaahi kaungāme'a 'i 'apí na'e 'i ai ha founa: na'e to'o 'e he kaá pe ko e ngaahi saliate toho hoosi. Na'á ku sio, kuo 'osi fakafisi ke u lue atu ki mui. Kapau pē na'e 'i ai ha tangata'eiki te u lava 'o 'alu 'o heka hoosi, ka 'ikai ko ha mamahi.

Vahe Nima - Ko e fanga lulu .

'I he kaveinga foki 'o e lotú, ko 'eku tangata'eikí na'e lesisita 'i ha fakataha'anga, na'a nau ma'u 'a e fatongia ke fakahā mo fetu'utaki 'i he 'aho Sāpate 'o e 'aho Sāpaté 'i he siasi 'o San Giorgio. Na'e fakahoko 'a e ouaú 'i he nima pongipongí, na'e 'uluaki fakahā 'e he pātelé 'a e kau tangata kotoa pē 'i ha falelotu, peá ne kamata leva ki he kofesio ki he kakai fefiné.

'I he'ene ala ki he'ene fine'eikí, 'a ia na'á ne tui ha fu'u fulufulu'i 'uli'uli lahi, na'á ne tui 'a e kofú 'o ofi ki he 'ai'angakai 'o e manú ke 'ufi'ufi ia 'i he lahi taha 'e ala lavá: na'e hangē 'oku totonu ke ne fai ha ngaahi huhu'a chamomile. Na'a ne fakamo'oni pea hili ia: "Ko 'eni 'oku 'iate koe - na'a ne talamai. Neongo kapau na'á ku fie ma'u ke fai ha fakamo'oni 'i he lolotonga 'o e ta'ú na'e 'ikai ke u lava. Na'e fakaanga'i au 'e he fine'eiki: - 'Oku 'ikai fiema'u ke ke fakakata'aki 'a e 'Eiki, 'o fe'unga tu'o taha he ta'u, ka 'ikai 'oku 'ikai ke ke taau ke to'o 'a e host he 'e lava foki ke ke fai angahala 'aki ho mata -.

'I he Misa Ma'oni'oni 'e hiva, Komunio pea 'i he taimi pe ko ia 'i 'api. Hangē ko e anga-mahení, na'e ngalulululu 'a e tangata'eiki na'e ta'e'aongá, na'e ha'u 'a e tale neavé kiate ia. Na'e hoko ha ngaahi fakatātā ta'e-fakamatala'i: kapau na'e pau ke fie ma'u 'a e 'aho ko iá 'i ha 'uhinga, he 'ikai ke 'anuhi, ka 'ikai na'e lī 'a e 'Eikí mei he ngutú. Kapau na'e hoko 'i he faingata'a'ia, na'á ne to'o 'a e 'ufi'ufi 'o e siā, 'anuhi ki loto pea na'e faka'ata 'a e me'a huhu'á 'aki 'a e vai mo e suka. Ki he Uike Toputapu, na'a mau nofo ai pē 'i he koló 'o a'u ki he po'ulí ke mau kau atu ki he

ngaahi malanga efiāfi na'e fakahoko 'e he mōnike. 'I he Tusite na'e teuteu'i 'a e ngaahi lupe, ha pisikete paste 'i he ngaahi fotunga kehekehe mo e ngaahi fua'imoa fefeka -boiled mo e vai mo e anelline, me'akai valivali kona. 'I he pongipongí, na'e 'a'ahi ai 'a e 'aukaí ki he ngaahi siasi teuteu kotoa 'o e ngaahi fo'i uité, pea ko e lau'i'akau 'e tolu 'o e nephella (mo'ui fakafaito'o mo ha me'a namu kakala 'oku fu'u mālohi) na'e folo) 'a ia na'e fakapapau'i 'a e mo'ui leleí 'i he ta'ú kotoa.

Lolotonga 'a e 'aho na'e pau ke ne ngaue ke faka'ehi'ehi mei he fakamamahi'i 'o e Sisu kuo kalusefai, kapau na'a ne tunu 'a e sting 'o e tuitui, kapau na'a ne sio kiate ia 'oku 'i ai 'a e fakatu'utamaki 'o e fakamamahi'i 'o e sino, mo e ngaahi me'a pehe. Mo e 'aho ko ia na'e 'i ai ha me'a na'a ku fakataha'i, na'e 'ikai ke u to'o 'a e ngaahi pa'ale, ka 'ikai na'e tangi 'a Sisu. 'I he hongofulu mā taha 'i he Tokonakí na'e 'i ai 'a e Misa 'o e Melinó mo e Toetu'ú. Na'e 'omi 'e he fānaú kotoa 'a e fanga lupé ke nau ma'u 'a e tāpuaki 'a e taula'eikí pea nau toki kai ia. Kuo te'eki ai ke u lava 'o to'o 'a e fiemālie ko iá koe'uhí he na'e pau ke u tauhi 'eku lupé 'aki ha fua'imoa 'e ua ki he fononga fakakoló na'e fokotu'utu'u 'i he 'aho Tusite hili 'a e Toetu'ú. Na'e pau ke u 'oatu ia ki he faiakó. 'I he 'aho 'o e Toetu'ú na'á na fakatau mai ha palani 'o e pasta mo'oní, ko e si'isi'i tahá ke 'oua na'á na fu'u fakamoleki. Na'e fu'u lahi 'aupito 'a e tangata'eikí ke ulo hono suú 'aki 'a e vela 'o e pani na'e fa'u 'i he afí. Kapau na'e 'ilo 'e he fine'eiki na'e 'osi ha ngaue pea nau totongi, na'a ne fokotu'u mai kiate au: - 'eke ki he tangata'eiki pe na'a ne 'omai 'a e pa'anga -.

Na'e pau ke ma meimei 'ofa mo ia 'o hangē ha ongo tamaio'eikí kae 'oua kuo hiki ia 'o 'oange ha loi 'e hongofulu kiate ia pea nima kiate au. Na'e 'ikai ke lava 'e he'eku pa'angá 'o fakamoleki ia koe'uhí he na'e fakataumu'a kinautolu ki he pangikē puaka. 'I he'eku pehē pē ki he fine'eikí na'á ku fie va'inga 'i he talotalo. Na'á ne loto ki ai koe'uhí he na'á ne 'amanaki ke ikuna. Na'e loi 'eku me'á. Ko hono mo'oní, na'á ku ongo'i 'oku faingata'a'ia foki 'i he teungá 'i hono fakafehoanaki ki hoku ngaahi kaungāme'á: na'e 'i ai 'enau ngaahi siketi, ka na'e 'ikai ke nau sai'ia 'i he fine'eikí pea na'e fakamālohi'i au ke u 'omi ha ngaahi kofu

kakato. Na'e tui 'e he tokotaha kotoa 'a e ngaahi sote 'o e tuliki hinehina, lanu engeenga pe lanu pulū, na'e pau ke u nofo'i 'a e ngaahi sote na'e ngaohi 'e hono lanu moli, tiniti 'oku si'isi'i ange 'ene fakamolé 'i he ni'ihī kehé. Na'á ku 'omi kinautolu 'i 'olunga 'i he tuliki 'oku poupu'u 'i 'e ha 'elasitiki, ka ko e faingata'a lahi tahá, 'o 'ikai ha va'e, na'a nau a'u ki he hui'i 'o e hui. Na'á ku to'o ha hoa sote nounou 'i 'olunga mo e tafa'aki. Na'á ku 'osi faka'auha fe'unga pea na'e pau foki ke u fakafaikehekehe'i au ki he ngaahi kofú. Na'á ku fakakaukau 'i he lire 'e nimá ke fakatau ha ongo sote faka'ofa'ofa ange 'a ia na'á ku mei tui 'i he pongipongí kimu'a peá u hū ki he loki akó. 'I he 'aho ko iá na'e tāpuni 'a e falekoloá. Na'e 'ikai ke u lava 'o foki ki 'api mo e pa'angá koe'uhí he na'e mei ma'u kinautolu 'e he fine'eikí. Na'á ku fakakaukau ke fufū kinautolu 'i lalo 'i ha maka 'i he hala 'o e milé. 'I he po'ulí 'oku 'uha pea 'oku 'i ai 'a e pepa na'a nau movete faka'aufuli, 'i he'eku 'ilo'i 'i he pongipongi hono hokó 'i he'eku 'alu 'o toe ma'u kinautolú.

Na'á na fakamoleki ha 'aho 'e hongofulu mā nima pea na'e 'eke mai 'e he fine'eikí pe kuó u ikuna 'a e talotalo. Na'e 'ikai ke u fakamātoato pea na'á ku tali 'io. Na'e 'ikai 'aupito ke hoko mai 'a e pa'anga ko iá. 'I he Falaite Mā'oni'oni, lolotonga 'a e fononga'angá 'i hono faka'apa'apa'i 'o e Madonna Atdollorata, na'e 'eke 'e he faiakó 'ene ngaahi fakamatalá. Na'á ku mate 'i he fakamā. Ko e mo'oni na'e 'ikai ke ne 'ilo'i 'a e me'a kotoa pē, ko ia na'á ku to'o ha ongo fo'i 'akau mei he fine'eikí 'i lalo 'i he'ene sio fakamama'ú. 'I he 'apiakó ne u 'alu loto fiemālie ma'u pē, ka 'i he'eku 'i ai ha ola kovi. Na'e 'ikai ke mahino kiate au ha taha pea na'e hiki hake ma'u pē au 'o fakamālō ki he ngaahi fokotu'ú, ko ia na'e fakalongolongo 'eku fa'éé 'o nau 'ai ma'u pē ke u ako. Na'á ku sai pē mo e pusí, kae 'oua kuo 'i ai ha 'aho na'e foki mai 'a e tangata'eikí mei he koló mo e fononga'angá pea na'e to'o 'e he monumanu ha kongá ke fafanga. 'I hono 'ai ha musike na'e tuku 'e he kau sōtiá na'á ne tāmāte'i ia 'i he ngaahi feitu'u 'ata'atā 'o e fonuá. Kiate au na'e fakatomala lahi.

‘I he taimi ‘o e tetetete na‘á ku ‘alu ‘o puke ‘a e ngaahi tenga‘i uite mo e pa‘ale na‘e tuku ‘i he ta‘u ‘o e ngaahi kaungā‘apí, na‘á ku ‘ai kinautolu ‘i ha kato ‘o ‘ave kinautolu ki he fale ngaohi‘anga ‘i he vaitafe ‘o Misa Tinder. Na‘á ku ‘omi leva ‘a e mahoa‘á ki Novala ki he tokoua ‘o e fa‘eé ‘a ia, ko ha ngāue uitou, ‘i he‘ene hoko ko ha uitou mo ha fānau ‘e toko ua, ‘i he pongipongí na‘á ne ‘alu ‘o ngaohi ha ‘akau ‘i he vaotaá pea fakamo‘ui ‘a e ‘ōvaní ke teuteu‘i ‘a e mā ki he ngaahi me‘a ko iá . na‘á ne ‘omi ‘ene mahoa‘á ‘o ma‘u ha pa‘anga mo ha ki‘i mā ma‘á e fānaú.

‘I Sepitema ‘i he taimi na‘e motu‘a ai ‘a e ngaahi fikí na‘á ku kaka ‘i he ngaahi fu‘u ‘akaú ‘o toe ‘asi mai ‘i he ngaahi fua‘i‘akau ifo ‘aki ‘eku fakahū kinautolu ‘i ha ngaahi kato ‘o e tokotoko ‘oku tautau ‘aki ha mata‘itofe ‘i he ngaahi va‘á. Na‘e motuhi ‘a e ngaahi fikí pea tuku ke mōmoa ‘i he la‘aá ‘i ha kani. Hili ha ngaahi ‘aho si‘i na‘á na hoko ‘o mōmoa. Na‘e kai ‘a e ngaahi kato lalahi ‘i he fa‘ahita‘u momokó. ‘I he ngaahi vaha‘ataimi faka‘ofa‘ofa ko iá, ‘oku teuteu‘i ‘e Misa Malia, ‘a e kaungā‘apí kaungā‘apí, ‘a e ngaahi fiki kuo fakamāfana‘í. Na‘á ku fa‘a ‘alu ‘o kumi ia. Ko e fa‘ē ia ‘a ha fānau tokolahi. Ko e taha ‘o kinautolú, ko Carmelo, na‘e faka‘auha. ‘I he taimi kotoa pē na‘e ‘ikai ke toe ma‘u ia. Na‘e ‘alu ‘a e fa‘ē hoha‘á ‘o kumi ia pea na‘á ku meimei fiefia ‘iate au mo ia.

‘I he taimi na‘a ku ‘alu ai ki he kalasi nima, na‘e kole ‘e he faiako ke fakatokanga ki he ngaahi matu‘a te nau ‘omi kinautolu ki he fale faiva ke nau sio ki he filimi "Ko e ki‘i Alpine". Ko e ngaahi tangata‘eiki: "Ko koe ke ke sio ki he ngaahi junk ko ia ‘e ‘ikai ke ‘alu". Na‘e fanongo ‘a e tokoua ‘o e taula‘eiki ‘i mu‘a: "Kuo pau ke ke fekau‘i ia, na‘e ‘ikai ke u sio kiate ia". Pea nau hiki pea na‘á ku lava ‘o ‘alu.

Na‘e a‘u mai ha kato mei he fa‘eé mo e lole. Na‘á ku ‘omi ha ni‘ihi ‘o kinautolu ki he akó. Ko e vaha‘a taimi ia ‘o e hongē pea na‘e toe si‘isi‘i foki ‘a e ngaahi lole. Na‘e ako‘i ‘e he tuofefine ‘o ‘eku faiakó hono faá lolotonga ‘eku fika nimá. Na‘á ne kole ‘a e ngaahi lole ki ha ta‘ahine masiva ange ‘iate au na‘e puke pea na‘á ku mavahe kotoa.

‘I he 1945 na‘e foki ai ‘eku tamaí ki Domodossala. Na‘á ku toe sio kiate ia ‘i ‘Epeleli 1946 pea ko ‘eku fa‘eé mo ‘eku fa‘eé na‘á ne tatali ki ha ki‘i tamasi‘i.

Ko e fakamoleki ‘a e ‘aho fiefia ‘e hongofulu nai mo ‘eku ongo mātu‘á. Na‘á ku fa‘a ‘alu ‘o kumi ‘a e ngaahi kui mo e ngaahi tangata‘eikí, ko ia ne u kai ‘i he loto to‘é ‘o inu ha ngaahi sio lahi ‘a e kui fefiné na‘á ne fakatau atu kinautolú. ‘I he faka‘osí na‘e fie ‘ave au ‘e he‘eku fa‘eé ‘i ‘olunga ‘i ‘Ītali, ka na‘e loi ma‘u pē mo siokita ‘a e fine‘eikí, na‘á ne fakaloto‘i ia ke ne tuku au mo ia. Na‘á ku ‘alu ki he kalasi nimá, ‘o faingata‘a ma‘u pē ‘i he‘eku ‘ilo‘i ‘eku vaivaí. Na‘e ha‘u ‘a e ongoongo ‘o e ‘alo‘i ‘o e ki‘i tokouá ‘i he ngaahi ‘ahó. Fiefia kotoa, ka ‘i he taimi tatau ne u tangi ai ‘i he fiefia mo e mamahi. Mahalo ko e 'uhinga ko 'eni 'oku promote ai au 'e he faiako neongo 'oku 'ikai ke ne fakaava 'a e ngutu ki he ngaahi sivi. ‘I he ta‘u ko iá na‘e fokotu‘u ‘e he fonuá ha kongá ‘o e fale fakamalohisinó pea meimei ko e meimei kotoa ‘o hoku ngaahi kaungāme‘á na‘a nau teuteu ki he sivi hū ke nau hū ki aí. Kiate au na‘e ‘ikai ha ngaahi me‘a ‘e lava ke hoko: na‘e fakaloto‘i ‘a e ngaahi tangata‘eikí ko e fanga ‘ulu‘ulu pē na‘a nau ‘alu ki he fa‘ahinga ‘apiako ko iá. Ko hono mo‘oní, hili ‘a e ‘osi ‘a e fale fakamalohisinó, na‘e pau leva ke ‘alu ha taha ki Messina ki he kau taukei. Na‘e pau ke fakakaukau ‘eku ongomātu‘á ki hono ‘ave ‘o e pa‘angá ki he ngaahi tohí, na‘e ‘ikai ke na fai ha fakamole. Na‘á ku kei tangi pē koe‘uhí he na‘á ku fie hoko atu ‘eku akó. Na‘a nau ‘omi leva kiate au ‘a e faingamālie ke u hū ki he vaha‘ataimi fakapalofesinale ‘o e ta‘u ‘e ua, ko ha fa‘ahinga ‘oku masiva ‘aupito ‘i he ako‘anga lotoloto ‘oku ta‘u ‘e ua hono lōloá. Na‘e ‘alu ki ai ‘a e masiva tahá, ‘i ha fa‘ahinga tu‘unga pē na‘á ku tali. ‘I he‘eku lue atu ki mu‘á mo e ‘alu, ‘i he pongipongí mo e ho‘ataá ne u ‘alu ki he akó. Na‘e fefiofi ‘a e ‘apiakó: na‘e hiki hake ‘e he kau tangata faka‘ofa‘ofa tahá honau nimá ki he talēkita na‘á ne ako‘i ‘a e fika, na‘á ne toe fakahā mahino ki he kau palōfesa ‘Itali mo Falaniseé. Ki he fanau fefine, na‘e uesia 'a e ngaue faka'api mo e ngaahi fakakaukau 'o e agraria ma'ae kakai tangata. Ko hono mo‘oní, na‘e ‘ikai ha me‘a na‘e ako. Na‘e lelei ‘eku pa‘angá ‘i he‘eku mā pea ‘i ha fieinua lahi ke ako.

Kimu‘a pea ‘osi ‘a e ta‘u fakaakó, na‘e teuteu‘i kimautolu ‘e he kau faiakó ki ha fale faiva ‘ofa. Na‘e pau ke u fai ha fōtungā ‘oku teunga ‘o hangē ha scugnizzo. Na‘e ‘i ai ha coppola ‘a e tangata‘eikí, na‘e ‘ikai ke ‘i ai ha ngaahi short nounou. 'I he'eku pehe ki he'ene fine'eiki na'a ne kalanga: "'Oku ke mulch ke 'ai 'a e Cauzi". Kuo te‘eki ke mole ‘eku fakakaukaú: Na‘á ku ‘alu ki he uaifi ‘o Barbieri Liezza ‘o kole ‘a e sū ‘o hono fohá ‘i he nō. Ko ia ‘i he efiāfi ‘o e lau ‘o e lau na‘á ku teunga ko ha scugnizzo, ‘i he vaha‘a ‘o e ngaahi pakipaki lahi mo e loto-mo‘ua ‘a e ngaahi tangata‘eikí, ‘a ia na‘e ‘i ai ‘a e me‘a ko iá ‘i he kau fanongó.

Me‘apango na‘a mo e ta‘u ‘e ua ko iá na‘e ‘osi atu pea na‘á ku ‘osi ‘a e ‘apiakó ‘o ta‘engata ‘i he‘eku fakakaukau ‘oku ou ta‘e‘ilo‘i ‘o hangē ko e mo e lahi ange ‘i he kimu‘á.

Vahe Sesto - Fakamolemole'i au 'e Vossia

(Ko e maama 'o e ngaahi fetu'ú)

Na'á ku toko hongofulu mā ua 'i he taimi na'e ha'u ai 'eku fa'eé 'i 'Aokosí ke sio mai kiate au mo e tamaí mo e ki'i tokoua na'á ku sio ki aí 'i he fuofua taimí. Ko e sio ki hono ki'i fofongá na'á ne 'ai au ke u fiefia pea 'oku ou manatu'i 'a e 'aho ko iá 'o hangē ko e taha 'o e ngaahi faka'ofa'ofa taha 'i he'eku mo'uí. Na'e fakapapau'i 'e he'eku ongomātu'á ke na 'ave au mo kinaua ke u foki ki he akó, ka na'e fakatafoki'i kinaua 'e he fine'eikí ki he taimi 'oku 'osi hono tu'ungá mei he fakakaukaú: te ne fekau'i au ke u hoko ko ha tokotaha tuitui mo e 'amanaki ke ako lelei 'a e fefakatau'akí. Pea na'e hoko ia, 'o fakafepaki'i hoku lotó. Na'e mavahe 'eku ongomātu'á pea na'á ku nofo 'i Sisili 'o hangē ha vale. Talu mei ai mo e 'ikai ke u toe ma'u ha melino pea na'á ku tangi fakapulipuli ma'u pē. Na'e pehē 'e he ngaahi tangata'eikí na'e 'ikai mo'oni ke 'ofa'i au 'e he'eku 'ofa 'o hangē ko kinautolú, 'a ia na'á ne 'ohake au 'o hangē ha 'ofefiné (na'e mei lava mo'oni ha 'ofefine 'i he'eku ngaahi mamahi tatau). Na'e 'alu 'a e fine'eikí 'i ha 'aho 'e taha mei he tokotaha tuitui lelei taha 'i he fonuá, 'a ia na'e ako ai foki 'eku fa'eé, ke 'eke mai pe na'á ne fakangāue'i au. Na'e tali ange 'e he tokotaha tuitui 'oku 'osi 'i ai 'ene fānau fefine 'e toko valu pea 'oku 'ikai ke ne lava 'o fakalahi 'a e tokolahí. Na'e 'omi 'e he 'aho hili 'ene fine'eiki 'ene fua'imoa ke fakaloto'i ia pea na'e pehe kiate ia: - 'Oku ou vakai'i 'i ha mahina, 'oku mavahe 'a e taha 'o e kau ako ki Turin

pea 'oku kei tau'ataina pe ha feitu'u ki ho foha 'o e tokoua -. Puncual, hili ha māhina 'e taha na'e fekau'i au 'e he'eku fine'eikí ki he fale fakatotoló. Ko e finemui, na'e 'ikai ke ne laka hake 'i he mita mo e kongá 'i he ma'olunga, na'a ne talitali lelei au: - Sai, te u 'ave koe koe'uhi 'oku ke mamahi, 'Oku ou fakakaukau 'oku ke sai'ia ange ke ha'u kiate au, kae 'ikai ko e 'i he ngaahi feitu'u 'o e fonua mo ho'o fine'eiki . -. Na'e 'ikai hala ia ke fakakaukau pehē. 'I he 'aho hono hokó 'i he ta'u valú ne u fakafe'iloaki au. "'Oku kamata ke fuck 'a e fale fakatotolo fakakemi," na'a ne pehe - pea te ke lavesese 'a e faliki -. Na'e kamata ke nanamu'i au 'e he talanoá. Na'á ku kamata fakama'a 'i he'eku malavá. Na'á ku si'isi'i 'i he tu'unga, na'á ku toko hongofulu mā ua, ka na'á ku faka'ali'ali 'a e valu.

Na'e 'ikai te u 'ilo'i 'ae founga ke fufulu 'aki 'ae faliki: 'i he ngaahi feitu'u 'oe fonua na'e maka pea 'i he kolo, 'aia na'e 'i ai 'ae ngaahi taila, na'e 'ikai 'aupito ke fufulu ia 'e he 'auntie koe'uhi ke 'oua na'a keina kinautolu. Na'á ku feinga ke fai hoku lelei tahá, ka na'e 'omi 'e he fefine tuitui 'a e 'así he na'e te'eki ke u fufulu lelei. Na'a nau a'u mai 'i he ta'u hivá 'a e kau ngāue pea kamata ke nau mahu'inga'ia 'i he tupu'anga fo'ou (tamasi'i). Na'a nau siofi kotoa au 'aki 'a e 'ea 'o e 'ofá. Na'á ku ongo'i 'enau ngaahi leá pea na'á ku tō mei he 'aó 'o 'ikai ke u 'ilo'i e ngaahi me'a mahu'inga 'o e mo'uí. 'I he taimi kotoa pē na'á na 'omi ha ngaahi ngāue si'isi'i ko ha tokotaha tuitui, ngaahi me'a na'e 'ikai ke u fiefia ke fai, 'o faka'amu ma'u pē 'i he 'ikai ke u lava 'o akó. Na'e 'i ai ha tafa'aki lelei 'o e 'ahó: 'i he ho'ataá, 'oku 'ikai fie ma'u ke u foki ki he feitu'u 'o e fonuá na'á ku kai fakalongolongo 'i 'api, na'á ku fakamafola ha napkin 'i he tēpilé, na'á ku ma'u 'a e sio'atá, 'a e hina vaí mo ha me'akai. Ko hono fakanounou, ke kai ha kongá mā fefeka mo ha siisi ne u feinga ke 'ahi'ahi'i ke fokotu'u 'a e tēpilé 'o hangē ko e kakai angamaheni kotoa pē. Hili 'eku ma'u me'atokoni ho'ataá na'á ku 'alu ki ha kaungā'api na'e ta'u hiva 'ene motu'á 'iate au pea ko ha fefine tuitui. Na'á ne tokoni ke fakaava hoku matá 'i mu'a 'i he'eku ta'e'iloá. Na'e nofo mo ia 'a e fa'eé, ko ha tuofefine 'oku va'e 'elefānite mo ha toe vaivai.

‘I he taimi ‘e ni‘ihi ne nau fakaafe‘i au ke u to‘o ha peleti supo. Na‘e kole mai ‘e he fefine tuitui ke u tokoni‘i ia ke ne ngaohi ha tuitui kolosi ki he ngaahi kofu ‘o e tamasi‘í. ‘I ha taimi pē na‘á ku ma‘u ai ha faingata‘a‘ia ‘i he loto-mamahi peá u mavahe mei he ngāué ‘o vaeua. Ko e taimi ‘e taha na‘á ku to‘o ai ‘a e efuefu ‘o e brazier ‘o tō ia ‘i he sitepú. Ne‘e nā ’ui fēnei: “Ko ai ’aē ’e ’i Eva te ’u tau? Ce Pigliaiu u Morbo? ‘I he faka‘osí na‘a nau mahino‘i au mo fakamolemole‘i au.

Taimi ‘e ni‘ihi na‘á ku ‘alu hake mei he ngaahi nun ‘o e fale tauhi fānau ‘o ‘Anitoniá ke va‘inga mo e fānau paeá. Na‘á ku ki‘i meheka si‘isi‘i kinautolu koe‘uhí he na‘a nau mo‘ui ‘aki honau ngaahi ‘ahó. Na‘a nau kai mo e tēpilé ‘o fokotu‘u lelei ma‘u pē, pea nau va‘inga pea faka‘osi ‘i he ngaahi taimi kuo fokotu‘u ‘oku nau tukutaha ki he mateaki ‘a e ‘Otuá ‘o lotu. Na'a ku fakakaukau: - monū'ia, 'oku 'ikai ke nau kei ma'u 'a e ngaahi matu'a pea neongo ia 'oku nau nofo lelei mo e kau nun, lolotonga ia 'oku 'i ai 'eku matu'a ka 'oku fakamālohi'i au ke u mo'ui mo e ngaahi pea ko 'eni 'o e ngaahi tangata'eiki -. ‘I he ‘ikai ha‘anau ‘ilo, ke faka‘ehi‘ehi mei ha faka‘eke‘eke fakatupu ‘ita kimui ange, ‘i he taimi kotoa pē pea na‘á ku ‘alu leva ‘o kumi ha fine‘eiki fakatamai na‘e nofo ‘i he koló. Na‘á ku kole ange ki ai ‘a e pa‘angá ke ‘ave ha tohi ki he Gentori, ‘o kole ke ‘ave au mo kinautolu.

‘I Nōvema ‘o e ta‘u takitaha na‘a nau ‘ave au ki he Sant‘Ugo Fair ‘a ia na‘e fakahoko ‘i Piano Vigna. ‘I he feitu‘u ko ‘ení na‘e fokotu‘u ‘e he ngaahi kui ‘a e tamaí ha ‘aá ‘a ia na‘a nau teuteu‘i ai ‘a e kakano‘i manu mo e ngaahi sōsisi tunu ‘oku fakatau fakataha mo ha ipu uaine lelei. Kiate au ko ha faingamālie ia ke fakataha mo e kāinga fakaetamaí, fiefia ‘i he kakano‘i manu lelei pea inu ha sio lanu kehekehe, sio ki he ngaahi falekoloa ‘i hono fakatau atu ‘o e brazier, ngaahi maama, ngaahi ipu crock, fa mo e bumbaelli.

‘I he ‘aho hono hokó na‘á ma kei ‘alu ki Badia Vecchia ki he kātoanga ‘o Sant‘ugo, ko ha ki‘i me‘a si‘isi‘i pea ‘i he hili iá ‘oku kei ‘i he falekoloa ‘o e ngaahi

kui na'a nau 'omi kiate au ha sōsisi, mā mo e sio, na'e tāpuni 'eni 'aki ha . polo 'i loto.

Na'a mau 'alu tu'o taha kimu'a he Kilisimasi ki Messina 'i he 'aho 'e 3. Na'á ma mohe mei ha kāinga. Na'á ne ki'i ta'efakafiefia kiate au: na'á ne talaange ki he ngaahi tangata'eikí na'á ne kaiha'asi 'a e fua'imoá mei ha tangata ngoue mei he māketí. Na'á ku ako ki he katekisima na'e 'ikai ke kaiha'asi. Na'á ma 'alu mo e 'ofefiné 'i he efiafi ki ha tangata'eiki na'á ne langa ha ngaahi fakatātā. Na'e 'omi 'e he ngaahi tangata'eikí ke fakamo'oni'i 'i he nima-homo ha pa'anga ke fakatau kinautolu. Na'á ku malava 'i he tēpile pani 'i Kasitangiá 'o langa hake ha me'a na'e 'i ai 'i he 'ahi'ahí. Na'á ku fa'u 'i he ngaahi va'a 'o e 'asipalá mo e kaufana tupenu 'e ni'ihī ha fale. 'I he efiafi ne u fiefia 'i he 'ātakai 'o ha ongo maama na'e fa'u 'aki ha ngaahi fo'i 'anga'anga uoloni na'e fakamo'ui 'i he lolo mo ha kongá 'o e afo 'i he tafa'aki 'o e Sīsū 'o e Fānaú. Na'a mo e tangata'eiki na'e fakahounga'i 'e Michele 'a e fakakaukau pea ne fie fakapale'i au: "Ntoia, 'oku ne teke'i ha ongo fiki 'o 'Initia", pea na'e 'alu 'a e fine'eiki ke 'ave kinaua ki lalo 'i honau mohenga 'a ia na'e tauhi ai kinaua.

'I he'eku tu'u 'o mohe pē 'i Novaá, 'i he vaha'ataimi 'o e Novena Kilisimasí ne u 'alu mo hoku kaungā'apí ko 'Anitonietá ki he ngāue na'e fakahoko 'i he 5 pongipongi 'i he Siasi 'o e Annunziata. Na'e 'oatu 'e he sakalametí 'i he kongá ki lalo 'o e siasí 'a e ngaahi sea totongi. Na'á ma 'ave kinaua mei 'apí. 'I he'emaui foki maí ne mau 'a'ahi ki Kalolaina, ko e fefine faimana 'a e 'enisiniá, 'i he ngāué kuo 'osi 'i he pongipongi pongipongi 'o e 'i laló. 'I he taimi ko iá na'á ne 'osi 'alu 'o tā 'a e vaí 'i he matavai 'o San Francesco 'aki ha fika fā lahi, ke fakafonu 'a e tangikē 'akaú. Na'a ne pehe: "Caùsi, tatali heni, 'oku ou 'alu ke sio pe na'e fakalakalaka 'e he kau tangata ha ngaahi pisikete 'aneafi, ko ia fai pongipongi". Na'e meimei 'ikai ke ne toe foki mai 'o 'ikai ha me'a -'i he nima. Na'á ku fakaafe'i 'a 'Anitonieta ke ne kaka 'o fakamo'ui 'a e brazier. 'I he taimi na'e 'ikai ke ma'u ai 'e Carolina ha me'a kehe ke kai na'a ku 'alu ki he 'ai'angakai 'o e manu ke to'o ha kongá 'o e ma fefeka

mo ha ipu vai mei he "bumbaello". A'u ki he 8 na'a mau tu'u ke fai ha ngaahi centries hone, pea mau toki lea fakamāvae: Na'a ku 'alu ki he fale fakatotolo fakakemi, Antonietta 'i hono 'api ke tokoni ki he fa'ee 'a e 'ofefine pe 'e toko 8.

'I Novaá pē ne u ongo 'i ai ha kolo. Ko 'eku 'alu 'o kumi 'a e kui ko Turi na'a ku fakama'a 'a e sio'ata pea ne 'omai kiate au "ki Sna" (ko e tip). Na'á ku 'alu 'o fakatau 'a e polish fa'ó. Na'á ku fakatau foki 'a e solvent ke to'oa 'i he'eku ongo 'i te u fetaulaki mo e ngaahi tangata'eikí. Na'á ku faka'aonga 'i 'a e borotalco ko ha efuefu fofonga. Alas: 'i ha 'aho 'e taha na'á ku tuku ia 'i hono fofongá 'o fakamoleki 'eku ngaahi faingata'á, 'o 'alu mo e ngaahi lea fakaanga. "Na'a ke ma'u mei fe 'a e pa'anga ki he junk ko ia?". Pea ko au: "'Oku 'ikai ke ke sio ko e mahoa'a ia?". Lolotonga iá, na'e hiki 'a e ngaahi kaungā'apí ki ha kaungā'api 'e taha. 'I he 'aho 'e taha na'á na fakaafe 'i ai au ke u 'alu ki he sākasi. "'Oku 'ikai ha'aku pa'anga ..." ko 'eku leá ia. Na'a nau faka'atā kinautolu. 'I he ho'atā 'o e kau folau 'eve'evá 'a e fale fakatotoló ke nau fiefia 'i he faka'ali'alí: fanga manuki 'i he trapeze, fānau 'i he fanga hōsí, fanga 'elefānité, kau fakakata, ngaahi me'a 'oku 'ikai ke nau sio ki ai. Me'apango na'e pau ke u ma'u 'a e lire 'e 8.

Hili ha ngaahi 'aho si'i mei ai, lolotonga 'eku 'alu ki Kasitangiá, 'i San Salvatore ne u fetaulaki mo e fa'ē 'o ha hoa 'i he 'apiakó mo ha kato 'oku fonu 'i he vesitapolo na'e fakatau 'e he kau ngoué. Na'á ne 'eke mai pe te u lava 'o foki ki he koló ('i he fakakaukau 'o e taimi ko iá na'á ne feinga mā ke 'alu ki he sikueá mo e kato!). Na'á ku loto ki ai, 'o fakakaukau ke tānaki ha pa'anga 'aki 'a e tumu'akí. Me'apango, kuó ne faingata'a'ia 'i hono 'apí, 'okú ne fakapale 'i au 'aki ha pīnati 'Amelika 'e toko fā. 'Oku 'ikai ke mole 'eku fakakaukau. Na'á ku ma'u ha lira 'aki 'eku fakatau atu ha senitā ki ha fine'eiki fantina. Na'á ku langa 'a e paiki 'i he kaati 'oku 'i ai ha va'e mo e ongo nima na'e hiki 'e ha afo. Na'e fakatau kinautolu 'e ha fānau 'e ni'ihī 'i ha ngaahi seniti si'i. Ko ha toe fakakaukau 'e taha: ko e sio'ata la'aá ki he fānau masivá. Na'á ku kumi ki ha ngaahi lole lanu kehekehe 'oku 'asi 'i mu'a 'i he ngaahi paá. 'I he pepa suká na'á ku motuhi 'a e fakava'é pea na'á ku lava

‘o toe ma‘u ha ngaahi seniti kehe. Hili ha māhina ‘e ua na‘á ku lava ‘o fakafoki ‘a e lire ‘e 8.

Ko e kui tangatá neongo ‘a e ta‘u motu‘a, ‘a e mahaki mafú mo e hernia na‘á ne ‘omi talu mei hono ta‘u nimá, na‘á ne feinga ke fakahoha‘asi ia ‘i he ngaahi feitu‘u ‘o e fonuá, koe‘uhí he na‘e meimei ‘ikai ‘alu hono ‘ofefiné ‘o ‘a‘ahi kiate ia. Na‘e sai pē ‘a e māhina ‘e ua ‘i he fa‘ahita‘u māfaná ‘i he taimi na‘e a‘u mai ai ‘a e ‘ofefine -‘i-he-fonó mei Messina: na‘á ne fufulu ‘a e līnení mo fakakaukau‘i ‘a e fale ke fakama‘a ia mei he me‘a kotoa pē na‘e tānaki ‘i he lolotonga ‘o e ta‘ú.

I he'emaui fetaulaki mo ia na'a ne pehe mai kiate au: - Ko ho'o fine'eiki ko e me'a fakamā, 'oku 'ikai ke ke lava 'o 'ai ha motu'a masiva 'oku mamahi 'i he sudicume -. I he efiāfi na'a ku 'alu 'o lipooti, ka na'e fakaanga'i 'e he fine'eiki 'a e tuofefine -in - law: - ko e kolo, 'e lava ke ne fakakaukau ma'ana 'a e me'a 'oku ne fiema'u -. Pea na'a ku tali: "'Oku ne mo'oni, na'a ku sio ki he fakama'a 'oku ne fai: na'e a'u 'o ne fufulu 'aki 'a e 'esiti 'a e urinatorio pea foki ngingila". I he taimi ko 'eni na'a ne 'omai kiate au ha slap koe'uhi ko e ngaahi me'a ko 'eni na'e 'ikai ke ne lea pea ko e lousy au.

‘I ha ‘aho ‘e taha na‘e ‘omi ‘e he kui tangatá ha pa‘anga peá u fakatau mai ha tohi hiva na‘e lea ‘a e fānau fefine ‘o e fale fakatotoló. Mo e taimi na'a ku lava ai 'o fufū ia, ka 'i he efiāfi 'e taha na'e 'ikai ke u ma'u ha taimi pea ko e uncle -aware uncle na'e 'ikai ke 'i ai ha'ane lea: - Na'a mo e fanga puaka kovi ko 'eni, ko 'eni 'oku ke hoko ko ha pule -. ‘I he ngaahi lea ko iá ne u puke ia ‘i hono fofongá kimu‘a peá ne fai iá. ‘I he ‘eku fakafepaki‘i ‘eku angatu‘ú na‘e ‘ikai ke ne toe sio mai kiate kimaua, na‘á ne toho hifo ‘a e fusi ‘o e talausese ‘o kamata ke ne taa‘i fakamālohi au. Na'a ku meimei toko hongofulu ma tolu pea ko e taimi pe ia na'a ne lea'aki ai ki hono uaifi: - Na'a ku 'ilo'i 'oku kamata ha fine'eiki ki he 'Itali 'i 'olunga, 'oku ne 'alu fakataha mo ho tokoua ki he fonua pea 'ave ia mo ia ki he'ene ongo matu'a -. ‘I he momenti ko iá ne u ongo‘i fiefia, na‘e ngalo foki ‘iate au ‘a e ngaahi mamahi ‘o e

ngaahi pa‘ale na‘á ku to‘ó, peá u ‘alu leva ‘o tangutu ‘i he vaotā fakamālō‘iá. Na‘e kamata ke ‘alu hifo ‘a e fakapo‘ulí, ko ‘eku fakakaukau ia, lolotonga ia ‘oku hū ‘a e ngaahi ‘ata ‘o e po‘ulí ki he ngaahi va‘a ‘o e ‘ulu‘akaú mo ha ki‘i matangi momoko na‘e ‘i he vaitafé.

Na‘á ku punou ki ha uolonati peá u mohe ‘o sio ki he ngaahi ‘aó. Na‘á ku misi lahi, ko ha fu‘u misi lanu kehekehe. Na‘e ‘omi ‘e ha havili ma‘ama‘a hoku fofongá. Na‘á ku fakaava hoku matá mo ‘ofa ngali kehe ‘i he feitu‘u ko ia na‘á ku fehi‘a ma‘u pē pea na‘á ku ‘ilo‘i ‘i he fuofua taimí ‘i he‘eku ofo ‘a ia na‘e fakamaama pē ‘e he maama ‘o e ngaahi fetu‘ú. Na‘á ku tukuange au ki he tu‘unga ko ‘eni ‘o e li‘akí, na‘á ku toe misi ki ai. Na‘e hū ‘a e fiefia hangē ha vai fakamisiteli ki he tō ‘i hoku ki‘i ‘i aí. Na‘e ‘ikai ko ha tamasi‘i malimali au. Na‘e ngingila hoku va‘é, koe‘uhí he na‘a nau lue ‘i he ngaahi maka māsila ‘o e vaitafé, ka na‘e faka‘aonga‘i he taimí ni ‘a hoku sinó kotoa, pea na‘a mo e laumālié, ke fakalielia‘i ‘a e me‘a kotoa pē ‘e ngali melie mo anga‘ofa. Ka ‘oku ou fakahā ‘oku fakafofo ‘a e ki‘i mohe nounou ko ia ‘o e efiafi ko iá pea na‘e ‘ikai ke u toe ma‘u ia. Mahalo ko e 'uhinga ia 'oku ou kei manatu'i ai. Fakafokifā pē kuo ‘ai ‘e ha nima ‘i hoku umá, a‘u mai ‘a e fine‘eikí ‘i ‘Anitonia pea ‘i hono founga pē ‘o‘oná, fakafokifā pē na‘á ne faka‘auha au: "Tau foki ki ‘api. ‘I he‘emau a‘u ki aí, te ke ‘uma ki hono nimá ki he‘ene tangata‘eikí pea ke pehē kiate ia - ‘Oku fakamolemole‘i au ‘e Vossia -". Pea na‘e pehē pē.

‘I he efiafi ko iá na‘á ku foki kotoa ‘o tetetete, ‘i he po‘ulí na‘e ‘ikai ke u lava ‘o mohe peá u fakamoleki ‘a e ngaahi houa ‘i ha tatali‘anga faka‘ofa‘ofa ‘o e ‘ahó. Kapau na‘á ku hē ki he‘eku mohé ‘o ‘ikai ke u ‘ilo‘i au, ‘o liliu fakafokifā ‘o hangē ha uiui‘í pe ki ha ‘ilo‘i ‘o e ‘atamaí, ‘a ia na‘á ne fie ma‘u ke u fakatupu manavasi‘i mo fakamamahi pea ‘ikai ke ne ‘omi ha ‘akau. Na‘á ku fakamoleki ‘a e toenga ‘o e taimí ‘aki ha mata ‘ata‘atā ‘o sivilivi‘i ‘a e fanga manu fekai na‘e tā ‘e he fakapo‘uli ‘o e po‘ulí ‘i he ngaahi ‘ā pea, ‘o ‘ikai ke u ma‘u ha mālohi ke fai ha me‘a, na‘á ku tangi mo tangi. Ka na‘e ‘ikai ko ha tangi fakaloloma ia, ko ha me‘a

kehe ia na'e 'ikai ke u lava 'o 'ilo'i. 'I he 'aho hono hokó na'e 'ikai ke u 'alu ki he fale fakatotoló koe'uhí he na'e hangē hoku sinó ha pepa fakasiokālafí, ko ia na'e fonu 'aupito 'i he ngaahi lavea. Na'á ku toki foki mai hili ha uike 'e taha 'i he kamata ke faka'auha 'a e ngaahi faka'ilongá.

Vahe Setimo - 'Emilia

'I he ho'atā Sāpaté na'á ku 'alu ki he fale tuku'anga mo'oní mo ha kaungāme'a: na'e fakamatala'i 'e ha finemui 'a e Ongoongoleléi 'i ha founa faka'ofa'ofa mo ha ngaahi fakakata fekau'aki. Ko ha me'a fakafiefia mo'oni ia ke fakamoleki 'a e houa ko iá 'i he fiefia. 'I ha 'aho 'e taha na'á ne talamai 'e a'u mai 'a e pīsope 'o Mīsaia 'i 'Okatopa ki he ngaahi fakapapau.

- Hiki hake ho nima 'oku ne fiema'u 'a e sakalameniti ko 'eni ko ia 'oku ou fetu'utaki ai ki he 'aati ko Monignor Salvatore Abbadessa.- 'Oku 'ikai ke u 'ilo'i 'a e me'a ke fai shyly na'a ku hiki hake hoku nima. Hili ha ngaahi 'aho si'i mei ai ne u lea'aki ia kia Zizi. Na'á ne mā: na'e pau ke ke kumi ki ha fa'ē faka'otua. Ko e 'ofefine 'o e tangata postman, ko Misa Rina, ko ha faiako kei talavou. 'E lava fēfē ke tau 'eke kiate ia? 'I he 'aho hono hokó ne ma 'alu ki hono 'apí peá ne loto ki ai. 'I he 'aho 9 'o 'Okatopa 1948 'i he ho'ataá ne u 'alu mo hoku ngaahi kaungāme'á ki he Siasi Matrix ke fakahā. 'I he 'aho hono hokó na'á ku 'alu ki he fale 'o e fa'ē 'o e 'otuá 'i he pongipongi, 'a ia na'á ne 'omi kiate au ha fo'i mama 'o e lalanga 'o e lalanga 'oku 'i ai ha ngaahi loto. Na'e kamata ke u fiefia. 'I hono ta'u 11 ne ma ō ki he lotú. Na'e a'u atu 'a e pīsopé 'o kamata ke fakafiefia'i 'a e Misa Mā'oni'oni. 'I he vaha'a taimi na'á ma fakafe'unga'i ai kimaua 'i he nave 'i he lotolotonga pea taha 'i he taha na'á ne fakapapau'i mai kiate kimauá. Hili 'a e fu'u 'akaú, na'e 'ikai ke 'oatu 'e he ngaahi tokoua 'o e me'á ha kofi faka'otua. Na'a nau fakafe'iloaki pe ia 'aki 'enau ui ia ko e "commare" pe.

‘Oku ou manatu‘i ‘i he‘emau kei si‘í ‘i he‘emau foki mai mei Kasiteniá kimu‘a pea mau a‘u ki he koló na‘e ‘i ai ha falelotu na‘e fakatapu ki he Fakamo‘uí. Na'e tu'u 'a e zizì 'i ha ki'i taimi 'o ne lea le'olahi "'oiau fa'ee, ngaahi fa'ee 'oiau ...". Na‘á ku fakakaukau ko ha lotu ia. ‘I he‘eku hoko ‘o lahi angé na‘e mahino kiate au ‘i hono kehé na‘á ne ui ‘ene fa‘ē kuo pekiá, ko e fa‘itoka ia ‘oku tu‘u ‘i ‘olunga pē ‘i he falelotú. Na‘e te‘eki ai ke u ‘a‘ahi ki he fa‘itoká koe‘uhí he na‘e ‘ikai ke ‘alu ‘a Zizì ki he kātoanga ‘o e kau mā‘oni‘oní. Na'a ku 'ilo'i 'i he taimi ko ia na'e fakatau 'e he kakai 'a e ngaahi matala'i'akau meia Misa Signorino 'i ha feitu'u 'oku ui ko e "Fussadello" pea meimei 'i he fononga'anga na'a nau 'alu ke teuteu'i 'a e fa'itoka 'o honau ngaahi 'ofa'anga. Ko 'eku fokotu'u pe kia Zizì: "Ko e ha 'oku 'ikai ke mau 'alu ai 'o 'a'ahi ki he fa'itoka 'o ho'o fa'ee?".

Na‘á ne tali mai ‘e faka‘ofa‘ia. - 'Oku 'ikai hano 'aonga ke ui 'a e "ngaahi fa'ee - ngaahi fa'e" kapau 'oku 'ikai ke ke fie 'omi kinautolu na'a mo ha matala'i'akau. - Ki he ngaahi lea ko 'eni 'oku meimei nga'unu. Na‘á ma ‘alu ki he Fussadello ‘o fakatau ha ngaahi chrysanthemies. 'I he 'aho 'o e kau ma'oni'oni na'a ku 'alu 'o ui 'a e kui ko Turi ke ne 'ai ke mau 'alu fakataha mo e fa'itoka 'o e "Ngaahi Fa'e", kiate au ko ha kui fefine lanu pingikī. Na‘e pau ke toe langa ia ‘e he fa‘itoka ko iá kimuí ni mai koe‘uhí he ‘i he taimi taú na‘e tō ‘a e pomu pē ‘e taha ki he fa‘itoká.

Neongo kapau na‘á ku polepole ‘i he‘eku toe fai ha tau ‘e taha, na‘e ‘alu ‘eku fakakaukau ki he‘eku ongomātu‘á ‘i he ‘aho mo e pō. Na‘á ku feinga ke fakahoha‘asi au ‘i he‘eku ‘i he fale fakatotoló. Na‘e kamata ke u ‘ahi‘ahi‘i ‘a e tuituí: Na‘á ku teuteu‘i ‘a e ngaahi ‘ova ki he ngaahi ha‘í, ‘oku ou puhi‘i ‘a e ‘aione malala. ‘I he vela ‘a e ‘aioné, na‘e mafao atu ‘e he fānau fefine lalahí ‘a e ngaahi kongá ke fakafonu ‘a e ngaahi kofú. Ke tauhi ia ke tense na'e faka'aonga'i ia ke 'ai 'i he tafa'aki 'o e piombini 'oku tuitui 'i he vaha'a 'o e ongo fettuccie. Na‘á ku ‘alu ‘o fakatau kinautolu mei he‘eku tamai-‘otuá ‘a ia na‘á ne fakatau atu ‘a e ngaahi me‘a mahafu. Ko e ngaahi toti kinautolu na‘e pau ke u fakapalanisi mo e hāmálá. Taimi ‘e ni‘ihi na‘á ku toe fakapalanisi hoku louhi‘i nimá ... Lolotonga iá na‘e kei totongi

pē 'e Misa 'Olanitō ha ngaahi ako kuo motuhi ma'á e fānau fefine lalahí. Na'á ku tangutu mama'ō ka na'á ku tokanga'i hoku telingá ke mahino ha me'a mei he ngaahi lēsoní. Ko e taimi pe na'e talaange ai 'e he ngaahi tangata'eiki te mau 'alu ki Fantina 'o kumi 'a e "commare" mo e "hange", ko kinautolu 'i he'enau ha'u ki Novara ki he ngaahi komisoni mahu'inga na'a nau mohe mo kitautolu. Ko e taimi pe na'e 'eke ai 'e he Comare kia Zizì "Ko e ta'u fiha 'oku ke?" Pea zizì: - te u lava 'o sio ki he mata, 'Oku ou nun na'a ku 'ilo'i - ('Oku ou misi ki he vakai, 'oku 'ikai ke u manatu'i).

'I he tumu'aki 'o e kui tangata ko Turi na'á ku 'alu 'o fakatau ha kongá tupenu lanu mata, ke sivi'i 'eku malava na'á ku fakafonu ha siketi. Na'e hoko mai 'a e 'aho 'o e mavahe kia Fantina (houa 'e ua 'o e luelue). Na'á ma tu'u hake 'i he 4. Na'á ku fie 'ohovale 'ia Zizì 'o 'ai hoku siketi. Na'e ofi 'aupito 'o 'ikai ke u meimei lava 'o lue. 'I he'enau sio ki he'eku fakatupu na'a nau kamata ke pehe: - Na'a mau tupu hake pea ko 'eni kuo kamata ke lahi 'a e 'ulu'ulu. 'Okú ne 'ai ke tau mā. Pea na'a ku tautea: "Ko e ta'eloto ko 'eni, kapau 'oku ke loto ki ai 'oku pehe, ka 'ikai, te ke 'oatu foki koe!" Ka 'i hoku loto na'a ku fakakaukau "ko e founga 'oku ou lue ai mo ha siketi 'oku 'ikai ke 'i ai ha me'a ...". Kae kehe, na'a mau a'u atu ki ho'ō feitu'ú. Na'e fehu'i ange 'e he komanakí pe na'á ku ngaohi ha siketi faka'ofa'ofa pehē. - Sa Figi Illa - (na'a ne fai ia) ko e tali ia 'a Zizì. - Pea kuo pau ke tau tuitui ha me'a 'oku tau ha'u kiate ia -. Sivile fakasivile ...

'I he taimi 'e ni'ihí 'i he koló ne u mamata ai ki ha ngaahi me'a na'e fakalotomamahi'i au. Ko 'Emilia ko ha tulí, mahalo na'e 'ikai ha'ane 'api. Meimei 'aho kotoa pē na'á ne fakalaka atu mei he hala na'á ku nofo aí. Kapau na'á ne fetaulaki mo ha taha, na'á ne 'omi hono nimá ki hono ngutú. 'I he taimi 'e ni'ihí na'e 'oange 'e he kakaí ha kongá mā kiate ia, ka na'e 'i ai ha ni'ihí na'e 'ikai ha'anau me'a faka'ofa'ofa na'a nau 'oange ki he'ene ngaahi fo'i 'uhiki'i siisi pea nau toki fufuu'i ke sio ki he tali: na'e tangutu 'a e fefine masivá 'i he sitepu 'o ha matapā 'o ne taa'i hono 'ulú 'i he 'ā. 'I ha 'aho 'e taha 'oku 'alu ki he falekoloá 'o

to‘o ‘a e uaea na‘á ku fanongo ki he le‘o mālohi ‘o ‘Anitonió, ko e tangata kuí. Mei he ‘aá, ‘a ia na‘e tu‘u ‘i ‘olunga ‘i he fonuá, na‘á ne fakahā ai kuo a‘u mai ‘a e ngaahi sātini. ‘I ha ni‘ihi si‘isi‘i ‘o e lira ‘o e kui tangatá na‘á ne ‘ave ‘a e tokotaha na‘á ne ‘alu ki he iká na‘á ku ‘alu ki he tangata‘i ika ‘o fakatau ha ongo me‘a mali hecters. ‘I he ho‘ataá na‘e tutu ‘a e sitoú ‘aki ‘a e malala, na‘á ku tunu ‘a e ngaahi sātini ‘o ‘ai kinautolu ‘i ha la‘ipepa suka. ‘I he‘eku sio ki hono fakamoleki ia ‘e ‘Emiliá, ne u ‘oange kiate ia. Na‘á ne sio kiate kinaua ‘i he‘ene ofo ‘o ne lave ki ha malimali ke fakamālō mai. Na‘á ku sio ki he‘ene tangutu ‘i he fo‘i ‘uhiki‘i pulu angamahení, na‘e ‘ikai ke ne pā‘usi‘i hono ‘ulú ‘i he ‘ā, ka na‘á ne ‘omi hono ongo louhi‘i nimá ki hono ngutú. ‘I he ‘aho ko iá na‘e ‘ikai ke u kai: Na‘e pau ke u fakama‘a ‘a e sitofu mei he ngaahi ‘ea ‘oku kei toe ke ‘oua na‘a mahino ki he‘eku ngaahi me‘á ‘a e ngaahi tangata‘eikí.

Mo e hala ko iá, na‘e fakalaka atu ‘a ‘Angela mo hono foha ko Ninó ‘i he ho‘ataá, ko ha tokotaha faingata‘a‘ia fakaesino na‘e lue ka na‘á ne lea ‘o faka‘ilonga‘i. Na‘á na ‘alu mo ha pakete ke to‘o ‘a e supó ‘i he fale tuku‘anga mo‘uí. ‘I ha ‘aho ‘e taha na‘e tokotaha pē ‘a Nino mo ‘ene pakete, na‘e nofo ha tamaiki tangata ‘e toko ua ‘i hoku ‘apí ‘o hola. Na‘e ‘ikai ke ne lava ‘o to‘o hono talausese. Na‘e ‘ikai ha‘ane kofu loto. Na‘á ku ‘alu hifo mā ke ‘ufi‘ufi ia. Ko e fuofua taimi ia ke u sio ai ki ha tangata telefua. Mala‘ia kapau na‘e ‘ilo‘i ‘e he ngaahi tangata‘eikí, na‘e mei hoko ia ko ha me‘a faka‘ulia.

‘I he taha ‘o e ngaahi tohi lahi na‘e ‘ave ki he‘eku ongomātu‘á ne u fakahā ai ‘a e holi ki ha uati ‘o e louhi‘i nimá. ‘I he‘eku ‘ilo‘i na‘e ha‘u ‘a Misa ‘Akositina mei Domodossala, na‘á ku ‘alu ‘o sio kiate ia. ‘I he‘ene sio pē kiate aú na‘á ne ‘uma mai kiate au mo ‘omi ha‘aku kato na‘á ku ‘ave. Na‘á ku fakaava ia pea ‘ohovale ‘i he‘eku ma‘u ha fulufulu‘i lami lanu engeenga ‘oku lahi ‘o hangē ha louhi‘i nimá, ha hēkesi ‘oku ongo‘i mo ha puha ‘oku ‘i ai ‘a e uati. Na‘á ku tetetete ‘i he fiefia lolotonga hono fokotu‘utu‘u ia ‘e he fine‘eikí ‘i hoku louhi‘i nimá. Na‘á ne ‘omi ha ipu vai ke u foki ‘o lele ki ‘api. Ko e ‘aho hono hokó na‘e ha‘u ai ‘a e ngaahi

tangata'eikí ki Novaá na'a nau pehē kapau na'á ku tui ko e fulufulu'i manu ko iá na'a nau 'ave au 'i he vale: na'e 'ikai ha taha 'i he fonuá na'á ne ma'u ha me'a pehē. 'Oku ou 'ai ia 'i ha fa'ahinga founa pē 'i he pōlepole. Na'á ku toho hoku nimá ki mui 'o fakahaa'i 'a e houá ki he tokotaha kotoa pē. Na'á ku fa'a 'oange kiate ia ha maea, ko ia 'i ha ki'i taimi nounou na'á ne movete. 'I he'eku 'alu ki Kasiteniá ne u fetaulaki ai mo ha tokotaha matu'otu'a na'á ne fifili mai kiate au. Koe'uhi ke 'oua na'a fai ha fakakaukau kovi na'a ku sio ki he uati 'oku 'ikai lava ke fakalelei'i he taimi ni pea na'a ku pehe kuo ngalo 'iate au ke uta ia. - malo e stisso -. Na'a nau fakafe'iloaki mai mo hoko atu 'a e fonongá.

'I hono fakafehoanaki ki hoku ngaahi kaume'a na'a ku si'isi'i mo manifinifi, na'a nau "fakatupulaki kotoa". 'I ha tohi na'e 'eke 'e he fa'ee kia Zizì pe 'oku "fakatupulaki" au 'o hange ko hoku tuofefine lanu pingikī. Ka ke lea ki he ngaahi me'á ni ko ha tapu ia. Na'á ne ta'etokanga'i na'á ku 'ilo'i e me'a kotoa pē fekau'aki mo e mo'uí. Ribelle 'o hange ko ia na'a ku pehe ki ai "'Oku 'ikai ko ha 'hoa kei talavou' he 'oku ou faka'ikai'i". Pea ko ia: - Ko e ha ho'o lea? Kuo mau tauhi ma'u pē koe. 'I ha efiafi 'e taha na'á ku mohe ai pea na'á ku ongo'i kovi. Na'á ku fufula momoko. 'I he'eku fakakaukau ko e ngata'angá ia na'á ku lotu, tangi pea 'asi mai 'i he po'ulí ke fai ha ngaahi mata'itofe si'isi'i 'o e peé. Pea nau: "Kapau te ke toe tu'u hake, to'o koe!". Mahalo na'e malu'i au 'e he del 'o e Madonna del Tindari. Na'á ku foki ki he mohengá 'i he vaó 'o mohe. 'I he 'aho hono hokó 'i he fale fakatotolo 'i Novaá, na'e sio 'a Misa 'Asunitā kiate au 'oku lahi ange 'eku pale 'i he angamahení. 'I hono 'omi kinautolu 'e he fefine ngāu'é 'o hangē ko e kofi 'i he pongipongi kotoa pē mo e hu'akau mo e ngaahi fo'i 'akau kuo toasted, na'á ne toe 'oatu foki kiate au.

Vahe valu - Ko e lele 'a e ngaahi folo .

Ko e fakamoleki ha taimi lahi 'i Novala na'e hangē kiate aú na'e liliu 'eku mo'uí: mahalo koe'uhí he na'á ku 'alu 'o kumi 'a e kui Turi pea mo ia na'á ku talanoa fiefia 'i ha ngaahi ho'atā kakato. Na'á ne talamai kiate au ha ngaahi talanoa lahi 'o 'ene mo'uí mo e founa na'e faingata'a ai 'ene 'i aí 'i ha taimi. Tānaki atu ki aí, ko e nofo 'i Novaá na'á ku ma'u ai 'a e faingamālie ke kau ki he ngaahi me'a mahu'inga na'e hoko 'i he fonuá. Hiliō he ngaahi ngāue fakalotu lalahi kotoa pē, ko e ngaahi fononga'angá, ngaahi papitaisó, ngaahi fakapapau, ka 'oku lahi ange ia 'i ha toe me'a kehe 'a e ngaahi ouau malí, na'á na fakafiefia'i au. Pea na'e fakafiefia'i leva 'a e ngaahi malí 'i he efiafi, na'á ku meimei 'alu ma'u pē 'o vakai'i honau ngaahi kaungāme'á 'i he siasi 'o Seni Nikolá.

'I ha efiafi 'e taha na'á ku sio ai ki ha fefine mali 'i tu'a 'i ha teunga hinehina 'oku 'alu fakataha mo e tamaí. Candida hange ko e sinou, na'e hange ha tamapua, ko ia na'e faka'ofa'ofa! Ko Kamelina ia na'á ne mali mo Filipipo. Na'a ku 'ilo'i kakato au pea u misi 'o 'ata'ataa: "Ko hai 'oku ne 'ilo, 'i ha 'aho 'e lava ke ne ala mai kiate au foki ...".

‘I he ngaahi ‘aho ko iá na‘e ‘i ai ha‘aku ngaahi ongo ngali kehe, na‘e ‘i ai ha me‘a fo‘ou mo ngali kehe ‘i he ‘eá, na‘á ku fai ha ngaahi fakamatala. Na‘á ku ta‘efiemālie peá u tatali ki ha me‘a makehe ke hoko. Pea ko hono mo‘oní na‘e ‘ikai ke toloi ‘a e me‘a na‘e hokó. ‘I he ho‘atā ho‘ataá nai na‘e fa‘a paasi ‘a e tokotaha ‘oku ‘i he pousitá. ‘I he ‘aho ‘e taha ‘i he mahina ‘o Sune ‘oku ou fanongo ki hono le‘o ‘atamai: "Field, ‘oku ‘i ai ‘a e meili". Na‘á ku to‘o ‘a e tohí, ha‘u mei he ... Domodossala! Na‘e tohi ‘a Mami ki hono tuofefiné.

‘Oku ou lanu engeenga ia ‘o a‘u ki he‘ene meimei hae‘í pea na‘á ku lau ia, na‘e ‘i ai ‘a e ongoongo na‘á ku tatali ki ha mo‘ui: ‘i he ‘aho 12 nai ‘o Sepite ‘e ha‘u ‘eku fa‘eé kia Sisilií ‘o ‘ave au ke u ‘ave au ki he tokelaú! ‘I he taimi ní ko ha fine‘eiki kei talavou, na‘e tatali mai ‘a e kaha‘ú kiate au pea na‘e pau ke u kumi mai ha‘aku ngāue. ‘I he‘ene ‘ilo‘i ‘a e tali na‘e mei ma‘u ‘e he‘eku fine‘eikí, ki he tokanga na‘á ne fufū ‘a e tohí ‘i he lalo hina ‘oku ‘i ai ha tahi ‘o e ngaahi ‘akau ‘o e ngaahi ‘aá: kapau na‘á ne lau ia ‘oku masiva ia ... ‘i he taimi ‘e ni‘ihi ko ‘ene tangata‘eikí ko Micherillo ‘i he taimi na‘e ‘ikai ke ne . na‘e ha‘u ‘a e ngāue ‘i he ngaahi ki‘i kolo ki he falekoloá ‘i Novaá. Taimi ‘e ni‘ihi na‘a ne ha‘u fakataha mo Zizi pea ne manavasi‘i na‘a ne pehe: "Ko e taimi ia ‘oku ‘ikai ke tohi ai ho‘o mom, ‘e hoko ha me‘a kiate ia ...". Ka, na‘á ku manavasi‘i na‘e ha‘u ha tohi ‘e taha mo ha ngaahi fakahinohino. Ko hono mo‘oní, na‘e a‘u mai ‘a e ‘aho ‘e taha, ka ko e me‘a leleí ‘oku ‘ikai ha‘ane lave ki he fononga ki Sisilií. Na‘e hū māmālie atu ‘a e fa‘ahita‘u māfaná kiate au, ‘o ‘ikai ke u lava ‘o tatali ki he spasmodic ‘oku tatali ke faka‘osi. Na‘e tokoni‘i au ‘e he ngāué ke ‘oua na‘á ku fakakaukau mo fakalaka ‘i he taimi na‘á ne fakamavahe‘i au mei he a‘u mai ‘eku fa‘eé. Ki he kātōanga ‘o e ‘Asumí ‘i ‘Aokosí na‘e fie ma‘u ‘e he kakaí kotoa ke nau fakahaa‘i ‘enau faka‘ofó‘ofá pea ‘i he fale fakatotoló na‘e lahi ma‘u pē ‘a e me‘a ke faí, ‘o lahi ange ‘i he angamahení: na‘e fie ma‘u ‘e he kau fine‘eiki tokolahi ke fakahaa‘i ‘a e teunga fo‘ou. Na‘e fakatapui ‘a e ‘aho 13 ‘o ‘Aokosí ki he kau ngāue na‘a nau lava ‘o tuitui honau kofú.

Na‘á ku kole kia Zizi ke fakatau ‘a e tupenu ke ‘i he tu‘unga tatau mo e ngaahi kaungāme‘á. Na‘á ne loto ki ai peá ne fili ha tupenu ‘oku ‘ikai ke ‘i ai hano lanu ‘oku ‘i ai ha ngaahi tā ‘o e ngaahi no‘o lanu pulū. Na‘e motuhi ia ‘e he fale fakatotolo fakakemi ‘o e fale fakatotoló kiate au pea fekau‘i ha tokotaha ngāue matu‘otu‘a ke tokoni‘i au ke u tuitui ia. ‘I he ‘aho ‘o e paatí na‘á ku ma‘u ‘a e teunga fo‘ou‘ ‘o hangē ko e tokotaha kotoa pē.

Na‘e ‘i ai foki mo e ngaahi maheni ne nau ha‘u mei Fantina. Na‘e sio ha taha ‘o kinautolu ki hoku siketi fāsi‘i ‘iloá. Na'a ne 'omi ha kongā tupenu 'o 'eke kia Zizi: "Kuo pau ke pack mai 'e ho'o tokoua ha teunga, 'oku fu'u lelei 'aupito!". Na‘á ku fai ‘a e ngaahi me‘á. Na‘á ku fakakaukau ki ha sīpinga na‘e fakafonu ‘e he Misa ‘Asunitā ma‘a ha kasitoma. Na‘á ku kole ha taimi ke motuhi mo ‘ahi‘ahi‘i ia. "Sai, 'oku ki'i mamafa 'a e tupenu, 'oku fe'unga mo e fa'ahita'u fakatōlau. Te u ha'u 'i he 'aho 20 'o Sepitema."

Lolotonga iá, na‘e fakaafe‘i ‘e Carmelina, ko ha ta‘ahine fale fakatotolo fakakemi, hono ngaahi kaungāme‘á kotoa ki hono malí, ‘i ha efiāfi ‘e taha ‘i Sepitema ‘i he siasi matrix. Na‘á ku ‘alu ‘i he fakangofua ‘a Zizi ki he ouaú. ‘I he lotolotonga 'o e kau fakaafe na'e 'i ai foki mo ha fine'eiki mei Domodossola na'a ne fakaha 'a e mavahe 'oku vave mai kiate au: "Concettina, 'Oku ke ma'u 'a e ngaahi 'aho 'oku lau 'i Novara. 'E vave 'a e ha'u ho'o mom ke 'ave koe".

Hili e fakafo‘ou koloa‘iá na‘á ku ‘alu fiefia ki ‘api. Na‘e ‘alu atu ‘a e ngaahi ‘ahó pea a‘u mai ‘a e Kātoanga ‘o e Tindari ‘o e ‘aho 8 ‘o Sepitemá, ‘i he ta‘u ko iá ‘a e fononga lōloa ‘aupito na‘e ‘alu atu ki he Fiara na‘e ‘ikai ke ngali fefeka mo ta‘e-fakangatangata ia ko e fuofua taimí, na‘e hangē kiate au ke u lele. ‘I he‘eku foki ki Kastrangia na‘á ku fakahā kia Zizi te u tu‘u ‘i ha ngaahi ‘aho si‘i mo e ‘uhinga na‘e fa‘u ‘oku kei tāpuni pē ‘a e fale fakatotoló ‘o a‘u ki he ‘aho 12. ‘I he pongipongi ko iá na‘e palpitata hoku lotó. Na‘á ma tānaki ha ngaahi fiki ke ‘ave ki ha kaungā‘api pea na‘á ma ‘alu ki Novala. Halfway na'a ku sio mei he mama'o ki he'eku fa'ee na'e

hifo 'i he hala 'o e mule. Na'á ku fetaulaki mo kinautolu 'o 'uma ki ai 'aki e ngaahi mālohi kotoa pē ne u ma'u 'i hoku ki'i nimá. Na'e kamata ke kaila 'a Zizì "Ko e ha na'a ke ha'u fakafokifā ai? 'Oku ke pehe 'oku ke 'ave koe ki Concettina?". "Io - ko e tali ia 'a e fa'e - 'i he 'aho 'e tolu 'oku mau mavahe". "He'ikai ke ke lava, kuo pau ke ne teuteu'i 'a e teunga ki ha fine'eiki fantina." Ko ha toe 'uhinga ia ke nofo ai. Na'á ne kaila ma'u pē. Na'á ku 'ikai ke u fakapapau'i na'á ku ala ki he langí 'aki ha louhi'i nima. Na'e mei 'ikai ke toe lava 'eku fakatomala pē 'o 'alu 'o kumi 'a e kui tangata ko Turi.

'I he efiāfi 'o e 'aho 14 na'a mau kai aí. Na'e fakaava 'e Zizì hono ngutu koe'uhi pe ko ha fakaanga ki he'eku mummy: "Mo e lototo'a 'oku ke to'o ia, 'oku 'ikai ha'o loto, 'ai au ke u mamahi lahi, 'oku 'ikai ke u toe lau koe ko ha tuofefine". Na'á ku sio 'i he fuofua taimí kia Micherillo. 'I he'ene 'i he'ene 'i he'ene 'i he 'akaú 'oku hā mahino na'e kei nofo pōpula pē ha ngaahi mata'itofe si'isi'i 'o e tangatá. Ka na'á ku hoko 'o momoko 'o hangē ha māpelé pea na'e te'eki ai ke u hiki 'aupito.

'I he pō na'e 'ikai ke u mo'ui aí, na'e talanoa 'a e ngaahi fakakaukau 'e lauiāfe 'i he 'atamaí pea na'e 'ikai ke u lava 'o tatali ki he pongipongí ke 'alu. Na'e 'osi 'ota 'e he fa'ee 'a e tekisī mei ha tangata'eiki na'e ui fakatenetene ko e "Cauzi i wolf" (talausese ulofī). 'I he mafoa 'a e atá ne mau tu'u hake, ko ha pa'anga faka'osi -'o 'alu ki he kato kaati mo ha fakafe'iloaki ki he ngaahi tangata'eikí. 'I he taimi 'o e mavahe, na'e tuku 'e he'eku fine'eiki hono loki 'i he lo'imata, mo e fulufulu'i 'ulu 'oku vetevete, pea na'a ne lī ia ki he va'e 'o 'eku fa'ee, 'o kole: "Ko 'eni te u tamate'i au pea te ke ma'u ha mate 'i ho konisenisi ki ha mo'ui! , ko koe, 'oku ke 'eke ange kiate ia 'i hono tu'unga - na'a ne pehe - ko e fefine masiva pe au, tokotaha pe pea 'oku fai 'o hange ha manu loi, 'oku 'ikai ke 'ofa ha taha kiate au.

'I he fulufulu'i 'ulu 'oku veuveuki mo e fofonga 'o e pelepelá, na'á ne tuki'i 'a e kelekelé 'aki 'ene fakamala'ia'i 'a e 'univēsí kotoa. Na'e mahino ki he'eku fa'ee kuo hoko 'a e fine'eikí 'o fakatu'utāmaki pea na'e mole hono 'ulú, 'o holi ki ai. Kae

kehe, na'e 'ikai ke ne nga'unu, na'e 'ikai ke ne tuku ia ke faka'ofa'ia, na'a ne tuli ki hono ngaahi fakakaukau hala, sio mama'o 'o tatali ki he ngata'anga 'o 'ene script. 'I he taimi na'e fakatokanga'i ai 'e he'eku fine'eiki 'oku faka'ofa'ofa 'eku fa'eé, na'a ne lele atu ki hono loki, 'o ne faka'ikai'i 'a e fakamāvae faka'osi. Fakafokifā pē ne ma mavahe, na'a ne foki ki he halá, lolotonga 'ema hiki atu na'a ma sio ki hono fakasi'isi'í kae 'oua kuo hoko ia ko ha ki'i fo'i pulu 'uli'uli 'okú ne puputu'u mo e ngaahi maká. Mahalo na'a ku angakovi mo ia, 'o hangē ko e fānaú pē 'oku nau 'ilo'í, ka 'oku ou manatu'i lolotonga 'eku hiki mei hono 'apí 'o malu'i 'e he nima 'o 'eku fa'eé, 'i he'eku sio 'oku teu ke mole mei hoku 'aó 'oku fakafokifā pē 'eku loto-mamahi kotoa . na'e liliu 'o 'ofa pea na'a ku ongo'i ha ongo'i manava'ofa kiate ia (pea na'a ku 'ilo'i na'e tangi mai 'a e zizi 'i ha ngaahi māhina si'i 'i he ngaahi halá 'o hangē kuó u mate).

Na'e fakaava 'a e ngaahi matapā 'o e tekisi 'i Piazza Bertolami. 'Oku ou fakafe'iloaki mai mei he matapā sio'atá 'a kinautolu kotoa na'a ku sio ki aí 'o a'u ki he ngata'anga 'o e fonuá. Lolotonga e fononga na'a ku siofi 'a e panorama mo e fonua na'e hiki māmālie mei he'eku sio, na'a mau fakalongolongo 'o kapau 'oku māmālie 'a e tahi mo e fonua. 'I he taimi ní na'a ku mama'o mei Novala, 'i he taimi pau! Na'e tau 'i hoku 'atamaí 'a e ngaahi fakakaukau fakafepakí pea na'e 'ikai ke u lava 'o pule'i kinautolu, peá u toki fakatupu 'i he taimi na'e faka'auha ai au 'e he'eku fa'eé 'aki 'eku fakatokanga mai kuó ma a'u mai. Pea na'a ku 'ofa lahi 'i he fonua ko iá, 'a ia 'i ha taimi fuoloa na'a ku fakalielia koe'uhí ko e mo'ui fakaloloma ko iá na'a ku taki. 'I he tu'u'anga viglier na'e fu'u puputu'u lahi, na'e mavahe 'a e tokolahi hangē ko kimaua ki he Tokelaú mo 'enau ngaahi kato kaati mo e ngaahi kato kehe.

Na'e ha'u ha matangi manifi mei tahi peá u ongo'i e māsima na'e ulo hoku loungutú. Ko ha ongo faka'ofa'ofa ne u ongo'i 'i he fuofua taimí. Na'a ma tatali ki he lēlué 'i ha houa 'e taha vaeua. Kiate au ko ha 'ea fo'ou ia. Na'e hiva'i 'e he kakai 'a e hiva 'i he vogue "Professor, talaange pe na'e fanau'i 'a e fua'imoa pe hen

kimu'a". Na'e foki 'a e tokotaha kotoa mei he ngaahi 'aho mālōloó 'i he konitinēnití. Na'á ku a'u 'i Messina 'i he'eku sio ki he ngaahi vaakoni 'i he vaka vaka 'oku ofo 'i he'enu ofo. Na'e vaeua'anga -Sepitema pea 'i he langi lanu pulū ko iá 'i 'olunga 'i he ngaahi fo'i folo 'e lauiafe na'e fakapuliki na'e lele. 'I he'enu puná na'a nau tuitui 'eku misí: faifai pea foki ke nofo mo hoku fāmílí. Na'á ku feinga ke sio ki he 'Otuá 'i he lotolotonga 'o e puipuitu'a ngingila ko iá pea neongo kapau 'oku 'ikai ke u sio kiate ia, na'á ku fakamālō kiate ia mei he loloto 'o hoku ki'i laumālié. Hili ha ngaahi houa ta'efakangatangata na'á ma 'alu hifo ki Loma ke toe kamata, hili ha ngaahi houa kehe 'o e tatali, ko e lēlue ki Milan, 'a ia na'e toe liliu ai 'a e lēlué ki Domodossola. Ko ha misi ia. 'I he lēlue ko iá na'e fakafe'iloaki 'e he fa'eé ha kakai tokolahi na'á ne 'ilo'i. Na'e 'eke 'e he tokotaha kotoa pe na'á ne ha'u mei fē pea ko hai 'a e ta'ahine mo ia. Na'e 'ikai ke na 'ilo'i 'oku 'i ai hono 'ofefine 'e taha.

Na'á ku fakatokanga'i 'a e ngaahi fonuá: Na'á ku sio ki he ngaahi 'otu 'o e vaitoó mo e ngaahi motu 'oku ofo, pea hoko atu ki he ngaahi mo'ungá. Na'á ku 'eke ange pe ko e hā e lahi 'o e mole 'i he'eku a'u maí, 'i he'eku 'ilo'i 'oku 'i ha tele'a 'oku 'ātakai'i 'e he ngaahi mo'ungá. Na'á ma a'u ki Domodossola 'i he pongipongi po'ulí. Na'e hina 'a e langí, na'e hangē na'e vali fakapo'uli 'a e ngaahi halá, na'e lue 'a e kakaí mo ha sitepu fakapapau 'o sio ki he kelekelé, na'a mo e ngaahi kofú na'e fakapo'uli. 'I he tu'u'anga 'o e tamaí na'á ne 'amanaki mai kiate kimaua mo hoku ki'i tokoua na'á ku sio ki ai 'i Sisilií 'i he ta'u 'e ua kimu'á. Kisses mo e 'uma. 'I he'emaui foki ki 'apí na'á ku feinga ke 'ilo'i e feitu'u ko iá 'a ia 'e vavé ni ke hoko ko hoku koló. Na'á ku lau 'a e ngaahi matapā sio'ata 'o e ngaahi falé ka na'a nau fu'u tokolahi 'aupito 'o mole ai 'a e filo 'o 'eku ngaahi fakafuofuá. Na'e fu'u lahi 'a e ngaahi matapā sio'atá, pea na'e fu'u lahi 'a e ngaahi fale 'i he taha mo e taha. Na'a nau fu'u mā'olunga 'aupito 'o mole hoku matá 'i he langí.

Na'á ku 'ahi'ahi'i 'a e faingata'á. Na'e faka'auha 'e he ngaahi fehu'i 'e lauiafe ki hoku 'ulú, na'a nau 'alu ta'e-kātaki. Lolotonga e akó na'e 'ikai ke u lava 'o 'a'eva 'i

ha fo'i lea 'e taha. Pea 'i 'api na'á ku toe 'ohovale 'i he'eku sio ki hoku ongo tuofāfiné, 'a ia na'á ku manatu'i pē mei he ngaahi 'ataá. Ko e me'a faka'ohovale 'e taha ko e 'ai'angakai 'o e manu, 'a e tap mo e sitofu kasa ('i Novara na'e 'ikai ke 'i ai 'a e vai 'i 'api pea na'e tunu 'aki 'a e 'akau). 'I he efiāfi na'á ne ha'u 'o 'a'ahi ki he Komare Grazia mo hono 'ofefine ko Caterina. Na'e fie ma'u foki 'e he ngaahi kaungā'apí ke nau 'ilo'i au. Na'e 'ave au 'e he tamai 'i he efiāfi hono hokó ki he fale faiva. Ko e taha 'o e ngaahi efiāfi faka'ofa'ofa taha 'o 'eku mo'uí te u manatu'i 'o ta'engata, 'o a'u ki he 'aho faka'osí. Faka'osí na'á ku 'i he'eku tamaí, kimu'a peá u 'ofa 'iate iá 'i ho'o 'ofa 'i ha tamai 'oku 'ikai ke 'i aí, ko 'eni na'á ku sai'ia ai pea faka'osí ko e fuofua taimi ia na'á ku ongo'i malu'i ai 'o hangē ko 'ene pilinisesí. Ko hono fakanounou, na'e hangē kiate au ke u lue 'i he 'aó, kuó u tū'uta 'i ha feitu'u 'e taha 'i he 'univēsí.

Vahe Hiva - Ko e matapa 'o e langi .

Kimu‘a peá ne kamata mei Sisilií, na‘e lava ‘e he fa‘eé ‘o kumi mai ha feitu‘u mei he fulufulu‘i ‘akaú pea hili ha ‘aho ‘e ua na‘á ne ‘alu fakataha mo au ‘o ngāue. Na‘á ma mavahe pongipongia mei he falé: Na‘á ku fu‘u fiefia ‘aupito ‘i he me‘a fo‘ou ko ‘ení.

‘I he hū‘angá na‘á ne talitali lelei au ‘a e finemui ko Tilití ‘a ia na‘á ne ‘ai au ke u malimali lahi ‘o ne puke au ‘aki hoku nimá, ko ha fefine fakafiefia mo faka‘ofa‘ofa. Na'e pehe mai 'e Tilde kiate au 'i Milanese "Hi Bela Tusa (ta'ahine), ha'u, 'oku ou 'oatu kiate koe 'a e fanau fefine 'oku nau ngaue mo au: 'i he mo e Teresina. 'Oku lahi 'aupito 'enau a'usia, te nau ako'i koe ke ke ngaue. Kapau 'oku 'i ai ha ngaahi palopalema - he . tanaki atu - 'oua na'a ke maa ke kole" . Ko ia ‘i he kuikui ‘a e matá na‘á ku ma‘u au mo ‘eku ngāue fo‘ou.

Na‘á ku ongo‘i ‘osi lelei pea ke u ma‘u ‘a e liliu ko ‘eni ‘i he mo‘ui ‘a e Bela Tusa ‘i he fuofua taimi na‘e a‘u mai ai ‘a e māhiná. Na‘e ‘ikai ke ne ‘ilo lahi ki he kaveinga ko iá, ka mei he ngaahi talanoa na‘e fanongoa ‘e hono ngaahi kaungāme‘a matu‘otu‘a ‘i Novaá, na‘e mahino kiate ia ko e founga ‘eni na‘á ne liliu ai ki ha

finemui. Na'e mahino kiate ia 'oku 'ikai ke ne fie ma'u 'a e faka'ilonga ko ia ke hoko ko ha fefine: na'a ne 'osi ma'a e me'a kotoa pe na'a ne akó, 'ilo'i mo 'ofa'i. Na'e 'ikai ke kei hoko ia ko ha 'ai'angakai pea na'e mamahi 'i he metamorphosis 'o e manupuná. Na'a ne ha'u mei he mama'ó pea 'i ha ngaahi miniti si'i pe na'a ne paasi mei he māmani 'e taha ki he māmani 'e tahá. Na'a ne 'ilo'i tokotaha pe pea na'a ne polepole 'aupito 'i ai.

Lolotonga ia, na'e kamata ke u maheni mo e ngāue fo'ou. Pea na'e faka'aonga'i leva 'a e ngaahi mo'unga 'ulu ke 'ai ki he ngaahi kote. Na'e sū 'a e ngaahi kilí 'aki ha fo'i 'uhiki'i 'akau pea faifai pea nau fa'o 'i ha 'asi 'akau 'aki 'enau toho kinautolu mei he tafa'aki kotoa pe. Na'e toe foki mai ia kiate au 'i he taimi na'a ku 'i he fale fakatotolo 'i Sisilií 'o faka'auha 'a e ngaahi tu'unga ke 'ai 'i he lalo valá. Na'e lele atu foki 'i heni ha ngaahi hāmala 'i he ngaahi louhi'i nimá. Kapau na'e 'i ai ha ki'i la'a, na'e fakamāfana'i kinautolu 'i he ngoue'angá 'i he halá, ko ia na'e pau ke u ngaohi ha me'akai ki he fanga lami mahu'inga 'o Pēsiá, fox, mink, ramuqué. Lolotonga 'eku ma'u kinautolú na'a ku sai'ia ke sio ki he ngaahi kā mo e kakai na'a nau fakalaka atú. Na'e a'u 'o u faka'amu 'a e ngaahi kasa 'o e ngaahi mīsiní pea na'a ku feinga ke faka'ai'ai au 'aki 'a e me'a namu kakala ko ia 'o e koló, 'o fu'u fo'ou mo fakakonahi ki he ta'ahine na'a ne tupu hake 'i he 'ea ma'a. Na'e faka'ali'ali 'a e koló 'i lalo 'i he'eku sió pea na'e a'u 'o mole 'a e fakakaukau 'o e taimí. Na'e fakamatala'i mai 'e he'eku tamaí kiate au na'e vahevahe 'a e 'ahó 'i ha ngaahi houa 'i ai, lolotonga ia 'i he'eku nofo 'i Kasitangiá na'a ku 'ilo'i pe 'a e hopo mo e seti 'o e la'aá. Taimi 'e ni'ihī lolotonga 'eku tokanga'i 'a e ngaahi kilí, na'e ha'u ha fine'eiki matu'otu'a 'i he fungavaka 'i 'olungá ke tauhi au ke u feohi. Na'a ne lea 'i he Piedmontese fakangatangata pea na'e 'ikai ke mahino kiate au ha taulanga: "Ko e ha 'a e bela fiola, mei he ndua ti vegnat (mei fe 'oku ke ha'u)? Cuma ti kapau 'oku si'isi'i (ko e ha 'a e hingoa 'o koe)?"'. 'Oku ou liliu. "'Oku mahino kiate au 'eku ('ikai ke mahino kiate koe)?"'. 'I he taimi na'e mōmoa ai 'a e kilí, na'e

motuhi 'e he fine'eiki kei talavou' 'a e fōtunga 'o e ngaahi mo'ungá ki he ngaahi me'angāue 'oku nau 'ota kinautolu.

Na'á ku ako si'isi'i 'i ha ki'i me'a si'isi'i ke 'ai 'a e frisellina padding, 'a e pasfine takai pea toki 'a e 'aofi 'o e 'aá. Mo 'eku ngaahi taukei na'a ku kamata ke to'o 'a e paghetta fakauike pea ko hono fakanounou na'e fokotu'u au 'i he ngaahi faka'ilonga ki he malolo. Na'á ku ongo'i lahi ange. Na'e 'i he fale fakatotoló 'a e letioó: Na'á ku ongo'i fiefia 'a e ngaahi hivá. Pea na'e 'ikai ke mafola 'a e ngaahi fōtí ka na'e ma'u 'e he fine'eiki kei talavou' ha 'aisi na'e fonu 'i ha ngaahi poloka 'aisi na'e 'omi 'e ha tangata'eiki na'á ne fakalaka 'i ha saliate 'i he ngaahi hala 'o e koló. Kiate au, na'e fo'ou 'a e inu vai fo'ou. Na'e fakamāfana'i 'e ha sitofu faka'ekonōmika 'oku fana'i 'a e falé. Na'e 'ikai ke ne ma'u 'a e telefoní ka 'i he taimi na'e pau ai ke ne telefoni ki he kau kasitomaá na'á ne 'ave au mei he'ene fine'eikí, 'oku 'a'ana 'a e kautaha langa mo ha kau ngāue tokolahi. 'I he lotolotonga 'o e ngaahi me'á ni, 'i he me'a faka'ofó'ofá, na'á ku sio 'i he fuofua taimí ... ka ko ha talanoa 'eni 'e taha, kapau 'oku 'i ai ha'aku taimi mo ha holi, te u talaatu 'amui ange.

'I 'api na'á ku kai lelei, 'i he efiāfi na'á ne 'alu atu 'o 'a'ahi ki he loto koló mo ha ngaahi 'aofi maka mo ha ngaahi falekoloa 'oku 'i ai ha ngaahi matapā sio'ata faka'ofó'ofa. 'I he Tokonakí ne u 'alu mo 'eku fa'éé ki he māketí, 'a ia 'oku nofo'i ha konga lelei 'o e senitaá, 'i he'eku 'alu 'o ngāue 'i he ho'atā mālié. Na'á ma fakatau 'a e tupenú ke ngaohi mai ha'aku kote. Na'e sivi'i ia. Na'á ku fakaava ia 'aki 'eku tauhi au ki he misa 'o e vaeua po'ulí 'i he Kilisimasí. Ko hono fakanounou, ko ha mo'ui fiefia.

Na'á ne ha'u 'o kaniva. Na'á ma kau mo ha fāмили ofi ki he Viglione 'i he Fale Faiva 'o Galletti. Ko ha misi ia ke sio ki he ngaahi hulohula masked 'i he vaha'a 'o e ngaahi va'inga maama phosphorescent.

Ko e Tokonaki hoko mai 'i he'eku tu'u hake na'e 'i ai ha me'a 'oku hala. Na'á ku tangi koe'uhí he na'e 'ikai ke 'omi 'e he fa'éé 'a e Magnesia San Pellegrino. Na'e a'u mai ha taha 'o hono ngaahi tokoua meia Mātiní. Lunch mo kimautolu. 'I he ho'ataá ne u ongo'i ngali kehe, na'e hangē 'oku ngata 'eku fiefiá. Na'e 'alu fakataha 'a Teti mo e tokoua 'o e lēlué ki he lēlué, pea na'á ma ma'u me'atokoni efiafi.

'I he efiafi ko iá na'e 'ikai ke mau mavahe mei he 'a'ahí. Na'e pehē 'e Teti ki he fa'éé, "Te u kumi ha ngaahi kaungāme'a 'i he paá." Na'á ne foki 'i he taimi 10 nai na'á ne foki ai ki 'api ko Gemandondo 'o tupu 'aki hono fofonga lanu engeenga, 'o ne fakalelei'i 'e ha matolu mālohi ki he fatafatá. "Teresa, teuteu ha chamomile". Lolotonga e lilingi mai 'a e tamaí ki he mohengá, na'á ku 'alu 'o fakavavevave'i ha fine'eiki ke telefoni ki ha toketā mita 'e 50 hono mama'ó. Na'á ne ha'u leva, ka 'i he lolotonga ko iá na'e tuku 'e he'eku tamaí 'a e mo'uí. Na'á ma 'ilo kimui kuo hoko 'a e 'aotá. Kae kehe, na'e mei 'ikai ha me'a ke fai, na'e kolosi 'a e tamaí 'i he matapā 'o e langí 'o lele ki hēvani. Ko e 'aho 17 ia 'o Fepueli 1951. 'I he pō kakatō na'á ku nofo mo e mata ta'e malu'i 'o 'eku tamaí 'i he'eku tamaí. Na'e tafoki hoku 'ulú, ko ha fefiofi 'o e migraine mo e ngingila na'e 'ikai ke toe to'o mei he loki ko iá 'a ia na'e fehi'a ai 'a e ngaahi me'á kotoa koe'uhí he na'e hoko 'a e kau fakamo'oni 'o ha mate ta'etotonu. Na'e 'ikai ke u teitei tuku 'eku fakakaukau ki he'eku tamaí mo e iku'anga anga-fakamamahi na'á ne tatali mai kiate au 'i Domodossola, na'e 'ikai ke toe lava 'a e lo'imatá 'o mavahe mei hoku matá koe'uhí he na'á na hoko 'o mōmoa ki he dint 'o e tangí. Ko e 'Otua ko ia na'á ku fakakaukau ki ai 'i he'eku mavahe 'i he maama faka'ofa'ofa 'i he Strait 'o Messina, na'á ne fufuu'i 'i fē? Ko e hā na'á ne li'aki ai kitautolú? Ko e hā na'á ne faka'auha lahi ai au? Ko e hā na'á ku 'ilo'i ai kuo 'ave 'eku tamaí 'o ta'engata? Ko e hā e poini 'o e me'a fakamamahi ko 'ení? Ko 'eni na'e ngali kehe 'a e 'Otua 'i heni 'i Domodossola, 'o mama'o, 'oku 'ikai ke mahino, na'e hangē na'á ne ngaohi 'aki 'a e fakapo'uli, 'ikai ke ma'u mo ta'e-ma'u, 'a e 'Otua 'a ia na'e 'ikai ke u toe 'ilo'i pe

‘e falala pe ta‘etokanga‘i ia ‘i he toenga ‘o hoku ngaahi ‘ahó. Mo e ngaahi pō mo e ngaahi pō na‘á ku fakalongolongo ‘aki ‘eku ‘ā mo e mata ‘o e matá ‘o meimei ‘amanaki ‘e foki mai ‘a e me‘a kotoa pē ‘i he a‘u mai ‘a e ‘ahó ‘o hangē ko ia kimu‘á. ‘I he ngaahi ‘aho mamahi ko iá, mo hoku fāmilí ‘i he tu‘unga ‘o ha ‘ātakai, na‘e mahino‘i ai ko e palataisi ‘oku ‘ikai ko ha feitu‘u ia ki he fānau fefiné.

Ko e taha ‘o e ngaahi pō ko iá, ‘i he ngaahi houa pongipongi ‘o e pongipongi ne u tō pea hili ha mohe fakamamahi ‘oku ou ngoto ki ha misi melie: Na‘á ku ‘ilo‘i au ‘i he lepá, pea na‘e hā mai ‘eku tamaí kiate au ‘aki hoku matá pea ‘oku fakauku ‘i ha maama fakasilesitiale. Ko ‘eni na‘e ‘ikai ke toe mamahi hono fofongá pea kuo toe foki faka‘ofa. Na‘á ne malimali mai ‘i he‘ene malimali mai kiate aú, na‘á ne puke hoku nimá, ‘uma mai kiate au pea kamata ke talanoa mai kiate au. "Ko 'eku tamasi'i - na'a ne pehe - ko e me'a 'oku ou fie talaatu he taimi ni ko 'eku 'ofa, ko e lelei kotoa pe 'oku ou fiema'u kiate koe. Kuo fakapapau'i 'e he ngaahi tukunga 'oku 'ikai ke mau fe'iloaki. 'Oku ou fakatomala lahi 'aupito 'o 'ikai keu sio 'oku ke tupu . ...".

Taimi ‘e ni‘ihi ‘oku ou fakakaukau ki he misi ko iá mo ‘eku fononga faka‘osí, ‘oku ou fakakaukau ki ai ‘i he taimi ‘e ui ai au ‘e he ‘Eikí, ‘oku ou sai‘ia ke fakakaukau atu ‘i he‘eku kolosi ‘i he matapā ‘o e langí, ‘oku tatali mai ‘eku tamaí kiate au, ‘oku teunga ‘o hangē ko e efiāfi ko iá ‘a ia na‘á ne taki au ki he . ko e fale faiva: mo ia ‘oku lahi ‘etau ngaahi me‘a ke talamai kiate kitautolu, kuo pau ke tau to‘o ‘a e lea ko ia ‘oku fakalavea‘i ‘i he pō momoko ko ia ‘o Fepueli ‘o ta‘engata. Ko e founa lelei taha ia, ‘oku ou fakakaukau, ke kamata ‘eku fononga faka‘osí.

Na‘e kei loto-mo‘ua pē ‘a e fa‘eé mo ha fānau ‘e toko fā pea ‘ikai ha‘ane penisoni he ko e tamaí ko ha tokotaha ngaohi ‘o e ‘uhiki‘i manu faingofua. Na‘e tō kotoa ‘a e momoko mo e mamahi kotoa ‘o e māmaní ki hotau fāmilí masiva ‘o e kau hikifonuá.

Mama‘o mei hotau fonuá, ‘o mama‘o mei he mo‘uí, na‘a mau ‘i ai ‘a e ngaahi tenga‘i ‘one‘one na‘e toho ‘e he matangi ‘o e toafá.

Na‘e mole ‘eku fa‘eé ‘iate ia pē mo hono laumālié kotoa. Na‘e hoko ia ko ha fo‘i ‘anga‘anga ‘ata‘atā. Na‘e ma‘u hono sinó ‘o hangē ha konga ‘akaú, na‘e ‘ikai ke ne tuku ‘ene tafe pea na‘e mole ‘ene sio, ‘i ha fofonga fakamāmani pea ‘ikai ha fakahaa‘i, na‘e kei tu‘u ma‘u pē ia ‘i ha ngaahi miniti kakato ki ha feitu‘u mama‘o, ‘o fakahangatonu ki he fa‘itoka ‘o Teti. Na‘e hoko ia ‘o hangē ha laumālie ‘ohofi ‘e he ‘ikai ke ngalo. Na‘á ku ‘ilo‘i ‘a e momeniti te ne tō ‘o ngoto ki ha loto-mo‘ua ‘o ‘ikai ha ngaahi hala ki tu‘a. Na‘á ku feinga ke lulu‘i ia, na‘á ku talanoa mo ia ‘i he‘ene feinga ke fakafiefia‘i iá. Na‘e faka‘ohovale ‘a e ngaahi fatongia‘i na‘e fakafoki faka‘aufuli: ko e ‘ofefine ia na‘á ne fakafiemālie‘i ‘a e fa‘eé, ‘o ne talaange ki he‘ene ngaahi talanoá ke teuteu‘i ia ke ne mo‘ui ‘o ‘ikai ha‘ane husepāniti pea tokoni‘i ia ke ngalo. Na‘e te‘eki ai ke u ta‘u 15, ‘ofefine lahi ange.

Hili ‘eku ma‘u me‘atokoni efiafi ne u foki ki he ngāué mei he fulufulu‘i ‘akaú ke hiki hake ha ngaahi lira si‘isi‘i ange. Ko au ia na‘á ku feinga ke mo‘ui ‘a e ulo ‘o e ‘amanaki lelei. Ka ‘i he ngata‘anga ‘o ‘eku fa‘eé, ‘oku ‘ikai ke u ‘ilo‘i e founa, mahalo ‘i he mālohi ‘o e loto-mo‘uá, ‘i he vaha‘a ‘o ha tangi pea ko e taha na‘á ne uta ‘a e māmaní kotoa ‘i hono umá pea na‘á ne foki māmālie ki he tokotaha tuitui ‘aki ‘ene tunu ha ngaahi siketi mo ha kofu teunga . .

vahe Tesimo - La Pela Tusa

‘I Mē ‘o e ta‘u tatau pē na‘e puke ai hoku ki‘i tokouá ‘i he mīselé pea na‘á ne to‘o foki ia, ‘i he ‘ikai ke ne ma‘u ia ‘i he‘ene kei si‘í. Lolotonga ‘eku ‘i hoku mohengá ne u fanongo ki hono fakaava ‘e he‘eku fa‘eé ‘a e matapaá. Na‘e tā ‘e ha taha ‘a e fafangu. Pea ne‘e ’au logo te le‘o ’o Zizi pea mo Miselilo. Na‘á ku hoha‘a: kimu‘a ‘i he ‘ikai ke nau ‘omi au ki Domodossala ke sio ki he ongomātu‘á pea ko ‘eni kuo na ‘ai ke na mo‘ui. Na‘á na kei ‘i ha uike nai ‘e taha, pea na‘á na ki‘i loto-mamahi koe‘uhí he na‘á na ‘amanaki na‘á ku foki mo kinua kia Sisili. ‘I Nōvemá, na‘e a‘u mai ai ha tohi Bordeda mei Nelo. Na‘e manavasi‘i ‘a e fa‘eé, ‘o ne fakaava hono nimá. Na‘á ku sio ki he‘ene tangí: Na‘e fakahā ‘e Zizi ‘a e mate ‘a e kui ko Turi. Na‘á na ma‘u ia ‘oku mate ‘i he feitu‘u ‘o e fonua ‘o Bordonaro ‘i he ‘aho 8 ‘o Nōvemá. Na‘á ne ta‘u 87. ‘I he ta‘u hono hokó na‘e toe fakatomala lahi ange, ‘i he taimi na‘e tu‘uma‘u ai ‘a e ngaahi fakatotoló na‘e iku ia ki he tupu‘anga ‘o e maté mei he suffocation ‘aki ha fo‘i pulupulu ‘i he kongalotó, ‘a ia na‘e ma‘u lolotonga ‘a e exhumation. Na‘e fai ‘e ha fefine fakataha ‘a e hiá fakataha mo hono tokouá, ‘i

he ngaahi feitu'u 'o e fonuá, ke kaiha'asi 'a e penisoni 'o e lire 'e 11,000. Ki muli age ne'e pilisoni'i ta'u 24 ia ne'e ko ia pea mo ta'u 12 ki te fe'auga.

Na'á ku kei loto mamahi pē. Mo e si'isi'i 'a e pa'anga na'e 'ikai ke ke lava 'o to'o ki mu'a 'i he kakai 'e toko 5. Na'e fale'i au 'e Misa Tili 'i ha faka'atā loi ke u lava 'o lesisita ki he 'ōfisi tu'u'angá. Na'á ku fa'a 'alu 'o vakai'i pe na'e 'i ai ha ngāue, ka na'e si'isi'i 'a e 'amanakí. 'I 'Epeleli '53 ne u 'ilo'i na'a nau to'o ha fānau fefine 'e ni'ihī 'i ha fale ngaohi'anga koloa. Na'e 'ikai ke nau fie ma'u, kuo 'osi ma'u 'e he'enau ngaahi tamaí ha ngāue. Peá u 'alu leva ki he 'ōfisi 'o fakafepaki'i: Na'e fie ma'u ke u ngāue lahi ange 'i he ni'ihī kehé. 'I Mē na'e faifai peá u hū atu ki ha fale ngaohi'anga 'a ia na'e ngaohi ai ha ngaahi fo'i 'elasitiki, ngaahi afo ki he ngaahi sū, ngaahi tepi, ngaahi tubular ki he ngaahi uaea 'uhilá. Ko ha ngaue malohi mo e ngaahi liliu fakauike 6-13 mo e 13-21. 'I he ngaahi vaha'ataimi na'á ku 'alu foki ki he fulufulu'i 'akaú ke fakatakataka'i 'a e totongí pea 'oange ha fakanonga ki he fa'éé.

Na'e hoko mai 'a 'Aokosi. Ki he ngaahi 'aho mālōlōó, na'e pau ke 'alu 'a e Commare Grazia ki Sisili 'o kumi 'a e fa'ē ta'umotu'á. Na'á ku fakakaukau ke u mavahe mo hono 'ofefine ko Kateliná foki. Na'á ma mavahe 'i he lēlué ki Milan pea 'i Loma 'i he taimi ko iá, 'a ia na'á ma a'u ai ki he po'ulí. Na'e pau ke tatali ha ngaahi houa si'i ki he lēlué ki Sisili.

Na'a mau ma'u 'i he tu'u'angá ha ngaahi foams, pea 'i honau lotolotongá ko ha tokotaha faiva nano 'o Novala, Salvatore Furnari, mo ha sōtia 'oku 'ikai ke u

manatu‘i hono hingoá. Lolotonga e mālōlō ‘a Misa Kelisia ‘i ha tangutu‘anga ‘o Katelina pea na‘e fakaafe‘i au ke u luelue. Na‘á na ‘ave kimaua ki he sikuea ‘o ‘Eselá ke kai motapela. Na‘e hangē na‘e kamata ke mo‘uí.

‘I he‘ene a‘u mai ‘a e lēlué na‘e ‘osi fonu ‘i he lēlué, na‘e lele atu ‘a Misa Grazia ‘o hoko atu ‘aki ha ongo kato. Na‘e te‘eki ke tu‘u faka‘aufuli ‘a e lēlué pea na‘á ne tō ‘i he ngaahi lēlué. Ko au, Caterina mo e fu‘u kakai kotoa pē na‘á ku ui ‘aki ‘eku kaila ‘a e tamai ta‘engatá ‘i he‘emau to‘o ia ‘o fonu ‘i he lavea ka ‘oku mo‘ui fakaemana. Na‘á ne fakafisi ke ‘omi ia ki falemahaki. Hili ha houa ‘e taha na‘e mavahe ‘a e lēlué. Kimu‘a ‘i Mezzogiorno na‘á ma a‘u atu ki he tau‘anga ‘o e Turme Viglier ‘a ia na‘á ma heka ai ‘i he pasi na‘e iku ai ki Novala Sisilia, ko e ongo fakaafe ‘o Zizi mo Micherillo.

Na‘a nau talitali lelei kimautolu ko e kau fakaafe faka‘apa‘apa. ‘I he pō kotoa ‘e tolu ‘i he Lativiá, ‘oku ‘ikai ke u mata mo e mata ‘o Katelina. Na‘e fonu ‘a Misa Kalasia ‘i he mamahí. ‘I he pō tatau pē na‘e ‘i ai ha me‘a faka‘ohovale: na‘e ngaohi ‘e ha kau talavou ‘e ni‘ihi ha serenade ‘aki ‘a e kitá mo e vaioliní, ka ko e tangata‘eikí ko Micherillo, na‘á ne ‘ita, na‘á ne ‘ai ke nau hola.

Na‘e fakamoleki ‘e he fa‘ē ‘a Caterina ‘a e meimei taimi kotoa pē ‘i he mohengá. Na‘á ne ha‘u tu‘o ua pē ‘i ha ‘aho ‘e hongofulu ke ‘alu ‘o ‘a‘ahi ki he fa‘ē ta‘umotu‘á. ‘I he ho‘ataá ne u ‘alu ‘o kumi ha ngaahi kaungāako mo e ngaahi kaungāame‘a ‘i he fale fakatotoló. ‘I ha ‘aho ‘e taha na‘á ku sio foki ki ha kaungāako na‘á ne ha‘u ke ‘uma kiate au. Na‘á ne tauhi ha pasikala ‘i hono nimá ‘o kole ange ke ‘ave au ‘o heka. Pea ne‘e mole he‘eki sio he ki‘i ta‘ahine ‘i te heka pasikala ‘i Novala. Ko 'ene 'ilo pe na'e fakaanga'i au 'e Zizi: "Na'a ke hoko ko ha 'ulu'ulu, na'e 'ikai te u mei fakakaukau ki he ngaahi me'a pehe".

‘I he‘ene foki ki Domodossola, na‘e faingata‘a‘ia ‘a Misa Kasili ke toe fakaakeake. Hili e tō ko iá, na‘e to‘o ‘e he ngaahi mamahi ‘o e mahaki hui. Na‘á ne

toki ma'u ha loto-to'a 'i he'ene 'alu mo hono fāmilí ki ha ngaahi kātōanga 'e ni'ihī, 'a ia na'e fakaafe'i ai foki au.

Na'á ku toe kamata 'a e ngāué 'i he fale ngaohí mo e fulufulu'i 'akaú, ka na'á ku fie ma'u ha ngaahi a'usia fo'ou. 'I ha 'aho 'e taha 'i he'ene 'a'ahi ki he pāloki 'o San Gervasio mo Protasio, na'e fakaofiofi mai 'a Don Giuseppe Benetti 'o 'eke mai ha ngaahi fehu'i. Na'á ku fakahā kiate ia 'eku ngaahi tautea kotoa pē. Na'a ne fakalotolahi'i au pea ne pehe mai kiate au: "Ha'u ho'ata faka'apa'apa ki he ololoto." Te ke ma'u ai 'a e palesiteni 'o e Ngaue Katolika Misa Siamane, 'a ia te ne 'oatu 'a e fanau fefine pea 'oatu kiate koe 'a e ngaahi fale'i lelei lahi ". Na'á ku 'ilo'i leva 'oku ou fiemālie: 'i ha ki'i mā na'á ku kamata ke ma'u ha ngaahi kaungāme'a. Na'á ku manavasi'i 'i he 'ikai ke u 'ilo'i e founga 'o e leá ka 'i he tokoni 'a e 'Otuá 'oku ou ikuna'i ai 'a e 'uluaki ngaahi faingata'á. Na'á ku lau fiefia 'a e nusipepa 'o e kautahá 'okú ne faka'ofa'ofa'ia 'i he tokotaha na'á ne fokotu'u 'a e Armida Barelli: na'e fakalakalaka 'ene mo'uí. 'I he taimi na'e liliu ai 'a e fale ngaohí na'á ku 'alu ki he misa pongipongí 'i he 7, 'a ia na'á ku fetaulaki ai mo Don Benetti, 'a ia na'á ne lau 'eku talēkita fakalaumālié. 'I he 'aho Sāpaté ne u 'oatu ai kiate au ke u nofo pē 'i ha houa 'e taha 'i he tangutu'anga 'o e kau faiongoongo lelei 'i mu'a 'i he siasí. Kimui ange na'a nau fakaafe'i au ke u kau ki he Fakataha Alēlea 'o e ACLI. Na'á ku ongo'i mahu'inga mo fai e ngaahi tukupā kotoa ko iá.

Na'e fakamāu'i au 'e he ngaahi kaungāme'a 'o e fale ngaohí na'a nau fakapikopiko, ka na'e 'ikai ke u ongo'i ta'efiemālie, 'i hono kehé na'á ku lotua kinautolu pea na'á ku toe ui kinautolu 'i he taimi kimu'a peá u kamata 'a e tafoki na'a nau lea 'aki 'a e vulgarity 'i he ngaahi loki 'oku liliú.

Vahe hongofulu ma taha - fofonga Pocelain

Na'e fokotu'utu'u 'e he palesiteni 'o e Ngāue Katolika Siamané ha fononga ki he ngaahi mo'ungá 'i ha fa'ahita'u māfana 'e taha 'i he fa'ahita'u māfana 'o e 'Asiní. 'I he ki'i pa'anga na'á ku lava 'o totongi 'a e vahe 'o e fonongá. Na'á ma a'u atu 'i he pasí ki Goglio, pea 'i he kā keipoló 'i he Alpe Devero pea 'i he lue lalo ki Crampiole. Na'á ku fakakaukau ki he faka'ofa'ofa 'o e ngaahi mo'ungá 'oku 'ufi'ufi 'aki 'a e ngaahi matala'i'akaú: rhododendris, ranuncoli, 'ōkiti vao. Ko e blueberries ke fakafonu. Huts mo e ngaahi fungavaka maka mo e ngaahi matapā sio'ata 'akau mei honau ngaahi matapā sio'atá na'e mo'ui kulokula mo lanu pingikī. Na'á ku 'eke kia Siamane pe na'e ngata pe 'i fē 'a e halá. "'I he taimi 'oku tau hela'ia te tau tu'u ki he me'atokoni ho'ata.'" Na'a mau tu'u 'i he taimi 1pm nai ke inu 'a e vai ma'a 'oku 'alu hifo mei ha maka 'o fakahangatonu ki he tele'a. Hili e kai, lotu mo e hiva, na'a mau lue atu ki he foki mai. Na'á ku tetetete 'i he fiefia: Na'e te'eki ai ke u fakamoleki ha 'aho faka'ofa'ofa pehē. 'I 'api ne u talaange kia Momina pea na'á ku sio ki ha taha 'o 'ene ngaahi malimali.

'I he taimi kotoa pē na'á ku ma'u ai 'a e 'ōfisi pousí mei Novala Sisili: na'á ne kole ke kumi ha'ane ngāue 'i Domodossala ke ne fakafetaulaki'i kimaua. Na'á ku fu'u puputu'u 'aupito ka na'á ku fiefia 'i he 'ofa ha taha 'iate au. Na'e 'i ai foki mo ha tamasi'i mei Domodossola, ka na'e 'ikai ke u sai'ia ai: 'i he pongipongí na'á ne inu ha cicchetto 'o e grappa pea na'e 'i ai ma'u pē 'ene ngaahi fo'i fofonga kulokula.

Na'e fakahaa'i 'e he ngaahi fakalaulauloto 'i he pongipongi 'a e hala 'o e fale fakataha'angá, ka 'i he taimi tatau pē na'á ku sai'ia ai 'i he fānaú mo e fakakaukau ke fa'u ha fāmilí. Na'á ku tuku au ki he finangalo 'o e 'Otuá. 'I ha ngaahi Sāpate si'i ne mau 'alu ki he ngaahi 'ōlati 'o e ngaahi fonua kaungā'apí. Na'e fakahoha'asi au 'e he fononga'anga pasí, ka na'e laka hake 'a e loto-to'á 'i ha ngaahi faingata'a si'isi'i.

'I he 'aho 1 'o Mē 1954, na'e fokotu'utu'u ai 'e he ACLI mo e 'ōlikí ha fononga: fononga ki he feitu'u toputapu 'o e Madonna di Oropa 'i he pongipongi mo ha fakataha 'a e tauhi-sipi faka'apa'apa'ia 'i Biella 'i he ho'ataá. Ko e taha au 'o e kau fuofua lesisita fakataha mo haku kaungāme'a mo hono kaume'a tangata ko Pierino. 2 pasi fonu 'i he to'utupu na'e to'ohema. 'I honau lotolotonga na'e mā'ia 'a e blond na'á ku 'osi sio ki ai 'i ha feitu'u. Ko ia ia: ko e tokotaha ngāue 'o e kautaha langa na'á ku 'alu ai 'o ui ki he kau kasitoma'a 'o e fulufulu'i 'akaú. Na'e fakahā ia 'e Pielino kiate au: ko hono tokoua ia. Lolotonga e 'ahó na'e 'ikai ke ne teitei li'aki au 'aki 'ene sió. 'I he'eku foki ki 'apí ne u talaange ki he fa'eé. 'I he efiāfi hili 'eku sio kiate ia 'i he lalo fungavaka 'o e lokí 'oku tu'u 'i he fungavaka 'uluakí. "Mama, mom, ha'u 'o sio: 'oku 'i ai 'a e tamasi'i na'a ku fetaulaki mo ia 'i Biella". Pea na'a ne 'i ai mo ha malimali vaeua: "'Oku ke lava 'o sio ki he fakamaau'anga 'oku ne ngaohi koe". 'I he efiāfi hono hokó, 'i he'eku mavahe mo ha kaungā'apí, ne u ma'u ia 'i mu'a 'iate au. Na'á ne kole mā'ia pe 'e lava ke ne ha'u mo kimaua. 'Oku ou ki'i ta'epau na'á ku tali. Na'á ma maumau'i lahi ange 'a e talanoa 'aisí. Hili e sifi ho'atā 'i he fale ngaohí na'á ne 'alu fakataha mo au 'i 'apí. 'I ha efiāfi 'e taha na'á ku 'ai ia ke ne 'alu hake 'o 'oatu ia ki he'ene fa'eé, 'a ia na'á ne talitali lelei 'aupito ia. 'I hono taimi 'atā na'e 'alu ki ai 'a e 'ōlikí. Pea ne'e mavae te 'u tamaliki pea mo te 'u tamaliki, pea 'i te faka'osi 'o te fono 'e feala ke ma felāve'i. Na'á ma kau foki 'i he ngaahi fakataha 'a e ACLI.

Ko 'eku fa'eé, lolotonga 'eku ha'u mei Sisilií, 'a ia na'e 'ikai lava 'e ha ongo tamaiki tangata na'á na fe'ofa'akí 'o 'ikai ke na lava 'o falala pea na'á ma kamata

ha fononga melino. Na'e pehē mai 'e Giuse kiate au na'á ne 'ilo'i 'eku tamaí: ke tānaki ha pa'anga, ko ha fānau 'e toko 4 pea ko e tamaí pē na'e ngāu'é, 'i he'ene kei tamasi'í na'á ne fai ha komisoni ma'á e kau fakapa'anga 'o e ngaahi fale faka'auhá 'i ha ngaahi sitepu si'i mei hono 'apí. Taimi 'e ni'ihi na'á ne 'omi honau suú ke fakalelei'i ki he'eku tamaí. Na'á ku fanongo 'i he fiefia.

Na'á ne talamai ha me'a 'e taha: 'i he taimi 'i he 'aho 16 'o Sepitema 1950 ne u 'alu mei Loma 'o a'u ki Domodossola na'á ma fetaulaki mo ia. Ko Giuse, 'o hangē ko 'eku kei ui iá, na'á ne ha'u 'i he pasikala ki he Ta'u Mā'oni'oní. Ko ha fononga faka'ofa'ofa: na'á ne kamata fakataha mei Domodossala mo ha pātele mei he tele'á na'e vave 'ene hū ki he ngaahi sū mo'ungá. Na'e meimei ta'emalava ke muimui 'iate ia. Na'á ne tu'u pē 'i he'ene sio ki ha ngoue vesitapolo ke 'ave ha sālati. 'I he vaeua'anga 'o Siosefá na'á ne mavahe tokotaha pē. Strada 'oku ne ngaohi ha tokotaha fakatau 'i he hala mo ha pasikala motu'a 'oku fonu 'i he ngaahi va'inga ke fakatau atu. Na'a nau ngaohi ha kautaha kae 'oua kuo Loma.

Na'e hoko mai 'a 'Aokosi. Na'e tāpuni 'a e fale ngaohí ki ha ngaahi 'aho mālōlō pea na'á ne fakakaukau ke 'alu 'o kumi hoku tuofefine lanu pingikī na'e 'i he ngaahi mo'unga 'i he Leiki Mergozzo ki ha me'a fakatupu 'ita. Na'á ku 'eke ange ki he kau fine'eikí 'a ia na'a nau pule'i 'a e falé ke ta'ofi au 'i ha ngaahi 'aho si'i. Na'á ku toki lave ki he fakakaukau ko 'ení kia Giuse. 'I he falé na'e 'i ai ha fānau fefine kehe na'e mālōlō. 'I honau lotolotongá ko e foha 'o e foha 'o ha finemui. 'I he pongipongi 'o e 'aho 15, 'a e kātoanga 'o e Faka'atā, ke fakahoko 'ene telefoni mai 'i hono lokí 'i he hili 'a e Misá. Na'á ne fakafonu 'a e fofonga 'o e ngaahi kilimi kehekehe, mascara mo e lipsticks: na'e hangē na'a mau hoko ko e ngaahi fakatātā 'o e wax. Ki he ma'u me'atokoni ho'ataá, na'e manatu'i 'e he fine'eikí 'a e mokopuna fefiné: na'e 'ikai ko ha me'a noa pē ia na'á ne tane'i kimaua 'o hangē ko 'ení.

‘I he ho‘ataá ‘o sio ki he vaitoó mei he matapā sio‘atá ne u sio kia Giuse. Na‘e ‘ikai ke u fie ‘asi mai mo e fofonga porcelain ko iá. Na‘e meimei ‘ikai ke ‘ilo‘i au ‘e he‘eku sio mai kiate au ‘i he matapaá. Na‘á ku kole fakamolemole ‘i he‘eku fakamatala‘i na‘e hoko ia ko ha ‘ahi‘ahi pea na‘e liliu foki mo e fānau fefine kehé. ‘I he ho‘ataá ne mau ‘omi ki he ngoue ‘o e falé. ‘I he efiāfi ‘o e efiāfi na‘a ne fakafe‘iloaki mai kiate au: "Sio vave atu, ‘i Domodossala, ka ‘oku ‘i ai ha fofonga ma‘a mo fo‘ou ‘o hange ko ia kimu‘a".

Vahe 'e ua - Violette

Hili e uike 'e ua 'o e mālōloó na'e toe kamata 'a e ngāue 'i he fale ngaohí 'i he tafoki mei he 13 ki he 9 efiāfi. sio ki ai. I he taimi 9 pm nae vainga a e sairen pea kamata ke taa malohi hoku loto. Na'e sila'i 'a e folder, 'i he hū'anga 'o e matapaá 'i he semi -darkness ha pasikala. Ko ia ia: na'a ne ha'u ke fakafetaulaki mai kiate au, na'a ne sio mai kiate au 'i hono fofonga 'o ne pehe: "Ko ia 'oku ou sai'ia 'iate koe". Na'á ne 'ai au ke u tangutu 'i he va'a pasikalá 'o 'alu fakataha mo au ki 'api. Na'á ma fefakatau'aki ha fakafe'iloaki lelei 'i he pō lelei. Na'e toe fai 'eni 'i he meimei 'aho kotoa pē. 'I he ho'atā Sāpaté na'e 'i ai ha luelue pasikala 'i he ngaahi fonua kaungā'apí. 'I ha 'aho 'e taha na'á ne 'ave au ki hono 'apí ke fakafe'iloaki au ki he tamaí mo e fa'eé, ongo tuofāfiné mo ha tokoua. Na'á ne toe fakafe'iloaki mai foki 'i ha ki'i me'a si'isi'i 'a e ngaahi tangata'eikí mo e ngaahi tokoua 'i he'eku hoko ko ha kaungāme'a.

Na'e hanga 'e he'eku mummy 'i he'ene sio mai mei he fale kaukau'angá ke mau 'alu hake ki he falé. Lolotonga 'ene tā ki he tamasi'i ko iá, na'á ku fu'u fakapapau'i. 'I he 'aho 8 'o Tīsemá, na'e tatangi 'a e 'aho 'o e 'Imikuleila, 'aho hingoa, 'a e fafangu. Ko ia 'a e florist, 'a ia na'á ne 'oange kiate au ha fu'u 'akau kulokula. "Mama, na'e 'ave mai 'e he Giuse 'a e ngaahi faka'amu!". Ko e me'a faka'ofa 'aki hono fakaava 'a e ki'i tohi: na'e 'ikai ko ia, ka na'e fetaulaki noa'ia ha tamasi'i ta'u 14.

Na'e tohi "'Oku ou 'ofa atu" mo e fakamo'oni hingoa. Mahalo na'á ne fakakaukau ko hono to'ú au.

'I he Efiāfi kimu'a 'i he Efiāfi kimu'a he Kilisimasí na'e 'oatu 'e Giuseppe ha vaasi lanu kehekehe lahi 'oku fonu 'i he ngaahi sokoletí mo ha kaati fakafe'iloaki. Na'á ku fakamālō kiate ia peá u 'alu fakataha mo e misa 'o e vaeua po'ulí. 'I he'ene foki ki 'apí na'á ne pehē mai kiate au: "Kuo pau ke u 'alu mo hoku fāmilí 'apongipongi ki he ma'u me'atokoni ho'ataá mo e kāingá. 'Oku mau toe sio 'i Santo Stefano". 'I he pongipongi 'o e 26 na'a ku pehe ki he'eku fa'ee "'Oku 'ikai ke u toe 'alu atu mo e tamasi'i ko ia, 'Oku ou fakafoki 'a e vesi, 'oku 'ikai ke u fie tukupa'i kinautolu". Pea na'a ne sio lahi: "'Oku ke vale, 'e lava ke ke fai ia kapau na'e 'ikai ke u 'osi kai 'a e ngaahi sokoleti".

'I he ngaahi 'aho hono hokó na'e ha'u 'a Giuse 'o hangē ko e angamahení ke 'ave au ki he ngāué. 'I he kongá 'o e halá 'i he va'é pe 'i he va'a pasikalá ne meimei 'ikai ke u fakalelei'i 'a e fo'i leá. Ko e 'uluaki 'o e ta'u 1955 na'á ku 'alu ki he Misá. Na'á ne 'i ai foki pea 'i he faka'osí na'á ne 'alu fakataha mo au ki 'api. 'I he matapa na'a ne pehe mai kiate au, "'Oku ke lava 'o 'ilo'i 'a e me'a 'oku ke fakakaukau ke tuku ke u mamahi 'o hange ko 'eni?", Pea na'a ne hola 'o lo'imata. Na'e 'ohofi 'e he tō ko iá 'a e vasé 'o ne 'ai ia ke ne malimali. Na'a ne 'omai kiate au ha pelvis pea ne pehe: "'I he ho'ata ko 'eni 'oku ou hoko atu ke a'u ki he Vespers 'i he Monte Calvario. 'E sivi'i ha filimi hili 'a e Vespers 'i he kalapu ACLI". Na'á ku tali mo fe'iloaki. Na'a ku lipooti ia 'i 'api pea na'e pehe 'e he'eku fa'ee fiefia: "Ko ha tamasi'i lelei hange ko 'eni 'e 'ikai ke ne toe ma'u ia".

'I he taimi 2 efiāfi na'a mau mavahe ai ki he Kalevale 'i he hala 'o e mule mo e ngaahi falelotu 'o e Via Crucis. Na'a mau hiva'i 'a e Vespers pea hili 'a e monu'ia na'a mau 'alu ki he kalapu. 'Oku 'ikai ke u manatu'i 'a e hingoa 'o e filimi, ka na'e fu'u fakatupu 'ita, ko ia na'a ku fokotu'u ke foki ki he kolo 'i he Cinema Catena, 'a ia na'e lava ke mau fiefia ai 'i ha filimi lelei ange, 'oku fakakaveinga "Violette".

‘I ‘Epeleli, ‘i he Tele‘a Vigizzo mo e lēlué mo e Centovalli, na‘á ma ‘alu mo ‘ene ongomātu‘á ki he kātōanga ‘o e ngaahi float ‘i Locarno. Na'a mau fetaulaki mo e tamai 'otua 'o Giuse, 'a ia na'a ne fakahaa'i au ko e "fefine fefine". Na'a ne 'ai hono ongo nima ki hono kato pea ne to'o 'a e ngaahi francs Suisalani 'e 10 mei he'ene kato pa'anga, na'a ne 'oange kinautolu kia Giuse 'o ne pehe "lelei, ko e taimi fe 'oku ke mali ai?". Na‘á ma fesiofaki ‘i hono fofongá, na‘e ‘ikai ke ma teitei talanoa ki ai.

‘I he ngaahi ‘aho hono hokó na‘á ma kamata fakatupulaki ‘a e fakakaukau ‘o e malí. Na‘á ma talanoa foki ki ai ‘i ‘api. Na‘e fiefia ‘a Mommy ka ‘i he taimi tatau na‘e si‘isi‘i ‘a e ngaahi me‘a fakapa‘angá. ‘I he ki‘i me‘a si‘isi‘i ne mau fakatau ha ngaahi la‘ipepa mo ha līneni. Na‘e ‘ikai ha‘amau fie ma‘u pau. Na‘á ma ‘alu ‘o kumi ha ki‘i fale nofo‘anga. Na‘á ma ma‘u ia ‘i he vahefonua motu‘a ko Motta pea na‘á ma sio fakamama‘u ki he ‘aho malí: Mōnite 19 ‘o Sepitema. Na‘á ku ‘alu mo ‘eku fa‘eé ki he falekoloa tupenu Panzarasa ke ‘asi ‘a e lēsisita ki he teunga malí peá u ‘omi ia ki he fine‘eiki ko Tilde Pellicciaia, ‘a ia na‘á ne palōmesi ma‘u pē ke u fakafonu ia ‘aki ‘a e ‘ofa.

‘I he fale fakataha‘anga ‘o e koló ki he ngaahi tohi mali na‘e pau ke ne fakamo‘oni hingoa ki he‘eku fa‘eé koe‘uhí he na‘á ku kei si‘isi‘i pē. Na‘e fiefia foki ‘a e ongomātu‘a ‘a Giuse. ‘I he parish Monsignor Pellanda na'a ne talamai kiate kimautolu 'a e ngaahi lea faka'ofa'ofa 'o e fakalotolahi: "Tuku ma'u pe 'a e tui lahi ke fehanganagai mo e ngaahi fiefia mo e ngaahi mamahi 'oku reserve 'e he mo'ui. Te u 'ai koe ke ke ma'u 'a e kuohili kulokula 'i he tafa'aki 'o e nave".

Na‘e pau ke teuteu‘i ‘a e lisi ‘o e ngaahi kāingá mo e ngaahi kaungāme‘á ‘a ia te nau ‘oatu ‘a e ngaahi me‘a ‘oku manakoá ko ha tō‘onga. Na‘e tokosi‘i ‘aupito ha kau fakaafe. Na'e pehe 'e he fa'ee 'a Giuse "ko e famili 'e ua". Tira Tira kuo mau a'u ki he toko 35. ‘Oku fili ‘a e kau fakamo‘oní: Uncle Carmelo Di Giuse pea kiate au Pierino, ko e tokotaha na‘á ne fa‘u ‘etau fakatahá. ‘I ha uike ‘e taha kimu‘a ‘i he malí, na‘e ‘uluaki ‘a e ‘otu mo‘unga tangata mo Don Giuseppe Briacca ‘i ha paati.

Na'e vali 'e he 'eiki ko Furiga ha 'ata 'o e ngaahi fakafe'iloaki 'i he palakipoé pea fa'u ha kili'imanu mo e lisi 'o e ngaahi kaungāme'á. Na'e 'i ai foki mo ha tēpile na'e 'ufi'ufi 'aki 'a e ngaahi fo'i mā mo e inu. 'I he lea faka-'aá na'e te'eki ai ke 'i ai ha paati pehē. Na'e 'i he tu'unga fakalelei'i 'a e Kolisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'o e Kau Mā'oni'oní mo e Polotasio pea na'e fonu 'a e funga 'o e 'aá 'i he ngaahi veve mo e ngaahi maka, ka na'e fai 'e ha kau fefine loto fiemālie 'e ni'ihī honau lelei tahá ke fakama'a ia 'o faka'apa'apa'i 'a Siosefa mo Konisita.

'I he 'aho 16 'o Sepitemá, na'e a'u atu 'a Zizi mo Miselilo, na'á ne hiki koe'uhí he na'e teu ke mali 'a Konisitina pea na'e pau ke ne 'alu mo ia ki he 'ōlitá 'aki 'ene to'o 'a e feitu'u 'o e tamai na'e 'alu.

Lolotonga iá, na'e a'u mai ha ngaahi me'a'ofa 'e ni'ihī: ko ha tokotaha ngaohi kofi, ko ha me'a faka'ofa'ofa kofi, sio'ata rosolio, ngaahi ngāue 'oku palakū mo e ngaahi me'a faka'ofa'ofa mei he ngaahi kāinga mo e ngaahi kaungāme'a na'a nau ma'u 'a e me'a 'oku nau ma'u 'i he malí, ko ha mīsini 'o e kuí mei Pierino mo e ngaahi tangata'eikí. Na'e 'omi 'e he ngāue faka-Katolika fefiné ha fakatātā ko ha nipple mo e Fāmili Mā'oni'oní, ko e tokoni ko Don Benetti ko ha fo'i matala'i'akau lanu mata fakaofa 'oku 'i ai ha ngaahi teuteu siliva.

Na'e lōloa 'a e pō 'o e efiāfi. Na'á ku fakakaukau kia Mommy 'a ia na'á ne kei nofo pē mo ha fānau 'e toko tolu 'oku nau kei talavou pea si'isi'i 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni. "'Oku si'isi'i ho'o tui, 'oku te'eki ke ako'i koe 'e he ako'anga 'o e oratory 'oku 'i ai ma'u pe 'a e supply?'" na'a ku pehe kiate au. 'I he 'aho Mōnite 19 'o e 'aho 19 na'á ku 'alu hake ai 'i he fitu. Na'e a'u atu 'a Misa Tilite mo e teunga lēsí. Na'á ne teunga 'o 'ai mai 'a e veili na'á ku fakatau 'i Milaní. Na'e a'u mai 'a e taxi ke 'ave au ki he siasi. Na'á ku puputu'u, na'á ku ma'u ha tahi 'o e kakai na'a nau siofi aú. Na'e 'osi 'i he 'ōlitá 'a Giuse 'a ia na'á ne tatali mai kiate au mo e mazzolino 'o e matala'i'akau moli, 'o 'alu fakataha mo hono tuofefine ko Losá

koe‘uhí he ‘e fu‘u fiefia ‘a e fa‘ē ‘Olimipiá ki he ‘uluaki foha na‘á ne malí. Na‘á ku kau fakataha mo ia mo ‘ene tangata‘eikí ko Micherillo ‘i he kuohilí.

Na‘e kamata ‘a e fu‘u ‘akaú. Na‘e fiefia foki ‘a Monisia Pelanitā. ‘Oku ou manatu‘i ha faka‘ofa‘ofa ta‘e-mala‘i, ‘a e tāpuaki ‘o e ngaahi mama, ‘a e tala‘ofa ‘o e mateaki ‘i he mo‘uí kotoa pea, ‘i he ‘osi ‘a e ouaú, ‘a e ngaahi fakamo‘oni hingoá. ‘I he ‘alu ki tu‘á na‘e ‘ai ‘e he fa‘ē ‘a Pierino, ‘a ia na‘á ne hoko foki ko ‘eku fine‘eikí ‘i he momeniti ko iá, ‘a e pine ‘o e kakai fefine ‘o e ngāue Katolika ‘i hoku fatafatá.

Vahe hongofulu ma tolu - Mo'ui fo'ou

Hili ‘a e k̄atoangá ‘i he siasí, na‘á ne muimui ‘i he fakafo‘ou ‘i he pa ‘o e Grandazzi ‘o fou ‘i Castelzzo. 'I he vaha'a 'o e 'uma 'e taha pea ko e taha ki he kau fakaafe na'a mau to'o 'a e aperitif 'aki ha ngaahi pizza mo e pastries. 'Ofa atu mo e 'uma makehe ki he in -laws Olimpia mo Armando na'a na 'alu mo Mommy ke 'ave 'a e kato, pea lele ki he tu'u'anga ke 'ave 'a e 12 mo e kuata 'o e lēlue ki he honeymoon.

Na‘e tangi ‘a Mommy ‘i Dirotto. Na‘á ma hū ki he loki. Na‘e fakahā ‘e he kau ngāué ‘a e mavahé ‘aki ‘a e ifi lolotonga iá na‘á ku taki mo Giuse mei he matapā sio‘atá ki he fakamāvae faka‘osí. Na‘e kamata ‘a e ‘eve‘eva ‘o ‘etau mo‘uí.

‘I he ‘ema a‘u ki Florence na‘á ma lue atu ki he hōtele na‘e fakahaa‘i ‘e Misa Tilití, ko e fulufulu‘i ‘akaú. ‘I he hū‘anga faka‘ofo‘ofa na‘e talitali lelei kimaua ‘e ha mūsika, pea na‘e ‘alu fakataha leva ‘a e tokotaha ‘oku ‘i he ‘apí ki he lokí ‘i he fungavaka tolú. Kiate kimautolu na‘e fo‘ou ‘a e me‘a kotoa pē, na‘a mo e mohe ‘i ha mohenga lōua.

‘I he ‘uluaki ‘aho ne ma ‘a‘ahi ai ki he koló, ko e ua na‘á ma ‘alu ki he sikuea ‘o Michelangelo ‘a ia te ke lava ‘o sai‘ia ai ‘i he kotoa ‘o Florence. Na‘á ma to‘o ha ngaahi ‘ata: ‘E lava ke to‘o ‘e he me‘a-faka‘ata ‘a Giuse mo ha takai ha ngaahi ‘ata ‘uli‘uli mo hinehina ‘e valu.

Ko e mavahe ‘aho hono tolu ia ki Loma. Na‘e faka‘apa‘apa ange ‘a e hōtelé koe‘uhí he na‘e pau ke fe‘unga ‘a e pa‘angá ‘i he ngaahi feilaulaú. Na‘á ma tu‘u ‘i ha ‘aho ‘e ua ke ‘a‘ahi ki he ngaahi basilica ‘e fā na‘e sio ki ai ‘a Giuse ‘i he Ta‘u

Mā'oni'oní mo e matavai 'o Trevi. Na'a mau foki foki ki he Fontana dell'Essra, 'a ia 'o e po 'iloa 'o e '53 'i he taimi na'e tō ai 'a Mrs.

Na'e hoko mai 'a e taimi ke mavahe ai kia Sisilií. Hili ha fononga lōloa, na'e a'u atu 'a e lēlué ki Kalapelia pea faka'osí mei Villa San Giovanni na'á ma sio kia Sisili. Na'e fiefia 'a Giuseppe 'i he ngaahi momeniti ko iá: ko e lēlue na'e uta 'i he Ferry-Boat, 'a e Madonnina 'i 'olunga 'i he hū'anga 'o e taulanga 'o Messina.

'I he tau'anga me'alelé na'e 'i ai 'a e tatali ki he tokoua 'o e tangata'eikí ko Carmelo 'a e fa'eé mo hono uai fi ko Kaetaná mo hono ongo 'ofefine ko Loseta mo 'Anitonieta.

Na'á na talitali lelei kimaua ko ha ongo pilinisi. Na'á ma tu'u 'i ha 'aho 'e ua 'aki 'ema 'a'ahi ki Messina: ko e houa 'o e Duomo na'á ku sio ki ai 'i he'eku kei si'í, ko e Madonna di Montalto mo e ngaahi sikuea faka'ofa'ofa 'aupito kehe.

Na'e 'i ai pe 'a e hala 'e taha 'i he fale ko ia: 'i he taimi kai efiāfi, na'e teunga 'a e ngaahi tangata'eiki mo e ngaahi tokoua pea 'ikai ke tangutu 'i he tepile na'e pehe: "Tau 'alu 'o luelue 'i he tahi". Na'á ku fakafisi mo Giuse mo au 'o fakafalala mo e kau ngāuē. Na'á ne foki ki 'api 'i he taimi 11 nai pea kamata ke tunu 'ene fine'eikí. 'I ha pō 'e taha na'á ne 'ai 'a e fanga ki'i 'anga'angá 'i he sosi 'aki 'a e fo'i 'anga'angá, ka ko e me'a 'oku mahu'ingá ko e 'ofa, 'o 'ikai ko e ngaahi tō'ongá.

'I he 'aho hono tolú na'á na 'alu fakataha mo kimaua ki he lēlué mo ha ngaahi lo'imata si'isi'i. 'I he tu'u'anga 'o e Turme Viglier na'e 'i ai 'a e Uncle Micherillo mo e faka'uli tekisií ke a'u ki Novala. Na'e tatali mai 'a Zizi, 'Auntie Maricchia mo 'Auntie Peppina kiate kimaua ki he fonuá. Na'e hā mo'oni na'e a'u mai 'a e Prìncipi 'o Domodossala.

'I he 'aho hono hokó ne mau 'alu ki Badiavecchia 'o kumi 'a e kui fefine 'a Konisi mo e ngaahi tokoua 'o e tamai, tuofāfine mo e ngaahi tokoua 'o e tamaí. 'I he mala'e mo e tapaka 'a e kui fefine, na'e fakatahataha'i 'e he kakai tokolahi 'o e kolo na'a nau

'ilo'i au 'i he'enau kei si'i pea nau manatu'i le'olahi 'a e kakai kehe: "Na'e a'u mai 'a Concettina mo hono husepaniti!"

Kisses, 'uma, fofonga kulokula. Na'e hangē kiate au ko ha misi. Na'e 'osi pē ha ta'u 'e nima talu 'eku mavahe mei he fonuá.

Hili ha 'aho 'e ua mei ai na'a mau 'ai ke mau 'alu fakataha mo e faka'uli tekisi "Cauzi I Lupu" 'i Taormina. 'I he ho'ataá na'á ne 'ave kimaua ki he falekaí, 'a ia na'e tauhi ai kimaua mo ha ngaahi kofunima hinehina. Na'a ku sio 'a Giuse 'i he fofonga 'o pehe: "'E fe'unga 'a e pa'anga ma'amaua?". Na'e 'a'ahi kia Taormina pea 'i lalo 'i ha tāfea 'i he taimi na'e foki mai ai 'a Kasitomola, 'o fakahangatonu ki he efiāfi na'á ma foki ki Novaá, 'o vaivai ka na'á ma fiemālie.

Na'e 'osi taimi 'a e 'aho hono hokó ke foki ki Domodossola. Na'e tatali mai 'a e ngaahi tukupā 'o e mo'ui fo'ou.

Vahe hono hongofulu ma fa - Ko hotau ngaahi 'uluaki 'uhiki'i .

Neongo na‘á ku ‘osi kamata ‘i he fononga ki Domodossola ‘i he 1950 tupú mo e ‘53, ka na‘e hangē pē kuó u kamata ‘i he ‘uluaki taimí: Na‘á ku ‘alu ‘o fetaulaki mo ha mo‘ui fo‘ou ma‘á e toko ua.

Ko e taimi pē na‘e ma‘u ai ‘e he palakipoé ‘i he Vakapuná ‘i he ‘aá ‘a e ‘aá ke sio ki he mavahe ‘a e Madonnina del Porto pea mavahe māmālie ‘a Sisili.

Na‘á ma foki ‘i ha lo‘imata ki he salioté, ‘o tangutu ‘i he ngaahi tangutu‘anga ‘akaú. Pea na‘e ‘ikai ha ngaahi fo‘i pulu.

‘I he‘emau kamata pē ‘i he po‘ulí na‘a mau kamata fai ‘aki ‘a e nunaní ‘aki ‘a e kiá ‘i he tu‘unga fakatu‘utāmakí. ‘I he taimi kotoa pē na‘á ma tu‘u hake ‘o sio ki tu‘a mei he matapaá. ‘I he ngaahi tu‘u‘anga mahu‘ingá, na‘e fanongonongo le‘o-lahi ai ‘e he kihi‘i kongá si‘í ‘a e hingoa ‘o e koló. ‘I Naples ‘i he ve‘ehala ko e "guaglioni" na'a nau fakatau atu 'a e pizzas. Ko e me'a 'oku nau 'uluaki ma'u ha pa'anga mei he kau fononga, pea mavahe leva 'a e lēlue pea na'a nau kei pa'anga mo pizza kiate kinautolu.

Na‘á ma fakaofiofi māmālie ki Milan. ‘I he lēlue ki Domodossola ne u ongo‘i ‘oku a‘usia ‘e he ongo‘í ‘a e fuofua taimi ‘i he ta‘u ‘e 5 kimu‘á: Leiki Meki, ko e Mo‘unga ‘o ‘Osolá, ko e ngaahi ‘ato maka. Ko e taimi ko ‘ení fakataha mo hoku husepāniti ko Giuse. ‘I he ho‘atā ho‘ataá nai na‘a mau a‘u ki he feitu‘u na‘e ‘alu ki aí.

Na‘e ‘i ai ‘a Mamina pea na‘e tatali mai ‘a e tamai ‘a Giuse Armando kiate kimaua. Ko ha paati ia: kapau na‘a nau lava ‘o fai ‘a e va‘inga ‘a e ngaahi fafangu.

Ko ha ma‘u me‘atokoni ho‘atā vave meia Fa‘ē ‘Ōliva pea ‘i homau ‘uhiki‘i ‘uhiki‘i ‘i he vahefonua Motta ke mālōlō. ‘I he ‘aho hono hokó ne u toe kamata ‘eku ngāué ‘i he fale ngaohí pea na‘e foki ‘a Giuseppe ki he feitu‘u langa.

Na‘e ‘alu ‘a e fakakaukaú kia Mommy ‘i he‘eku ‘ikai ko ha poupou, ka na‘e fakalotolahi‘i au ‘e he‘eku talēkita fakalaumālie ko Don Benetti ke u lotu, ‘o fakapapau‘i ‘oku tokolahi ha kakai ‘oku nau ‘ofa ‘iate kinautolu. ‘I he taimi ‘e ni‘ihi na‘á ku ‘alu mo Kiuse ‘o ma‘u me‘atokoni ho‘atā ‘i hono ‘apí, pea na‘á ne fiefia. Lolotonga iá, na‘e ma‘u ‘e ha taha ‘o hoku ongo tuofāfiné ha ngāue ‘aki ‘ene tokoni mo ha poupou fo‘ou ki he fāmilí.

Hili ha taimi nounou mei ai na‘á ma fakahā kia Mamina, kia fa‘ē ‘Ōlimipia mo e tamai ko ‘Amano ‘a ia te na hoko ko ha ongo kui ‘i Siulai.

Na‘e kamata ke u ongo‘i ‘a e ngaahi palopalema feitamá ka na‘e ui ‘a e fatongia ‘o e ngāué. Pea na‘e ‘ikai ke malu‘i ‘a e kau ngāué ‘o hangē ko ‘ení. Na'e lava 'e Giuse 'o ma'u ha ngaue lelei ange 'i he feitu'u langa 'i tu'a: ko ha ngaahi fale ngaohi'anga 'akau hange ko e ngaahi tu'asino ki he ngaahi pa'ale, ngaahi me'angaue ke unravel 'a e skein 'o e fulufulu'isipi pea mo e "panels" foki ('i 'olunga 'i he 'akau). ‘I he māhina hono nimá na‘á ma kamata ‘a e ‘a‘ahi ‘a e ngaahi falekoloá ‘o kumi ‘a e sea fakatekata ki he pēpē toki fā‘ele‘i ‘i he kaha‘ú. Na‘e fakautuutu ‘a e fālahí ‘i he pulou hū‘angá pea na‘e pau ke mau fakakaukau ke liliu ‘a e falé.

Pea na'e 'ikai ha ngaahi potungaue, na'a mau 'alu 'o 'eke heni mo hena. Na‘e ‘ai ‘e Providence ke ma ma‘u ha fale nofo‘anga ‘i he fungavaka ua ‘o ha fale ‘i loto ‘o fakafou ‘i he Scacaccino, ‘o ofi tonu ki he fale fakatotolo fakakemi fulufulu‘imanu.

‘I ha taimi nounou na‘á ma fokotu‘utu‘u ‘a e nga‘unu ko ‘ení. Na‘e ‘ikai ke ma kei ‘i he loto koló, ka na‘e ‘ikai ke mama‘o, ofi ange ki he‘eku ngāué.

Ko e totongi nofo fakamāhina na‘e 8,000, koe‘uhí pē ko ‘emau totongi faka‘ofa, ka na‘e talitali lelei mo ngingila ‘a e fale nofo‘angá. ‘I he loto‘aá na‘e lava foki ke

mau ma‘u ha ongo mita tapafā ‘o e kelekelé ‘a ia ke ngoue‘i ai ‘a e ngaahi ‘akau mo e ngaahi matala‘i‘akau na‘e aromatic, ‘eku manakoá.

Ma‘u ‘a e ngaahi kī na‘a mau fakama‘a ‘a e ngaahi lokí pea teunga ‘i he kātoanga‘i ‘o e ngaahi matapā sio‘atá ‘aki ha tēniti faka‘ofa‘ofa mo Mantua mo e ngaahi puipui lēisi ‘i he loki kuí. Hili e nga‘unu ko iá, na‘e hokohoko atu ‘a e mo‘uí ‘i he angamahení. Na‘e fakautuutu ‘a e hā mahino hoku tummy. ‘I ha ‘aho ‘e taha na‘e ‘eke mai ‘e ha kaungā ngāue pe ko e fē taimi te u ‘i ‘api ai ki he tu‘unga fakafa‘eé pea fale‘i au ke u ‘alu ki he toketā fefiné. Ko ia na‘á ku ‘ave fakatāutaha ‘a e ‘apoinimení. Na'e meimei ke fakaanga'i au 'e he toketaa 'i he'eku tatali 'o fu'u fuoloa: "Oku 'ikai ke ke lava 'o ngaue hili 'a e mahina hono ono pea 'oku ke 'osi 'i he tomu'a fika fitu: na'a ke fakatu'utamaki". ‘I he ‘aho hono hokó ne u ‘ave ‘a e tohí ki he ‘ōfisi pea na‘e toe pehē ‘e he tokotaha ngāué ‘oku ou naive.

Lolotonga iá, na‘á ku teuteu‘i ‘a e lēlué ‘aki ‘eku ngāue‘i ‘a e golfini, ngaahi kofukofu, ngaahi sū mo e ngaahi me‘a ‘oku ma‘u mei he ngaahi la‘ipepa motu‘a na‘á ne ‘omi kiate au ‘a Mommy.

Na‘á ma ‘alu foki ‘o fakatau ‘a e sea fakatekapulú, ‘a ia na‘á ku teuteu‘i ‘aki ha ngaahi la‘ipepa na‘e tuitui‘i ‘aki ha ngaahi lanu tu‘u-‘ata‘atā, ‘o ‘ikai ke u ‘ilo‘i pe ko e tangata pe fefine. Faka‘osí ‘i he efiāfi ‘o e ‘aho 2 ‘o Siulaí, na‘e motu ‘a e ngaahi vaí pea ‘i he mateuteu ‘a e kato na‘á ma mavahe ‘i he falemahakí. Na‘e pehē ‘e he toketā fefine na‘á ne ‘a‘ahi mai kia Giuse ‘e lava ke ne foki ki ‘api. Na‘e toki kamata ‘a e ngāué pea na‘e houa ‘e 20 nai. ‘I he ‘aho hono hokó na‘á ne foki ki he tu‘unga fakafa‘eé lolotonga ‘eku kei tatali ‘i he loki tu‘uakí.

‘I ha taimi pau na‘e fā‘ele‘i ai ha tamasi‘i pea na‘e ‘alu ‘a e neesí ‘o fakahoko ia ki he tamai ‘a e pēpē toki fā‘ele‘i, ‘a ia na‘á ne meimei ongo‘i kovi ki he ongo‘i. Hili ha houa ‘e taha na‘á ne lava ‘o ‘uma ki he‘ema ‘uluaki fānaú, na‘á ne ui ‘a ‘Āmani ko ‘ene kui tangatá. Hili ha ngaahi houa si‘i, na‘e faka‘ilo foki mo e ngaahi kui,

tangata‘eiki mo e ngaahi tokoua. Na‘e hangē ko e ‘uluaki tamasi‘i ia mei he funga
‘o e māmaní.

Vahe hongofulu ma nima - 'Oku tau fakafeta'i ki he 'Otuá ...

Na'e 'omi au 'e he kau neesi 'o e potungāue fakafa'eé hili ha ngaahi houa si'i mei hono fā'ele'í ke u mohe 'i he me'amo'ui ko 'eni 'o e kakano'i manú mo e huí. Na'a nau 'ohofi ia kiate au. Makehe mei he pezza tamapua na'á ne fakafonu 'a Zizi 'i he'ene kei si'í.

Na'e uike 'e taha 'a e nofo 'i falemahakí. Kimu'a pea mau foki ki 'api na'a mau 'alu ki he siasi 'o e falemahaki ki he "fakama'a", ko e tapuaki 'a e patele.

'I he uōtí na'e mateuteu e me'a kotoa pē ke foki ki 'api, ka na'e kamata ke liliu hoku 'ulú. Na'e 'ahi'ahi'i 'e he fefine fakafanaú 'a e mofi: 39. Na'e pau ke u toe ta'ofi mo 'eku tamapuá ha toe 'aho 'e ua. Faka'osi 'i he Tusite 12 meimei mo'ui na'a mau foki ki 'api. Sāpate 15 Na'e 'omi 'a 'Āmani ki he sea fakatekataka fo'ou ki he le'o papitaisó mo e tamai ko Giuseppe, ko e kaungāme'a ko Maruccia Madrine mo e kaungāme'a 'o e 'otua ko Basilio 'o e fo'i leá. Na'e 'ikai ke u ma'u 'a e fiefia 'i he'eku 'alu ki he me'a na'e hokó koe'uhí he na'e fale'i 'e he kau ta'umotu'á ke nau nofo 'i 'api. Na'á ku fiemālie 'i hono teuteu'i ha ki'i fakaivifo'ou.

Na'e kehekehe 'a e mo'ui ki he tolu ka na'a ku ma'u ia 'o fu'u lelei. Na'e lahi 'eku hu'akaú, na'e tupu 'a e tamasi'í 'o 'ave ia 'i he uike kotoa pē ki he senitā 'o e kei si'í ke mapule'i.

Me'apango, na'e toe kamata 'a e ngāue 'i he fale ngaohí 'i he 'osi 'a e māhina 'e uá. Pea na'e 'ikai ha ngaahi ako'anga nesilií. Na'e 'osi tali 'e he ongo kui fefiné ke na tokanga'i ia 'i ha uike 'e taha.

'I he'eku fai 'a e takai 'o e Giuse 'e onó, kimu'a peá ne 'alu 'o ngāué na'á ne ha'i ia 'o 'ave ia ki hono feitu'ú. 'I he ta'e'ilo'i 'o e tamasi'í na'e mamahi 'a e tamasi'í ni peá u tangi mo ia.

Me‘apango na‘e ‘ikai ke u lava ‘o mavahe mei he ngāue. Na‘á ma hoko atu ‘i he‘etau tuí, ‘i he‘ema tui ‘a e fononga‘anga ‘e tolu: ko e ‘uluaki me‘akai ‘a e pēpeé, ko e ngaahi ‘uluaki sitepú ko ha ngaahi me‘a fakaofu ia. Na‘e faifai pea ma‘u ‘e he ‘uluaki ‘aho ‘o e hūfanga‘angá ‘a Giuse ha ngāue ‘oku ‘aonga ange. ‘I ha ta‘u ‘e ua na‘á ne ngaohi ‘a e janitor ‘i he ngaahi ako‘anga ‘elemēnití, ko ia ai na‘e ui ia ‘i he Municipality ke ne nofo‘i ha feitu‘u ‘o e fakalelei.

Ko ia na‘e fa‘u ai ha ki‘i sio ke tuku ‘a e ngāue ‘i he fale ngaohí pea fakatapui au ki he ki‘i tamá ‘o tatali ke ‘oange kiate ia ha ki‘i tokoua. ‘I he ‘aho 17 ‘o ‘Aokosi 1962 na‘e fakafiefia‘i kimaua ‘e he fā‘ele‘i ‘o ‘ema tamasi‘i hono uá. Na‘e mahino ‘a e kili ‘o Luciano mo e fulufulu‘i ‘ulu kulokula, ko e fehanga hangai ia ‘o ‘Amanoá. Ko ha talanoa fakatātā. Na‘e papitaiso ‘a e ‘aho Sāpaté 26 mo Teti Kiuse, ko e fa‘ē ‘o e ‘otuá ko Maliukia mo e tokoua ‘o e ‘otua ko ‘Anitonio ‘o Kiuse. Foki ‘i he taimi ko ‘ení na‘e pau ke u nofo ‘i ‘api. Hili e vaha‘ataimi fakafa‘eé ne u mavahe mei he ngāue ke fakatapui au ki he ongo tamaiki faka‘ofu‘ofá.

‘I he ‘aho 1 ‘o ‘Okatopa 1962 na‘e kamata ai ‘e ‘Amano mo e ‘ēpolo lanu pulū pea na‘e kamata ‘e he folder ‘i he umá ‘a e ‘uluaki ‘elemēniti. Na‘á ma tuku ia ‘aki ha ngaahi lo‘imata si‘isi‘i ki he faiako ko Leopardi.

‘I he vaha‘a taimi tatau, na‘e ui ai ‘e he pule kolo ‘o Domodossola ‘a Giuse ke ne fokotu‘u ha nofo‘anga ‘i he fungavaka ua ‘o e fale ‘o e koló, ‘a ia na‘á ne kei tau‘atāina pē ‘i he taimi na‘e mālōlō ai ‘a e talafekau fakakolo. ‘I ha ngaahi ‘aho si‘i ne mau fokotu‘utu‘u ‘a e nga‘unu ko ‘ení. ‘I he senitaá na‘a mau ma‘u kotoa e ngaahi fiemālié. ‘I he efiafi, na‘e tāpuni ‘a e matapā lahí, ko e ngaahi pule‘anga ‘o e koló kimautolu. Na‘e lava ke ma ‘alu fiemālie ki he ngaahi me‘a na‘e hoko mei he fungavaka ‘o e ‘ōfisi ‘o e pule koló. Na‘a mau sio mei homau ngaahi matapā sio‘atá ki ha kongá ‘o e māketí mei he tukufakaholo ‘o e ta‘u ‘e hongofulu mā ua.

Lolotonga iá na‘e fai ‘e Luciano ‘ene ‘uluaki sitepú: kuó ne hoko ko e mascot ‘o e kau ngāue ‘o e kolomu‘á.

Ke fakatakataka‘i ‘a Giusea na‘á ku fie fa‘u ha ngāue. Na‘e kamata ke u teunga ‘aki ‘a e ngaahi matapā sio‘atá, mohengá mo e ngaahi ‘otu mo‘ungá ma‘á e ngaahi kaungāme‘á. 'Oku movetevete 'a e le'o pea ko ia na'a ku hoko ai ko e "fefine 'o e ngaahi puipui". Giuseppe ‘i hono taimi ‘atā na‘á ne ako ke teuteu‘i ‘a e fakataha‘anga ‘o e maumaú pea fakamālō ki he ‘Otuá ‘e lava ke tau ma‘u ha mo‘ui ‘oku fakafiemālie ange.

‘I he ‘aho 1 ‘o ‘Okatopa 1968 na‘e kamata foki ‘a Luciano ‘i he akó mo e faiako ko Lu‘isa Seli.

Na‘e ‘osi vave ‘a e taimí. ‘I he fa‘ahita‘u māfaná na‘á ma ‘alu ‘o mālōlō takai ‘i ‘Ītali mo e tēniti kemi. Taimi ‘e ni‘ihi kia Sisili ‘i hoku kolo tupu‘angá.

‘I Siulai 1973 na‘a mau nofo kemi ai ‘i Val d’Aosta pea kamata ke mau ma‘u ‘a e ‘uluaki ngaahi faka‘ilonga ‘o e feitamá. ‘I he ‘aho 16 ‘o Fepueli ‘74 na‘e a‘u atu ‘ene ki‘i tuofefine ko Taniela kia ‘Amanoá ‘o meimei ta‘u hongofulu mā valu pea ko Luciano ‘e hongofulu mā ua. Ko e vaha‘ataimi kániva ia pea na‘e fakakaukau ‘a e kakai na‘a nau siofi ‘a e kaufana lanu pingikī ‘i he matapā ‘o e koló ko ha fakakata ia. Na‘e fale‘i kimautolu ‘e he pātele ‘o e pālokiá ke mau kātoanga‘i ‘a e Papitaisó ‘i he pō Toetu‘ú, Madrina Ko e kaungāme‘a ko Gianna mo Godfather ko e tangata‘eikí na‘á ne ma‘u ‘a Benito.

Tuku ‘a e ngaahi tui ta‘e‘uhingá, ‘i he taimi ko ‘ení na‘á ku kau foki ‘i he me‘a na‘e hokó ‘i he pō ‘o e ‘aho 13 ‘o ‘Epelelí. ‘I he ‘aho hono hokó ‘i he ‘ōlaté na‘e fakaafe‘i ai ha toko teau ki he ngaahi me‘atokoni faka‘ofó‘ofá.

Kuo tupulaki foki ‘a Taniela pea ko ha kakai matu‘otu‘a he taimí ni. Na‘e ‘omi ‘e he‘ema fānau ‘e toko tolú ha makapuna ‘e toko 7: Sitāfano, Veisia, Kaleti, Lolenisou, Lepeka, Letisia mo Matteo.

‘Oku ‘osi ‘a e talanoá. ‘I he ‘aho 19 ‘o Sepitema 2015 na‘á ku kātoanga‘i ai mo Giuse ‘i ha ta‘u ‘e 60.

'Oku tau fakafeta'i ki he 'Otua, Madonna mo kinautolu kotoa pe na'e 'ofa mai.

Ko e Mazza Concetta Maglio, na'e fā'ele'i 'i Novala dia 'i he 'aho 18 'o 'Epeleli, 1936.

Index

1. Ko e fale 'o e tamaí
2. Mei he māmaní
3. Ngaahi va'inga 'i he 'one'oné .
4. Lolo, ngaahi fo'i 'uhiki'i pulu mo e mata kovi .
- 5.
6. 'Oku fakamolemole'i au 'e Vossia (ko e maama 'o e ngaahi fetu'ú)
7. Emilia
8. Ko e lele 'a e ngaahi folo .
9. Ko e matapā 'o e langí .
10. La Pela Tusa
11. fofonga Pocelain
12. Vaiola
13. Mo'ui fo'ou
14. Ko homau ngaahi 'uluaki 'uhiki'i 'uhiki'i .
15. 'Oku tau fakamālō ki he 'Otuá ...

